APOLOGETICA

ELEMENTE DE FILOSOFIE CREŞTINĂ

PENTRU

CLASA VIII-a SECUNDARĂ

DE

PREOTUL N. V. HODOROABĂ

Profesor la Liceul Internat „C. Negruzzi" din Iaşi.
Premiat al Academiei Române şi al Societăţii Scriitorilor Români.

060792
B.C.U. - IASI

158353

Lucrare aprobată de Sf. Sinod cu ord. Nr. 376 din 15 Aprilie 1938 şi de Ministerul Educaţiei Naţionale cu ord. Nr. 258 din 18 Iunie 1938.

IAŞI, EDITURA AUTORULUI—1938

Prefață.

Acest manual este alcătuit în conformitate cu programa analitică din 1934. Cuprinde 14 lecțiuni. Cu el, am încheiat complect ciclul de manuale pentru cele 8 clase ale cursului secundar. Tipărind acum acest ultim manual, îmi fac o datorie de conștiință, ca să mulțumesc cu evlavie, în primul rând, prea bunului Dumnezeu, care m'a învrednicit să pot aduce la bun sfârșit acest lucru greu, început cu ani înainte. Cu acest prilej, mulțumesc călduros și fraților preoți, colegi de profesorat, care au apreciat cu obiectivitate această strădanie a mea de pe tărâmul didactic, încurajându-mă fie prin graiu, fie prin scris, și care au introdus în școală aceste manuale, recomandându-le elevilor. Căci, trebue să mărturisesc, că dacă primele mele manuale de cl. I și II, n'ar fi găsit o bună primire în cercul profesorilor de religie, n'aș mai fi continuat lucrul, ca să alcătuesc manuale și pentru celelalte clase.

Am purces însă la această alcătuire de cărți școlare, neîndemnat de nimeni, ci numai din propriul meu îmbold, și din dragostea curată față de școală și față de elevi. Am urmărit în aceste manuale, în desvoltarea lecțiunilor, în aplicațiile morale, etc., ca pe acest tineret școlar să-l mai apropii de biserică și de Domnul Hristos, și să sporesc în sufletul lui sentimentul religios. Intrucât am reușit, nu știu. O pot spune însă, părinții profesori de religie, care le-au consultat, le-au folosit și recomandat apoi în școli, precum și elevii, care au învățat de pe ele.

Nu uit să mulțumesc aici, deasemenea, și tuturor celorlalte persoane — ain școală și din afară de școală — care m'au încurajat, fie prin graiu, fie prin scrisori, fie prin recenzii. Tuturor le păstrez o bună amintire.

*

Țin să arăt cu acest prilej mulțumirea sufletească ce o simt, că mi-am putut îndeplini o obligațiune morală. In 1930, când am cerut transferarea mea de la Gimnaziul **„Ștefan cel Mare"** *și* **„Alexandru cel Bun"**, *la catedra de religie de la* **Liceul Internat**, *rămasă vacantă prin ieșirea la pensie a d-lui Th. Ghiga, fostul meu profesor la Seminarul „Veniamin", motivam astfel cererea mea : ....„lucrez de mai mult timp la niște manuale didactice pentru cursul liceal. Dar, pentru a putea duce la bun sfârșit acest lucru greu, am absolută nevoie de experiența predării învățământului religios la un liceu cu 8 clase..." Cu ajutorul lui Dumnezeu, mi-am îndeplinit făgăduiala dată. Am înțeles că : „Făgăduiala dată, e datorie curată".*

*

Mai amintesc, că dacă în alcătuirea acestor 8 manuale a trebuit să depun o muncă încordată de mai mulți ani, apoi, la aceasta s'a mai adăogat, munca și grija tiparului la vreme, unite cu sacrificiile materiale. Căci, neizbutind să le pot da în editură, am fost nevoit, ca să le tipăresc pe cont propriu. M'am adresat, e drept, câtorva editori în acest scop, dar mi-au răspuns că, pentru a fi sigure de plasamentul cărților mele, trebue să iau neapărat de colaborator un inspector școlar. Firește, n'am primit această propunere și am preferat — cu toate riscurile inerente unor asemenea lucrări—să le tipăresc singur. Și, astfel, am rămas singur, autorul muncii mele. In vacanțe, a trebuit să mă îngrijesc de corecturi, de clișee și de toată tehnica tiparului, pentruca aceste cărți să nu fie mai prejos de alte manuale similare, apărute fie în marile edituri, fie în tipografiile din alte centre. Și, în această privință, cred c'am izbutit.

De alte multe greutăți întâmpinate în răspândirea acestor cărți, cred că nu-i locul să le mai înșir aici.

*

In ce privește manualul de față, ca cel ce este ultimul manual de religie din cursul liceal, m'am străduit ca să-l alcătuiesc în așa fel, încât elevii clasei a 8-a, adolescenții—din pragul majoratului și al studenției—să-l privească cu simpatie și să-l poată citi cu deplin folos. Căci, aceste 14 lecțiuni, care alcătuiesc un tot : **Elemente de filosofie creștină**, *trebue în adevăr să încununeze învățământul*

religios din şcoala secundară. Cred, că şi părinţii profesori vor găsi în el un auxiliar de folos. Am reuşit în alcătuirea lui ? Nu ştiu. Las să se pronunţe alţii. De aceia, socot necesar, să redau aprecierea obiectivă a On. Comisiuni a Ministerului Educaţiei Naţionale. In referatul său pentru aprobare, ea spune printre altele :

1) „Numărul, ordinea şi titlul lecţiunilor sunt conforme cu programul în vigoare.

2) Lecţiunile sunt desvoltate armonic. Conţinutul este expus metodic, corect, concis, şi destul de limpede. Autorul a dat toate elementele necesare din materialul lecţiunilor"...

Referenţi : ss) Pr. HARALAMBIE ROVENŢA
Profesor universitar

ss) Preot STELIAN ILIESCU
Profesor secundar

*

Rog pe fraţii preoţi, colegi de profesorat, ca să binevoiască a-l primi cu aceiaşi încredere cu care au primit şi celelalte manuale ale mele şi, să-l recomande fiilor lor sufleteşti, elevilor.

Autorul

Iaşi, 12 Iulie 1938.
Biserica Sf. Atanasie.

1. Iisus, Mântuitorul lumii.

1. DUMNEZEIREA LUI IISUS HRISTOS.

A încerca să vorbim despre dumnezeirea lui Iisus Hristos s'ar putea spune, că-i un lucru uşor. Aceasta pentru motivul, că ne vin într'ajutor multele mărturii ale Sf. Scripturi. Dar, s'ar putea spune, că e mai curând un lucru greu, dacă ne gândim, că a vorbi despre Mântuitorul, înseamnă a vorbi despre Dumnezeu, întrucât el este a doua persoană a Sf. Treimi. Lucrul e la fel cu încercarea de a dovedi existenţa sa. Se spune, că Fericitul Augustin, genialul scriitor apusean, s'a apucat, ca să scrie o carte despre Dumnezeu şi că, tot cugetând el la vastitatea acestui subiect, nu s'a mai încumetat să scrie şi a rămas numai la titlul amintit. Greutatea mai stă şi în faptul, că Iisus Hristos a fost totodată Dumnezeu adevărat şi om adevărat. De aceia, mulţi eretici şi necredincioşi au tăgăduit dumnezeirea sa, în decursul celor aproape 20 de veacuri, de când acest nume face ocolul pământului. Nici despre un alt om pământean, — fie că a fost el rege, împărat, filosof, învăţat, om politic, artist ori scriitor de geniu—nu s'a vorbit şi nu s'a scris atâta. I-au comentat vieaţa, învăţătura, semnele şi minunile, feluriţi oameni : şi teologi şi profani şi chiemaţi şi nechiemaţi. Dacă s'ar aduna miile de cărţi ce s'au scris despre el, ar forma vaste biblioteci, iar operile de artă religioasă, muzeie din cele mai bogate. In lecţia aceasta, vom aduce dovezi despre dumnezeirea sa. Ele vor fi din V. Testament şi profeţi, apoi din N. Testament, din vieaţa, învăţătura şi minunile sale, din mărturiile sf. apostoli, ale oamenilor mari, etc. Dumnezeirea sa mai reiese cu prisosinţă şi din cele trei misiuni ale sale de : profet, arhiereu şi împărat.

I. Din Vechiul Testament.

1). Din mărturiile profeţilor.

Marele profet Isaia, supranumit şi „Evanghelistul V.

Testament", profeţeşte, zicând: „*Că prunc s'a născut nouă, un fiu s'a dat nouă, a căruia stapânire e pe umărul lui şi se chiamă numele lui: înger de mare sfat, sfetnic minunat, Dumnezeu tare, biruitor, Domn al păcii, părinte al veacului ce va să fie. Şi mare va fi stăpânirea lui şi pacea lui va avea hotar. Va împărţi pe tronul lui David şi peste împărăţia lui...*" (9; 5-6). Tot el mai spune: „*Iată fecioara va lua în pântece şi va naşte un fiu şi vor chiema numele lui Emanuil, ce se tâlcuieşte cu noi Dumnezeu*". (7, 14). Daniil îi vesteşte vremea naşterii, şi îl numeşte: „*Prea Sfântul*". Ieremia, care îl vede ca un păstor de turmă, îl numeşte: „*Domnul, Dreptul nostru*". Patriarhul Iacob profeţeşte: „*Nu va lispsi sceptru din Iuda, nici toiag de cârmuitor din coapsele sale, până ce va veni Impăciuitorul, căruia se vor supune popoarele*". (Facerea, 49; 10). Văzătorul de Dumnezeu, Moisi, a profeţit, zicând: „*Profet asemenea mie va scula ţie Domnul, pe acesta să-l ascultaţi*". Iar David a spus: „*Că nu vei lăsa sufletul meu în iad, nici vei da celui cuvios al tău să vadă putreziciunea*". (Ps. 15; 10).

2). **Din împlinirea profeţiilor.**

Toate profetiile mesianice s'au împlinit la timp în persoana Mântuitorului. Astfel, el s'a născut din tribul lui Iuda, când pe tronul Iudeii era domn din neam străin. Scoborîtor din neamul lui David. De aceia, şi biserica cântă: „*Toiag din rădăcina lui Iesei (tatăl lui David) şi floarea dintr'insul, Hristoase*". Poporul iudeu ştia aceasta, de aceia, când l-a primit cu triumf în Ierusalim, striga: „*Osana, Fiul lui David!*". După ziua lui Isaia, el s'a născut dintr'o fecioară, la timpul prezis de Daniil, şi în Betleem—locul naşterii lui David—cum profeţise Micheia. A fost mare Păstor, cum l-a prezis Iezechil. A cuvântat în parabole şi a săvârşit multe minuni, cum profeţise Isaia. Credinţa în venirea unui Răscumpărător, care să împace pe om cu Dumnezeu, s'a păstrat neştirbită la poporul iudeu. Dumnezeu a reîmprospătat-o numai în decursul veacurilor prin patriarhi, proroci

şi oameni aleşi. Sub diferite forme însă, în mituri şi legende, ea s'a păstrat chiar şi la popoarele păgâne. De aceia, unii poeţi ca *Virgiliu*, ş. a., în scrierile lor, vorbesc despre acest fiu al divinităţii „trimis din cer",—care avea să vină pe pământ. Dar, dovada cea mai evidentă despre acest fapt, este venirea celor tregi magi dela răsărit la Ierusalim, ca să i se închine. Acest eveniment a fost minunat prins in cântecele de stea şi de colindă din obiceiurile creştineşti ale Crăciunului. La terminarea sf. liturghii, biserica are această rugăciune care se rosteşte la proscomidie: *„Plinirea legii şi a profeţilor fiind tu, Hristoase Dumnezeule, umple de bucurie şi de veselie gurile noastre totdeauna acum şi pururea şi în vecii vecilor"*.

II. Din Noul Testament.

Dumnezeirea lui Iisus însă, ne apare cu mult mai evidentă din paginile sfinte ale Noului Testament şi, în special, din cele patru Evanghelii. Vom enumera numai parte din ele.

1). Din vestirea arhanghelului Gavriil.

La 6 luni după ce vestise preotului Zaharia la templu, că soţia sa Elisabeta va naşte la bătrâneţele sale pe sf. Ioan Botezătorul, acelaş arhanghel Gavriil, trimis de Dumnezeu, ii vesteşte Sf. Fecioare Maria în Nazaret, minunea prezisă cu 700 de ani înainte de Isaia, zicându-i *„Şi iată : vei naşte fiu şi vei chiema numele lui Iisus. Acesta va fi mare şi Fiul celui de sus se va chiema, şi-i va da lui Domnul Dumnezeu scaunul lui David tatăl lui. Şi va împărăţi peste casa lui Iacov în veci, şi împărăţia lui nu va avea sfârşit"*. (Luca, I; 31-33).

2). Din denumirea sa.

Caracterul spiritual al operei mesianice pe care avea s'o îndeplinească Mântuitorul, reiese din chiar denumirea sa. Scopul întrupării sale a fost mântuirea lumii. De aceia, el s'a numit Iisus, nume care înseamnă *mântuitor* şi Hristos, care în greceşte înseamnă *uns*, după cum şi Mesia în evre-

ieşte înseamnă: *„unsul lui Dumnezeu"*. La Iudei, erau unşi la începutul activităţii lor numai regii, profeţii şi preoţii. Această ungere era socotită ca divină, iar primitorul, cinstit de popor ca reprezentant văzut al lui Dumnezeu.

3. Din mărturia lui Sf. Ioan Botezătorul.

Inaintemergătorul îl vesteşte pe Iisus poporului, ca Mântuitor şi ca Fiu al lui Dumnezeu. El zice: *„Iată Mielul lui Dumnezeu, care ridică păcatul lumii. Acesta este pentru care eu am zis: După mine vine bărbat, care înainte de mine s'a făcut: că mai înainte de mine a fost... Şi eu am văzut şi am mărturisit că acesta este Fiul lui Dumnezeu"*. (Ioan, I; 29, 30, 34).

4. Din mărturii îngereşti.

Inainte de naştere, îngerul Domnului s'arată în vis lui Iosif şi-i zice: *„Iosife, fiul lui David, nu te teme a lua pe Maria femeia ta, că ce s'a zămislit într'însa din Duhul Sfânt este"*. In noaptea sfântă a naşterii sale, îngerul vesteşte păstorilor din Betleem, care se înfricoşaseră la vederea stelei de pe cer: *„Nu vă temeţi, că iată vestesc vouă bucurie mare, care va fi la tot poporul. Că s'a născut vouă astăzi Hristos Domnul, în cetatea lui David"*. Tot atunci mulţime de oaste cerească au vestit lumii mesagiul ceresc, cântând deasupra peşteri: *„Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace întru oameni bună voire"*. (Luca, 2; 10-11, 14). Deci: îngeri la Naştere, îngeri la Inviere, îngeri în pustiu, îngeri la Inălţare. Oare pe care altă făptură omenească au slujit-o astfel îngerii cerului?!

5. Din mărturia lui Dumnezeu-Tatăl.

Atât la Schimbarea la faţă a lui Iisus pe muntele Taborului din Galileia, cât şi la Botezul său în răpejunile Iordanului, s'a auzit glasul lui Dumnezeu-Tatăl din cer, care îl mărturisia către omenire: *„Acesta este Fiul meu cel iubit, întru care am binevoit"*. (Mat, 3; 17).

6). **Din mărturia sa proprie.**

Mântuitorul în mai multe rânduri şi-a atribuit însuşiri dumnezeeşti şi s'a numit pe sine Fiul lui Dumnezeu. La 12 ani, când era la templul din Ierusalim între învăţaţi, zice către părinţii săi : *„Pentru ce m'aţi căutat? Au n'aţi ştiut, că întru cele ce sunt ale Tatălui meu mi se cade mie să fiu?"*. (Luca, 2 ; 49). In timpul postului din pustie, îi zice diavolului, care l-a ispitit de trei ori : *„Scris este : Să nu ispiteşti pe Domnul Dumnezeu tău"*. Şi : *„Mergi înapoia mea, Satano, că scris este ; Domnului Dumnezeului tău să te închini şi lui unuia să-i slujeşti"*. (Mat. 4 ; 7, 10). Lui Natanail—pe care îl văzuse sub smochin—îi zice : *„De acum veţi vedea cerul deschizându-se, şi pe îngerii lui Dumnezeu suindu-se şi pogorîndu-se peste Fiul Omului"*. (Ioan, I ; 51). Samarinencii, care la fântâna lui Iacov, îl întreba despre Mesia, îi zice : *„Eu sunt carele vorbesc cu tine"*. (Ioan, 4 ; 25-26). In sinagoga din Nazaret, citeşte în zi de sâmbătă din cartea profetului Isaia : *„Duhul Domnului peste mine, pentru care m'a uns a binevesti săracilor ; m'a trimis a tămădui pe cei sdrobiţi la inimă, a propovădui anul Domnului primit"*,—*după care a adăogat : „astăzi s'a plinit scriptura aceasta întru urechile voastre"*. (Luca, 4 ; 18-21). Iudeilor, care-i cereau să le răspundă, dacă el este Hristosul, le zice : *„Lucrurile pe care eu le fac în numele Tatălui meu, mărturisesc despre mine"*. (Ioan, 10; 24-24). *„Eu şi Tatăl una suntem"*. (Ioan, 10; 30). *„Cine mă vede pe mine, vede pe Tatăl. Eu sunt în Tatăl şi Tatăl este întru mine"*. (Ioan, 14; 9-10). *„Şi atunci vor vedea pe Fiul Omului venind pe nori cu putere şi cu slavă multă"*. (Luca, 21; 27).

7). **Din vieaţa sa curată.**

Vieaţa lui Iisus a fost model de sfinţenie şi de curăţenie. Ea n'a avut nici cea mai mică pată. Aşa l-au mărturisit : Iuda Iscarioteanul după ce l-a vândut : *„Am greşit de am vândut sânge nevinovat"*. (Mat. 37; 4); tâlharul de pe cruce care a zis : *„Iar acesta nici un rău n'a făcut"*. (Luca, 23; 41); Pilat după judecată, zice către Iudei : *„Nevinovat sunt*

de sângele dreptului acestuia, voi veţi vedea" (Mat. 27; 24). Insuşi Iisus a întrebat pe duşmanii săi: „*Cine dintre voi mă vădeşte pe mine de păcat?* (Ioan, 8; 46).

8). **Din mărturia sutaşilor.**

Sutaşul din Capernaum, care avea sluga bolnavă, şi cere să i-o vindece Iisus numai cu cuvântul: „*Ci zi numai cu cuvântul şi se va tămădui sluga mea*" (Mat. 8; 8). Văzând semnele, care s'au făcut la răstignirea Domnului de pe Golgota, sutaşul a exclamat: „*Cu adevărat omul acesta Fiul al lui Dumnezeu a fost*". (Marcu, 15; 39).

9). **Din mărturia sf. apostoli.**

In părţile Cezareei lui Filip, sf. ap. Petru îl mărturiseşte zicând: „*Tu eşti Hristosul*". (Marcu, 8; 29). La fel şi Natanail: „*Învăţătorule, tu eşti Fiul Lui Dumnezeu; tu eşti împăratul lui Israil*". (Ioan, 1; 49). De asemenea şi Toma la arătare, după înviere, când i-a pipăit ranele, a exclamat: „*Domnul meu şi Dumnezeul meu*". (Ioan, 21; 29).

10). Din mărturisirea Martei, sora lui Lazăr: „*Zis-a lui: Aşa este, Doamne; eu am crezut că tu eşti Hristosul Fiul lui Dumnezeu, cel ce ai venit în lume*". (Ioan, 11; 27).

11). **Din împlinirea misiunii de profet.**

Iisus a îndeplinit în lume deodată trei misiuni: de profet, de arhiereu şi de împărat. Ca profet a învăţat pe oameni voia lui Dumnezeu, le-a vestit Evanghelia. Învăţătura sa divină a fost de o frumuseţe şi de o sublimitate neîntrecută. Nici un învăţat, nici un filosof n'a întrecut şi nici nu va putea întrece vreodată frumuseţea şi înălţimea morală a adevărurilor evanghelice. In fruntea lor stă: predica de pe munte şi cuvântarea sa de la Cina cea de taină. Despre învăţătura sa, însuşi poporul spunea: „*Nimeni niciodată n'a vorbit ca omul acesta*"; „*Şi se mirau noroadele de învăţătura lui. Că îi învăţa pe ei ca cela ce are putere, iar nu cum învăţau Cărturarii*". (Mat. 14; 35). Pe lângă că Iisus a fost cel mai mare învăţător, dar el a mai fost totodată şi cel mai mare profet. Profeţiile sale cu privire la

sine, la biserică, la soarta Ierusalimului şi a poporului iudeu, s'au îndeplinit întocmai. A pătimit, a fost răstignit şi, a înviat a treia zi, aşa cum însuşi prezisese. Ierusalimul cu templul a fost dărâmat la anul 70 de armatele romane, iar poporul iudeu a avut soarta vierului necredincios din parabolă. Numai profeţiile cu privire la biserica sa nu s'au împlinit încă în totul, de oarece Evanghelia sa este în curs de răspândire în mijlocul popoarelor păgâne.

12). **Din împlinirea misiunii de arhiereu.**

Iisus a învăţat nu numai cu cuvântul, ci şi cu fapta. Pentru împăcarea omului cu Dumnezeu, el a adus cea mai înaltă jertfă, însăşi jertfa vieţii sale ca om pe înălţimile Golgotei. N'a adus jertfă de animale, ca arhiereii legii vechi, căci fiind el cel mai mare arhiereu, s'a adus jertfă pe sine: *„Pentrucă arhiereu ca acesta se cuvenea să fie nouă, cuvios, fără răutate, fără de spurcăciune, osebit de cei păcătoşi şi mai înalt decât cerurile"*. (Evrei 7; 26).

13). **Din împlinirea misiunii de împărat.**

Iisus ca împărat a întemeiat o împărăţie spirituală, care este biserica sa şi pe care el o conduce în chip nevăzut. Dar, puterea sa, el şi-a mai arătat-o şi prin semnele şi minunile pe care le-a săvârşit. Prin ele, el a uimit poporul şi pe duşmanii săi. A săvârşit minuni la lumina zilei, numai cu cuvântul şi, în faţa mai multor persoane. Minunile sale sunt de trei feluri: cu privire la sine, cu privire la aproapele şi cu privire la natură. Cu privire la aproapele sunt toate vindecările de bolnavi şi cele trei învieri din morţi. Noroadele se minunau la vederea minunilor sale: *„Şi s'au spăimântat cu spaimă mare"*. (Marcu, 6; 42). *„Şi s'au înfricoşat cu spaimă mare şi ziceau unul către altul: oare cine este acesta, că şi vântul şi marea îl ascultă pe el"*, (Marcu, 4; 41). *„Şi s'a sculat îndată, şi ridicându-şi patul, a ieşit înaintea tuturor, încât se spăimântară toţi şi lăudau pe Dumnezeu zicând, că niciodată n'au văzut aşa"*. (Marcu, 2; 12). Cărturarii neputând nega evidenţa minunilor sale spuneau:

„Cum că Velzevul are, şi cum că cu domnul dracilor scoate dracii". (Marcu, 3; 22). Orbul din naştere, vindecat de el, înfruntă răutatea şi necredinţa lor, când le zice: *„Intru aceasta este minunea, că voi nu ştiţi de unde este, şi el a deschis ochii mei".* (Ioan, 9; 30). Cea mai mare minune însă a sa este învierea sa din morţi. Aceasta este piatra de temelie a bisericii creştine. Fără ea, nu s'ar putea explica nici zelul şi nici jertfa discipolilor săi. De aceia şi sf. ap. Pavel zice: *„Dacă Hristos n'a înviat, apoi zadarnică este propăvăduirea noastră şi zadannică şi credinţa noastră".* (1 Cor. 15; 14).

14). **Din minunile sf. apostoli.**

Ucenicii săi au avut darul de a săvârşi minuni. (Mat. 10; 8). Amintim numai de vindecarea şchiopului dela uşa templului: *„Şi ţiindu-se şchiopul cel vindecat de Petru şi de Ioan, a alergat la dânşii tot norodul în pridvorul ce se chiamă a lui Solomon, înspăimântaţi".* (F. Ap. 3; 11).

15). **Din învăţătura Bisericii şi a Sf. Tradiţii.**

Intreaga învăţătură a Bisericii creştine atestă această dumnezeire. Toţi marii scriitori şi părinţi ai bisericii din cele 8 veacuri primare, ca: Sf. Atanasie cel Mare, Sf. Trei Ierarhi, Grigorie de Nisa, Fer. August, precum şi toţi apologeţii, ca Tertulian şi alţii, mărturisesc acest adevăr. In Crez, 6 articole cuprind dogma despre Iisus Hristos. In art. 2 afirmăm că, credem în această dumnezeire: ...*„Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat".* La fel atestă şi: canoanele sinoadelor, cărţile de ritual, actele martirilor, ca şi întreaga literatură patristică.

16). **Din jertfa martirilor.**

In timpul celor zece persecuţiuni îndreptate de păgâni împotriva bisericii şi care au durat trei veacuri, au primit mucenicească cunună cu o răbdare îngerească, mii de martiri. Această jertfă nu poate fi explicată decât ca o urmare a unei puternice credinţi în dumnezeirea lui Iisus.

17). **Din arătările sale după Inviere.**

Iisus arătându-se ucenicilor săi după Inviere, îi cheamă să-i pipăie ranele şi coasta. La Marea Tiberiadei mănâncă cu ei pe ţărm. Pe un munte din Galileia s'arată la peste 500 de fraţi. S'arată mironosiţelor, Mariei Magdalena, lui Luca şi Cleopa, lui Pavel pe calea Damascului. Din cele expuse până acum, reiese destul de evident, marele şi eternul adevăr: dumnezeirea lui Iisus Hristos.

De citit.

1. **„Cuvântul lui Iisus nu e din această lume."**

... „*Cine este Platon? Pe cine a sedus această scriere şi acest filosof: Pe alţi filosofi, pe alţi gânditori. In adâncul conştiinţelor n'a pătruns şi nu va pătrunde niciodată. Dar împărăţia cerurilor dată celor săraci cu duhul... o înţelegem, o primim, o venerăm cu toţii, mari şi mici, învăţaţi şi neînvăţaţi. De unde această putere, care lasă cuvântul lui Platon în rafturile întunecoase ale bibliotecilor, iar pe ea o poartă strălucitoare deasupra veacurilor, hrană de toate zilele a miliarde de suflete? De unde această esenţă superioară, de parcă n'ar fi ieşit din cuget de om, de parcă n'ar fi picurat din condeiu de scriitor? Iisus a vorbit numai şi cuvântul lui se aude şi azi pe întinsul nemărginit al pământului. Toţi ceilalţi au scris şi vorba lor rămâne mută, până n'o descifrează învăţaţii. Cuvântul lui Iisus nu e din această lume şi de aceia o stăpâneşte. Dar să comparăm cuvintele lui Iisus cu ale profeţilor. Vom găsi aceiaşi deosebire de prăpastie. Profeţii au fost oameni inspiraţi şi cu darul etic şi poetic în acelaş timp. Ei au plâns vitregia vremilor ce bântuiau poporul lui Israel, au văzut cea mai de seamă pricină a acestor vremuri în păcatele acestui popor şi i-au vestit speranţa de mâine cu condiţia curăţirii de păcate. Oricât de biciuitoare e vorba lor, oricât de fulgerător le e cuvântul, ei vorbesc omeneşte, dintre oameni şi pentru oameni. Câţi cunosc cuvintele profeţilor? Câţi se mai înspăimântă de ele? Doar teologi iscusiţi le cercetează pentru*

ca să le pună în concordanță cu fapte de esență superioară. Înțelesul lor doar ne uimește prin potrivirea lor: dar ele rămân cuvinte pământești, ce vor să sboare dumnezeiește și mai mult nimic... Cuvântul lui Iisus e o încântare, dar e și o faptă: este o fantazie, dar și o realitate: e o frumusețe, dar o frumusețe răspândită în nemărginirea hotarelor lumii. Incântarea lui e a tuturor; fantazia lui e și a noastră; frumusețea lui e universală. El își face efectul oricând și totdeauna, pentrucă de-l auzi odată, nu-l mai uiți. Imaginile ce deșteaptă în suflet nu sunt legate de un personagiu, de o situație, de o acțiune; ele sunt legate de ființa noastră și de ființa tuturor. Ele rămân în suflet cuvânt și faptă în același timp... Cu cuvântul său Iisus a mișcat și a transformat lumea fizică, rupând nexul cauzal al lucrurilor. Minunile lui ne dau dovada că cu forța ce emană din cuvânt, fie poruncă, fie rugăciune, materia își schimbă înfățișarea, consistența dăinuirea naturală. Apele îl poartă pe valurile lor, smochinul se usucă, mâinile uscate și închircite capătă viață, ochii închiși pentru vecie se deschid, funcțiile vitale moarte se deșteaptă din nou. Acesstă putere, pe care noi o numim supraspiritualitate este cu mult mai mare decât aceia a vieții fizice și sufletești a omului. E mult mai mare decât aceia pe care o întâlnim, o pipăim și o acceptăm în genialitatea creatoare ce se relevă în capodoperile artistice și literare ale omenirii. Ea deci trebue să aibă un izvor și mai adânc, sau și mai înalt, decât misticismul din care izvorăște genialitatea trecătoare a artiștilor... Dintr'însa a izvorît puterea care ridică cuvântul lui mai presus de al tuturor geniilor lumii. Dintr'însa a izvorît ca o aburează divină, inteligența, pe care a arătat-o, în templu, dela vârsta de 12 ani. Dintr'însa au izvorît ca o divină cristalizare cuvintele, mai mult decât sublime, din învățătura lui divină".

Mihail Dragomirescu
Profesor la Universitatea din București

*

2). „Iisus Hristos a știut să dea oamenilor posibilitatea de a realiza ceia ce pare irealizabil".

Prof. Dr. N. C. Paulescu

*

3) „Hristos a unit din nou eternitatea omului, până la el despicată în două".

Dr. V. Voiculescu

*

4) „O simplă cruce de lemn a fost înfiptă la început în mijlocul câmpului pustiu al egoismului. La această cruce de lemn fiecare a venit şi a împodobit-o: cutare a îngrămădit nisip la baza ei, cutare a făcut o împrejmuire de piatră, altul a înlocuit beţişoarele dela început cu marmoră scumpă, peste cruce s'a boltit apoi o biserică; un întreg şir de aşezăminte s'au aşezat lângă biserica aceasta. Tot ceia ce s'a îngrămădit lângă cruce e opera oamenilor, opera divină rămânând elementul acela simplu, moral, care a fost la începutul tuturor timpurilor".

Prof. N. Iorga.

*

5) „Ceia ce este bun în legi dela Iisus ne vine, iar ce e rău dela oameni".

Prof. Ştefan Bogdan.

*

6) „Hristos a vorbit cum a vorbit, în mijlocul păgânilor, şi cu toate acestea, cu toate că el nu le-a oferit nici averi, nici puteri, nici voluptate, ci sărăcie voită, castitate, sacrificiu şi martiriul, totuşi cu cât au fost mai persecutaţi ucenicii lui Hristos, cu atât mai numeroşi au devenit, până ce au umplut lumea".

Idem.

*

7) „Iisus, chiar omenesc, aşa cum îl înterpretează unii scrtiiori, este aşa de înălţat faţă de ceia ce omenirea a produs mai însemnat, că atributul divin ce-i dă creştinismul nu este nici exagerat, nici înşelător".

Prof. Mihail Dragomirescu

*

8) „Pictorii timpurilor l-au zugrăvit şi chipurile lui nu seamnă două între ele. Gânditorii l-au analizat şi concluziile lor se bat cap în cap. Misticii l-au imitat în carnea

şi nervii lor, fiecare într'un fel deosebit. Sfiinţii—în faptele lor, şi faptele lor sunt fărâmituri din fapta lui. Popoarele l-au primit şt fiecare l-a împământenit după firea sa. Şi totuşi în milioane de feluri şi chipuri, Hristos e unul şi acelaş: ca flacăra focului, care îşi schimbă conturul cu fiecare clipă care o pâlpâe, şi coloarea după lemnul pe care-l mistue.

... In Iisus Hristos ni se descopere măsura lucrurilor şi a tuturor valorilor din această lume. Precum el e centrul timpului, dela care numărăm anii spre începutul lumii şi spre sfârşitul ei, tot astfel e măsura la care raportăm nivelurile de vieaţă atinse înainte sau după el".[1])

Prof. Nichifor Crainic.

2. DUMNEZEIREA CREŞTINISMULUI.

Cel care a pus bazele creştinismului este Mântuitorul Hristos. Dovedită fiind dumnezeirea sa, urmează în chip firesc, că şi religiunea întemeiată de el, este tot de origină dumnezeiască. După înălţarea lui Iisus la cer şi după pogorîrea Duhului Sfânt, apostolii s'au răspândit la predică, înfăptuind astfel porunca primită : *„Mergând, învăţaţi toate neamurile, botezându-i pe ei... Şi iată eu sunt cu voi în toate zilele până la sfârşitul veacurilor".* (Mat. 28 ; 19-20). Atât ei cât şi urmaşii lor şi-au pus toată puterea şi tot zelul lor în predicarea cuvântului Evangheliei. Dumnezeirea creştinismului rezultă din următoarele dovezi :

1). Din convingerea şi zelul sf. apostoli.

Ucenicii, după ce Iisus i-a încredinţat de învierea sa şi după ce au primit S^t. Duh, erau pe deplin convinşi, că această religiune e de la Dumnezeu. Când au început predica şi au fost prinşi şi aduşi în faţa Sinedriului, care i-a ameninţat cu bătaia şi cu moartea, Sf. Petru şi Ioan le răspund : *„De este drept înaintea lui Dumnezeu a asculta*

1) Arhiereul Irineu Mihălcescu şi Em. Vasilescu : op. c't., pag. 119-128.

pe voi mai vârtos decât pe Dumnezeu, judecaţi. Pentrucă nu putem noi cei ce am văzut şi am auzit să nu le grăim". (F. Ap. 4 ; 19—20). Curajul extraordinar al apostolilor la predică a pus pe gânduri întreg Sinedriul care a bănuit, că in aceşti cuvântători modeşti, e ceva mai mult decât omenesc. I-a cuprins teama. De aceia, se şi ridica în sobor Fariseul Gamaliil, zicându-le, ca să-i lase în pace : „*Căci de va fi dela oameni sfatul acesta sau lucrul acesta, se va risipi. Iar de este dela Dumnezeu, nu veţi putea să-l risipiţi, ca nu cumva şi luptători de Dumnezeu să vă faceţi*". (F. Ap. 5 ; 38-39). Şi sf. ap. Pavel, care înainte de convertirea sa minunată de pe calea Damascului, a fost un duşman al creştinismului, spune : „*Şi arăt vouă fraţilor, că Evanghelia ceia ce bine s'a vestit de mine nu este după om, că nici eu dela om n'am luat-o, nici n'am învăţat-o, ci prin descoperirea lui Iisus Hristos*". (Galat. 1 ; 11-12).

2). **Din uimitoarea răspândire a creştinismului.**

Mai toate religiunile existente din omenire s'au răspândit în condiţiuni mai mult sau mai puţin prielnice. Aşa, d. ex., religia budistă şi cea dualistă s'au răspândit prin regi, iar mahomedanismul prin foc şi sabie, datorită fanatismului. Mântuitorul însă, s'a născut într'un staul de vite, a trăit apoi până la vârsta de 30 de ani în casa lui Iosif, teslarul sărac din Nazaret. Timp de trei ani şi jumătate cât a predicat Evanghelia, el a străbătut tot ţinutul Palestinei cu piciorul şi a trăit în condiţiuni cu totul modeste. Când l-a întrebat unul din ucenici unde locueşte, el a răspuns, că n'are sălaş : „*Că păsările cerului au cuiburi şi vulpile vizuini, dar Fiul Omului n'are unde să-şi plece capul*". Ucenicii săi erau simpli pescari din Galileia, oameni modeşti, fără carte, fără avere şi fără legături nici cu lumea conducătoare a Evreilor, nici cu cea stăpânitoare a Romanilor. In răspândirea cuvântului evanghelic, toţi au indurat suferinţi, batjocuri şi prigoane sălbatece. In afară de sf. ap. Ioan, toţi au murit de moarte martirică. Răstigniţi, arşi de vii, jupuiţi de piele, prin tăiere de sabie. Au biruit iudais-

mul ca şi formidabila putere a împărăţiei romane. *Tacit* şi alţi scritori păgâni mărturisesc, că pe vremea lui Nero, numărul creştinilor era considerabil. Evanghelia a pătruns repede în instituţiile de stat, în armată, ba până şi în curţile împăraţilor. Sf. ap. Pavel încheie astfel o epistolă scrisă din Roma : *„Închină-se vouă toţi sfinţii, mai ales cei din casa Chesarului"*. (Filip. 4; 22). Creştinismul s'a răspândit repede, dar nu prin capete încoronate, nici prin bani, nici prin sabie, nici prin puterea politică, nici prin oratori elocvenţi, nici prin învăţaţi şi filosofi, ci prin puterea credinţii şi zelul neînfricat al ucenicilor lui Iisus.

3). Din zădărnicia celor 10 persecuţiuni.

Persecuţiunile păgânilor împotriva creştinilor în număr de 10 au durat trei veacuri, de la 67—313 d. Hr. Tot ce mintea omenească şi-a putut imagina mai grozav, ca mijloc de schingiuire, a fost aplicat creştinilor. Un adevărat războiu purtat cu viclenie, răutate şi mândrie, cu scop de a distruge creştinismul chiar din faşă. Şi-au găsit moartea mucenicească în aceste prigoane, sute de mii de martiri. La acestea s'au mai adăogat şi atacurile în scris ale marilor scriitori păgâni din acele timpuri. Nici unele însă nu şi-au atins scopul. Apologetul *Tertulian* scria că : *„Sângele martirilor a fost sămânţa creştinilor"*. Aceste prigoane au fost puterea iadului, dar au rămas zădarnice, căci s'au adeverit cuvintele lui Iisus, care a zis despre biserica sa că : *„Porţile iadului nu o vor birui pe dânsa"*. (Mat. 16; 18).

4). Din convertirea sf. ap. Pavel.

Sf. ap. Pavel a fost la început un aprig prigonitor al creştinilor. O spune el însuşi : *„Că aţi auzit de petrecerea mea oarecând întru credinţa iudaicească, că peste măsură goniam biserica lui Dumnezeu şi o stricam pe ea"*. (Galat. 12; 13). Pe calea Damascului însă, are loc minunea convertirii sale la creştinism. Domnul face din el un vas ales. *„Eu sunt Iisus pe care tu-l goneşti : cu greu îţi este ţie a lovi cu piciorul împotriva boldurilor. Şi, tremurând şi spăi-*

mântat fiind, a zis: Doamne, ce voiești să fac?" (Fap. Ap. 9; 5-6). Din aprigul prigonitor Saul, el ajunge marele și minunatul Pavel, apostolul neamurilor, cel mai mare dintre apostoli, deși n'a fost dintre cei 12! Despre această chiemare, el zice: *„Iar când bine a voit Dumnezeu, cel ce m'a ales din pântecele maicei mele și m'a chiemat prin darul său, ca să descopere pe Fiul său întru mine, ca să-l binevestesc pe el întru neamuri...*" (Galat. 1; 15-16).

5). **Din chiemarea la creștinism a împăratului Constantin cel Mare.**

Zece împărați romani au tras sabia împotriva bisericii creștine. Intr'un războiu cu Maxențiu, împăratului Constantin cel Mare i s'a arată pe cer o cruce de stele care avea pe ea aceste cuvinte: *„În acest semn vei birui"*. Tradiția spune, că i s'a arătat în vis Mântuitorul, chemându-l la creștinism. In numele crucii a câștigat biruința. Prin edictul de la Milan (313), el a dat libertatea religioasă creștinilor. Aceștia se înmulțiseră, căci în acest timp, în întregul imperiu erau ca la 1500 episcopi. După convertirea minunată a lui Pavel, iată acum o altă chiemare la care a lucrat tot degetul nevăzut al lui Dumnezeu! In ajutorul bisericii, iată că vine acum și puterea lumească politică, cea mai mare putere. Primul cetățean al imperiului, împăratul însuși se botează și ocrotește biserica.

6). **Din sublima lui învățătură.**

Creștinismul este cea mai superioară religiune din câte au existat vreodată pe pământ. Ideile sale au rămas neîntrecute până acum de ori ce nimb pretențios al înțelepciunii omului. Biserica învață, că Dumnezeu este spirit, așa cum i-a spus Iisus Samarinencii: *„Duh este Dumnezeu"*. Sf. ev. Ioan zice: *„Dumnezeu este dragoste"*. Din marea sa dragoste față de lume, el a trimis pe însuși Fiul său, ca să o mântuiască. De aceia, religia creștină se mai numește și: *religiunea dragostei.* Dumnezeu a creiat lumea și pe om. El este Pronietorul ei, cel care poartă grijă de ea, o ajută

şi o conduce. Creştinismul a desfiinţat sclavia şi—ca nici o altă religie—învaţă, că toţi oamenii sunt fiii lui Dumnezeu şi deci, fraţi între ei, şi datori a se iubi. Sf. ap. Pavel zice: *„Nu este Iudeu nici Elin, nu este rob nici slobod, nu este parte bărbătească nici femeiască; că voi toţi unul sunteţi în Hristos Iisus"*. (Galat. 3; 28). Evanghelia cuprinde în paginile sale adevărurile eterne ale lumii şi ale sufletului omenesc. De aceia, ea este mereu de actualitate. Ea poate fi înţeleasă uu numai de întelectuali, ci şi de cei neînvăţaţi, de oamenii simpli şi chiar de copii. E asemenea uni izvor nesecat, a cărui apă mereu curge rece, limpede şi cristalină.

7). Din superioritatea moralei creştine.

Superioritatea creştinismului mai constă şi în faptul, că morala creştină e neîntrecută. Toate sistemele de morală filosofică, vechi şi noi, nu pot egala nici pe de parte spiritul moralei creştine. Aceasta are de autor pe Iisus Hristos. El este suprema pildă vie a oricărui creştin. Această morală nu ne arată numai precepte, ci ne vine şi în ajutor, ca să le putem înfăptui. Pe lângă că ne dă pilde vrednice de urmat, dar ea mai sancţionează şi faptele noastre, fie bune, fie rele. Nu-l lasă pe om ca, să se sbată în calea vieţii cu ispitele şi greutăţile, ci îi vine în ajutor prin harul dumnezeiesc, care se revarsă asupra lui prin sf, taine ale bisericii.

8). Din sporirea numărului credincioşilor.

Numărul creştinilor sporeşte pe zi ce trece. Prin preoţi şi misionari, cuvântul evanghelic a pătruns peste mări şi oceane în toate colţurile globului pământesc. De la Iisus şi cei 12 apostoli ai săi, de la cei 3000 de oameni, care s'au botezat în ziua Pogorîrii Sf. Duh, şi care au fost primii creştini, biserica creştină a ajuns să aibă azi aproape 600 milioane de credincioşi! Peste toate persecuţiile şi zăgazurile ce i s'au ridicat în cale, peste toate duşmăniile şi criticile ce i s'au adus şi i se mai aduc încă, cuvântul

evanghelic a răsbit şi a răsărit cum răsare sămânţa din pământul bulgăros şi chiar din crăpătura pietrei. E curat minunea lui Dumnezeu. S'au împlinit profeţiile lui Iisus cu privire la împărăţia cerurilor, adică la biserica sa: parabola grăuntelui de muştar, a aluatului, a mărgăritarului, a comorii ascunsă în ţarină şi a năvodului.

9). **Din refacerea morală a omenirii.**

Creştinismul cu preceptele sale a revoluţionat sufletul omenirii, l-a luminat, l-a întărit şi l-a înălţat până pe culmile celui mai sublim idealism. *„Fiţi desăvârşiţi"*—zice Iisus. El a biciuit viciile, a schimbat moravurile societăţii şi, în toate legiuirile omeneşti, el şi-a impus cu timpul preceptele sale superioare. Ideile revoluţiei franceze din 1789: *libertate, egalitate şi fraternitate* sunt scoase tot din paginile Evangheliei. Ea a adus în omenire o reală înnoire, un suflu cu totul nou, o înaltă şi nouă prefacere, cea mai superioară reformă morală din câte au cunoscut vreodată veacurile. Cultura şi civilizaţia au găsit în creştinism un izvor nesecat de spiritualitate şi un adevărat şi nesdruncinat sprijin. Sclavia e desfiinţată, femeia înălţată pe aceiaş treaptă cu soţul. Individul şi familia sunt preţuiţi. Orice îndreptare nu porneşte dela colectivitate, ci dela individul însuşi, care cu ajutorul credinţii şi faptelor bune, prin virtuţile creştineşti şi prin harul dumnezeiesc, poate deveni un om nou, cu adevărat renăscut. Nu-i o simplă întâmplare că popoarele, care sunt pătrunse mai mult de suflul unui creştinism viu şi activ, stau în fruntea civilizaţiei omenirii. O asemeea operă de binefacere în omenire nu putea s'o aducă decât numai o religie de origine divină.

10). **Din faptul că Mântuitorul conduce biserica.**

Iisus nu numai că a întemeiat biserica sa, dar el este conducătorul şi capul ei nevăzut El zice ucenicilor la Înălţare : *„Şi iată eu voi fi cu voi în toate zilele până la sfârşitul veacurilor"*. Sf. ap. Pavel zice : *„Căci bărbatul*

este capul femeei, precum şi Hristos este capul bisericii". (Efes. 5 ; 25). In răspândirea creştinismului a intervenit şi puterea cerească, puterea Duhului Sfânt, căci tot el le-a spus ucenicilor săi : „*Nu vă îngrijiţi cum sau ce veţi grăi, că se va da vouă într'acel ceas ce veţi grăi ; că nu voi sunteţi cei ce grăiţi, ci Duhul Tatălui vostru este care grăeşte întru voi*". (Mat. 10 ; 19-20). Iar în ziua Cincizecimii : „*Şi s'au umplut toţi de Duhul Sfânt, şi au început a grăi în alte limbi, precum le da lor Duhul a grăi*". (F. Ap. 2; 4). Iar sf. ap. Petru zice : „*Nu prin voinţă omenească, ci dela Duhul Sfânt au grăit aleşii lui Dumnezeu*".

Iată dar, motivele din care rezultă destul de limpede că, creştinismul, religia cea nouă a dragostei, este de origine dumnezeiască. Pentrucă dela întemeierea lui de către Iisus şi până azi, în decursul celor aproape 2000 de ani, atât în vertiginoasa lui răspândire, cât şi în roadele şi binefacerile ce le-a adus omenirii, peste tot se vede degetul lui Dumnezeu. Iisus a zis : „*Fără de mine nu puteţi face nimic*". In adevăr, ceia ce a realizat creştinismul până azi în lume şi ce va mai realiza şi în viitor, numai prin puterea lui Dumnezeu va realiza. Căci, creştinismul întronat pe pământ, nu-i decât o religie a cerului, care are de scop să-l curăţească, să-l fericească, să-l sfinţească şi să-l înalţe pe om până la Creatorul său. Iată pentruce, el nu-i dela om şi de aceia, şi originea lui peste tot se arată ca fiind dumnezeiască.

De citit.

1) „*Cu toate loviturile ce primeşte, creştinismul este o forţă ce trăeşte în fiecare clipă în atâtea colţuri ale pământului. Dăinuirea lui în viitor nici nu ne-o putem închipui decât ca veşnică. El a însufleţit şi însufleţeşte sute de mii de martiri, care au mers la moarte pentru cuvântul lui Iisus. El a inspirat şi inspiră mii de artişti care au ridicat atâtea catedrale, au zugrăvit atâtea milioane de icoane şi au sculptat atâtea mii de statui. Fiecare colţ de piatră, fiecare lovitură de daltă, fiecare trăsătură de penel a fost şi este*

însoţită de ecoul cuvântului lui Iisus. Şi cei care au mers şi merg la moarte, pentru a câştiga viaţa veşnică, şi cei care prin munca lor artistică, ţintesc la nemurirea pământească, de acel cuvânt au fost puşi în mişcare. Este o putere într'însul, pe care nu ne-o putem explica nici prin corporalitatea, nici prin spiritualitatea lui Iisus"..... „Toate celelalte religiuni sunt ale pământului. Sunt omeneşti. Religia lui Confucius este morală, a lui Budha este filosofică, a lui Moise este politică, a lui Mohomed e militară. Şi deci când vorbim de izvorul puterii din cuvântul lui Iisus, care a întemeiat creştinismul, vorbim ca de un izvor exclusiv ce nu se potriveşte cu spiritualitatea nici unui întemeietor de religii. De-altminteri, creştinismul are merite pentru civilizaţia şi cultura omenirii, pe care nici o altă religie sau mişcare socială omenească n'a avut-o. Armonia lui creatoare, în toate direcţiunile nu o mai are nici o altă formă religioasă. Faptele omeneşti stau în legătură şi pornesc din pătura anatizabilă a conştiinţei noastre. Capodoperile artistice şi literare stau în legătură şi pornesc din pătura mistică, inanalizabilă a acestei conştiinţe.... De aceia a putut atât de uşor să transforme sufletul omului şi suprafaţa pământului. Aceasta este supraspiritualitatea, care, dincolo de pătura mistică, în nemărginirea infinitului mic, care birue infinitul mare, dăinueşte şi asvârle noi puteri nebănuite în lume". [1])

Prof. Mihail Dragomirescu

Lecţia 3.

BIBLIA CARTEA CĂRŢILOR.

O carte poate cuprinde în paginile sale multe şi variate chestiuni, tratate deosebit, ca imaginaţii, poezie, roman, istorie, şi ştiinţe în genere; apoi: adevăr şi minciună proslăvirea virtuţiilor ori a păcatelor şi a viciilor, filosofie şi teologie, metafizică şi erezie, etc. Cărţile, este îndeobşte cunoscut, nu sunt scrise numai de oameni de talent ori

1) Arhiereul Mihălcescu şi Em. Vasilescu, op. cit pag. 123.

de geniu, ci adeseaori şi de oameni fără chiemare şi chiar de oameni necompetenţi. De aceia, şi cartea poate fi de două feluri; bună şi rea. Cea bună îţi poate fi un credincios, sincer şi adevărat prieten; cea rea, dimpotrivă, un nesincer şi un rău sfătuitor. Cartea bună ne luminează mintea, ne înnobilează inima şi ne îndeamnă să păşim pe calea binelui şi a virtuţilor. Cartea rea ne demoralizează, ne pervertesţa sufletul şi ne îndeamnă să păşim pe calea cea rea a păcatului şi a viciului. Cine posedă o bibliotecă bună şi bogată, vrednică de cercetat, e posesorul unei adevărate comori.

In fruntea tuturor cărţilor din lume, care s'au scris până azi, şi care se cunosc, stă Biblia. Ea se mai numeşte şi Cartea Sfântă sau Sf. Scriptură. Pentru noi, creştinii, ea-i socotită drept: cartea cărţilor. O definim astfel: Biblia este cartea scrisă de profeţi, bărbaţi sfinţi şi apostoli, într'un interval de 1500 de ani, şi care cuprinde revelaţia dumnezeiască, având de obiect opera mântuirii întregului neam omenesc.

1). Cuprinsul Sf. Scripturi.

Sf. Scriptură e alcătuită din două părţi: Vechiul şi Noul Testament.

Iudeii cinstesc numai V. Testament, iar biserica creştină cinsteşte şi ţine de sfântă, Biblia întreagă. Cuvântul Biblie vine de la grecescul *biblos*, care înseamnă carte, şi-i întrebuinţat chiar din timpul apostolilor. Pentrucă ea urmăreşte un singur scop, şi-i străbătută peste tot de-o minunată unitate sufletească, de aceia, o numim cu numele singular de carte, deşi ea e alcătuită din mai multe cărţi. Cuvântul *testament* înseamnă: alianţă, legământ. Partea I-a a Bibliei, se numeşte V. Testament, pentrucă cuprinde legământul făcut de Dumnezeu cu omenirea prin patriarhi, prin Moisi şi prin prorocii din Legea Veche. A 2-a parte se numeşte N. Testament, pentrucă cuprinde legătura făcută de Dumnezeu cu omenirea prin Iisus Hristos, care a mântuit-o. Aceste două alcătuesc un tot indivizibil. După

natura cuprinsului, ele se împart în: cărţi istorice, didactice şi profetice.

2). Vechiul Testament.

El e pedagogul, călăuza poporului iudeu către legea cea nouă, către Mesia cel făgăduit. Sf. ap. Pavel îl numeşte: *„umbra bunurilor viitoare"*. El cuprinde 52 de cărţi, din care 39 canonice, iar restul de 13, necanonice sau apocrife. Cele canonice sunt scrise sub inspiraţia Sf. Duh, iar cele necanonice, nu. Totuşi, ele având un conţinut moral, pios şi edificator, biserica le recomandă ca bune pentru citit. Iată, care sunt aceste cărţi după Biblia Sf. Sinod din 1936 :

1. Facerea.
2. Eşirea.
3. Leviticul.
4. Numerile.
5. Deuteronomul.
6. Iisus Navi.
7. Judecătorii.
8. Rut.
9. I Regi.
10. II Regi.
11. III Regi.
12. IV Regi.
13. I Paralipomena.
14. II Paralipomena.
15. Cartea I Ezdra.
16. Neemia.
17. Estera.
18. Iov.
19. Psaltirea.
20. Pildele lui Solomon.
21. Eclesiastul
22. Cântarea Cântărilor.
23. Isaia.
24. Ieremia.
25. Plângerile lui Ieremia.
26. Iezechil.
27. Daniil.
28. Osie.
29. Amos
30. Miheia.
31. Ioil.
32. Avdie.
33. Iona.
34. Naum.
35. Avacum.
36. Sofonie.
37. Agheu.
38. Zaharia.
39. Maleahi.

Cărţi necanonice.

40. Tobit.
41. Iudita.
42. Baruh.
43. Epistola lui Ieremia.
44. Cântarea celor 3 tineri.
45. Cartea III Ezdra.
46. Înţelepciunea lui Solomon.
47. Înţelepciunea lui Iisus, fiul lui Sirah.

48. Istoria Susanei.
49. Istoria omorîrii balaurului şi a sfărămării lui Bel.
50. I Macabei.
51. II Macabei.
52. III Macabei.

Vechiul Testament a început a se scrie de pe la 1500 a. Hr., şi s'a terminat pe la 350 a. Hr., cu profetul Maleahi.

3). Noul Testament.

El cuprinde 27 de cărţi scrise tot sub inspiraţia Sf. Duh. Ele sunt :

1. Sf. Evanghelie dela Matei.
2. Sf. Evanghelie dela Marcu.
3. Sf. Evanghelie dela Luca.
4. Sf. Evanghelie dela Ioan.
5. Faptele Sf. Apostoli.
6. Epistola către Romani.
7. „ I către Corinteni.
8. „ II „ Corinteni.
9. „ „ Galateni.
10. „ „ Efeseni.
11. „ „ Filipeni.
12. „ „ Coloseni.
13. „ I „ Tesaloniceni.
14. „ II „ Tesaloniceni.
15. „ I „ Timotei.
16. „ II „ Timotei.
17. „ „ Tit.
18. „ „ Filimon.
19. „ „ Evrei.
20. „ Sf. ap. Iacob.
21. „ I Sf. ap. Petru.
22. „ II „ Petru.
23. „ I „ Ioan.
24. „ II „ Ioan.
25. „ III „ Ioan.
26. „ „ Iuda.
27. Apocalipsul Sf. Ioan Teologul.

Sunt scrise de 8 scriitori sfinţi. Numai sf. Marcu, Luca şi Pavel n'au fost din cei 12 apostoli. Au fost scrise între ani 50-100 d. Hr., în greceşte. Numai evanghelia dela Matei

şi ep. către Evrei au fost scrise în limba ebraică. La anul 300 a. Hr., regele Egiptului Ptolomeu Filadelful a cerut lui Eleazar, marele preot al Evreilor, ca să-i dea 70 de învăţaţi Iudei, care să-i traducă în greceşte V. Testament. Această traducere s'a numit *Septuaginta* şi ea a servit de text normativ tuturor traducătorilor Bibliei.

Pricini pentru care Biblia este Cartea Cărţilor.

1. **Pentrucă ea cuprinde cuvântul lui Dumnezeu.**

Biblia sub diferite aspecte cuprinde opera mântuirii neamului omenesc. Începe cu facerea lumii şi a omului, continuă cu patriarhii şi profeţii, Moisi, şi atinge apogeul în N. Testament, cu învăţătura şi minunile lui Iisus şi jertfa sa de pe Golgota. Peste tot se observă dragostea lui Dumnezeu faţă de om, creatura sa. Toţi scriitorii sfinţi îşi dau seama de aceasta şi, cei mai mulţi o şi afirmă în scrierile lor. Iată câteva citate, care confirmă acest adevăr: *„Iar Domnul a zis către Moisi: „Iată voi veni la tine în stâlp de nor des, ca să audă poporul, că eu grăesc cu tine şi să te creadă pururea". (Eşire, 19 ; 9). „Şi a grăit Domnul cu Moisi şi a zis". (Levit. 4 ; 1). „Mi-a grăit Domnul şi a zis..." (Deut. 2 ; 17). „Şi acum aşa zice Domnul, ziditorul tău Iacoave şi creatorul tău Israile..." (Isaia, 43 ; 1). Despre V. Testament şi despre Moisi, Iisus aminteşte adesea, zicând: „Că n'am venit să stric legea şi profeţii. N'am venit să stric, ci să plinesc".—„Au nu Moisi v'a dat vouă legea şi nimeni din voi nu face legea ? Ce mă căutaţi să mă omoriţi ?" (Ioan, 7 ; 19). „Să nu vi se pară vouă că eu vă voi pârî la Tatăl: este cela ce vă pârăşte pe voi, Moisi, spre care voi aţi nădăjduit. Că de aţi fi crezut lui Moisi, aţi fi crezut şi mie: că pentru mine acela a scris. Iar dacă scripturile lui nu credeţi, cum cuvintelor mele veţi crede ?" (Ioan, 5 ; 45-47). Atât de mari au fost învăţătura şi minunile lui Iisus, că sf. ap. Ioan zice: „Sunt încă şi multe alte câte a făcut Iisus, care de s'ar fi scris câte una, nici în lumea aceasta mi se pare că n'ar încăpea cărţile ce s'ar fi scris". (Ioan, 21 ; 25).*

2). **Pentrucă ea e carte inspirată.**

Toţi scriitorii sfinţi ai Bibliei au fost inspiraţi. Această inspiraţie a fost înţeleasă în mai multe feluri. Unii au susţinut, că Duhul Sfânt a dictat scriitorilor cuvânt cu cuvânt, ba chiar şi ortografia. Biserica noastră înţelege inspiraţia astfel: Duhul Sfânt prin o înrâurire supranaturală internă le-a descoperit adevărurile, pe care ei cu mintea lor, niciodată nu le-ar fi putut înţelege. Le-a sporit puterile şi facultăţile mintale pentru a înţelege şi putea reda în scris ideile înalte, primite prin revelaţie. Le-a lăsat însă, libertatea lor proprie, de a vorbi, de a gândi şi de a scrie. I-a ferit de greşeli. Numai şa ase explică, cum unii din scriitorii sfinţi—ca Isaia şi David, – care erau şi poeţi în acelaş timp, au scris pagini de o frumuseţe neîntrecută. Deosebirile de stil între cărţi, sunt explicabile, de oarece ele se datoresc personalităţii fiecărui scriitor. Căci, nu se poate admite, că toţi scriitorii ar fi avut aceiaş cultură, de oarece n'au trăit în acelaşi veac. Sf. ap. Pavel zice: *„Toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu şi de folos spre învăţătură, spre mustrare, spre îndreptare, spre înţelepţirea care duce la dreptate"*. (2 Tim. 3; 16). Această dogmă e cuprinsă şi în articolul 8 din Crez: *„Şi întru Duhul Sfânt, Domnul de viaţă făcătorul, carele dela Tatăl purcede, cela ce împreună cu Tatăl şi cu Fiul este închinat şi mărit, carele a grăit prin proroci"*.

3). **Pentrucă aşa au crezut şi cred Evreii.**

Evreii au crezut întotdeauna în autenticitatea cărţilor Vechiului Testament şi le-au atribuit inspiraţie dumnezeiască. Dacă ei ar fi avut vreo îndoială asupra autenticităţi lor, le-ar fi respins şi nu le-ar fi ţinut de sfinte. Pe vremea Mântuitorului, Fariseii şi Cărturarii, în special, ţineau morţiş la litera scrisă din lege. Le-au primit însă şi le-au respectat ca pe nişte scrieri divine. Deşi ei au rămas până astăzi, cei mai mari duşmani ai creştinismului, nevoind să creadă în Iisus şi în Noul Testament, şi sunt în aşteptarea unui nou Mesia naţional, totuşi, Vechiul Testament—explicat şi

alterat de rabini în Talmud—îl respectă şi socot că Iahve, —Dumnezeu—a insuflat pe scriitorii sfinţi.

4). **Pentrucă aşa a crezut şi crede Biserica.**

Creştinii din toate veacurile au avut Biblia în cea mai mare cinste. Milioane de creştini au fost pe deplin convinşi, că ea cuprinde cuvântul lui Dumnezeu. Au ţinut-o în casele lor la loc de cinste, au citit slova ei cu respect şi evlavie, au lăcrimat pe paginile ei în zile de sărbători şi, au ferecat-o în aur şi argint. Nici o altă carte din lume nu s'a bucurat de un atât de mare răsunet şi de un respect dus până la veneraţiune. Toate profeţiile din Vechiul Testament s'au împlinit în persoana şi lucrarea lui Iisus. După Inviere, arătându-se lui Luca şi Cleopa în drum spre Emaus, le zice: *„O nepricepuţilor şi zăbavnici cu inima a crede toate câte au grăit prorocii. Au nu trebuia a pătimi acestea Hristos şi a intra întru slava sa? Şi începând dela Moisi şi dela toţi prorocii tâlcuia lor din toate scripturile cele ce erau pentru el"*. (Luca 24; 25—27).

5). **Pentrucă-i cea mai citită şi cea mai răspândită carte.**

Se ştie, că în toate straturile societăţii, Biblia numără cel mai însemnat număr de cititori. Aşa se şi explică, numărul mare de traduceri, care se face în fiecare an. Preoţii şi misionarii bisericii au răspândit-o aproape în toate ţările pământului, ducând-o până şi în colibile triburilor sălbatice. Nici o carte n'a fost atât de studiată ca Biblia. Atâta zel au pus unii teologi în studiul ei, încât au avut răbdarea, ca să-i numere nu numai versurile şi cuvintele, dar până şi literele! Astfel, au găsit în ea: 3.556.480 litere, alcătuind 773.692 cuvinte şi 31.175 versuri!..

Biblia e tradusă astăzi în peste 800 de limbi şi dialecte. In privinţa tipăritului şi răspândirii ei, Păr. Arhim. Scriban, profesor universitar, scrie: *„Biblia s'a tipărit în scurgerea anului trecut (1936), în 11.686.131 de Biblii sau părţi din ea. Din acestea, 1.058.966 au fost Biblii întregi;*

1.247.519 au fost N. Testament, iar restul de 9.379.647 au fost cărţi deosebite, din Biblie, precum numai Psaltirea sau numai Evangheliile, una câte una, sau toate la un loc. Din toate acestea, 4.227.000 s'au desfăcut în China, cu 69.000 mai puţine ca în anul trecut. In India s'au răspândit 1.182.000, în Core 777.000; în Japonia 509.000; în America de sud 508.000. La asta trebue însă să avem în vedere că America îşi are propria ei Societate Biblică, de putere aproape ca şi a celei Britanice. Şi ea mânueşte milioane de Biblii. In curgerea anului trecut, Societatea a dat 13 traduceri noi: II pentru câteva limbi din Africa, n care nu se tradusese niciodată nimic".

6). **Pentrucă Biblia are rol şi la încoronarea regilor.**

La încoronarea regilor Angliei, Biblia are un rol foarte important. Tot Păr. Arhim. Scriban scrie: *„Cu unele schimbări petrecute în curgerea vremii, Biblia şi-a avut totdeauna partea ei la încoronarea regelui Angliei. Chipul în care se foloseşte azi la încoronare, a fost rânduit în timpul lui Eduard VIII. Astfel, citim că: „După ce regele a fost încoronat (e vorba de actualul rege George al VI-lea) şi corul cântă stihul: „Ţine poruncile Domnului şi umblă în căile lui", protopopul Westminsterului aduce Biblia din altar, iar arhiepiscopul de Canterbury o înfăţişează Regelui cu aceste cuvinte. „Prea plăcutul nostru Rege, îţi aducem această Carte, cel mai preţios lucru din câte sunt pe lume. Aici este înţelepciunea, aceasta este Legea Regilor; acestea sunt vestirile cele vii ale lui Dumnezeu"... „Soc. Biblică Britanică a dăruit atunci Regelui Eduard VII Biblia tipărită de ea. Cu acest prilej, regele a pomenit cuvintele strămoşului său, Regele George III: „Să nu se afle nici o colibă fără Biblie şi nici un copil care să n'o poată ceti."* [1])

1). Arhim. I. Scriban: „Cartea Cărţilor: Sf. Scriptura sau Biblia", ed. Adevărul, Bucureşti, 1937, pag. 17 şi 88.

7). Pentrucă e superioară cărţilor sfinte din alte religii.

Popoarele din vechime, ca: Egiptenii, Grecii, Romanii, Babilonenii, nici n'au avut cărţi sfinte, ci numai cărţi de ritual şi cu'n cuprins întru cât instructiv şi cu o uşoară nuanţă de moralizare. Atât cele 5 cărţi ale Chinejilor, cât şi cărţile sfinte ale Indienilor: *Veda, Brahmane şi Vedante*, cât şi *Zenda-Vesta*, sunt un amestec de tot felul de născociri omeneşti şi lucruri bizare, cuprinzând: istorie, magie geografie, poezie, filosofie, mituri, artă, legende, medicină, imnuri pentru ritualuri, etc. Aceste cărţi nici nu pot fi comparate cu Biblia, care cuprinde cuvântul lui Dumnezeu, adus pe pământ prin revelaţie. Chiar Coranul Mahomedanilor, care cuprinde învăţătura despre un singur Dumnezeu, nu-i decât un amestec de elemente luate din religia arabă cu altele din mozaism şi creştinism, aplicate arbitrar şi, în cea mai mare parte, denaturate.

8). Din folosul pe care ea l-a adus omenirii.

Biblia nu numai că este cea mai de seamă scriere literară din câte au apărut vreodată, dar ea a adus omenirii foloase incomensurabile. Spre deosebire de celelalte cărţi, ea are o nemăsurată putere tainică, de a înnoi pe om, cum zice apostolul: *„Şi îmbrăcându-vă întru cel nou, care se înoeşte spre cunoştinţă după chipul celui ce l-a zidit pe el"*. (Colos. 3; 10). Ea înalţă pe om către ideal şi-l înnobilează. Din paginile ei, se revarsă alinare, întărire şi nădejde în sufletul cetitorului ori ascultătorului. Cuvântul ei a luminat în decursul veacurilor, milioane de oameni. Datorită numai unui verset s'au convertit la credinţă persoane de talent şi chiar de geniu. Ex: Fericitul Augustin. Din paginile ei, s'au inspirat marii poeţi ai omenirii Cel care o citeşte cu atenţie şi credinţă, se simte om nou şi întărit pentru lupta vieţii. El poate zice cu apostolul: *„Toate le pot în Hristos, cel ce mă întăreşte"*. (Filip. 4; 13).

Obiecţiuni.

S'a obiectat de către unii critici, că scrierile V. Testament nu sunt autentice, adică: nu sunt scrise de autorii lor; că n'au unitate, că sunt deosebiri de stil de la carte la carte, ş. a. Aceasta însă, nu-i cu putinţă. In adevăr, V. Testament cuprinde relatări şi date cu privire la starea politică, socială şi religioasă-morală în deosebi, pe care nu le putea descrie cu atâta fidelitate şi lux de amănunte, decât numai nişte martori oculari. E drept, că stilul şi limba diferă întru câtva pe alocurea şi de la un autor la altul. Dar, nu trebue trecut cu vederea, că scriitorii sfinţi au trăit în epoce diferite, şi că, V. Testament s'a încheiat cu ultima carte a profetului Maleahi, după o trecere de peste 1000 de ani! Deci, unele diferenţieri în texte sunt inerente. Acestea însă, nu scad întru nimic valoarea cea mare a Bibliei. Deşi ea nu-i o carte de ştiinţă, totuşi, descoperirile ştiinţifice şi arheologice din timpurile mai noi au dovedit, că ea spune adevărul şi deci, autenticitatea V. Testament rămâne cu totul în picioare.

2). S'a mai obiectat apoi, că scriitorii sfinţi ai N. Testament în tot ce au scris despre Iisus, au exagerat. Aceasta însă, nu-i de crezut, de oarece, sf. ev. Matei şi Ioan au fost ucenici direcţi ai lui Iisus. Apoi, sf. ev. Marcu a fost ucenicul sf. ap. Petru; iar sf. ev. Luca a fost şi el discipolul sf. ap. Pavel, care a fost convertit în chip minunat la creştinism. Pavel a fost contemporan cu ceilalţi apostoli ai Domnului şi, s'a întâlnit cu ei la anul 50 în Ierusalim la sinodul apostolic. Dar, nu numai de la ei va fi aflat el despre vieaţa, învăţătura şi minunile lui Iisus, ci şi din Sf. Scriptură pe care a studiat-o 3 ani în Arabia. Se mai ştie apoi, că evangheliştii erau oameni drepţi şi sfinţi, modeşti şi iubitori de adevăr. Ei n'aveau nici un motiv, ca să înflorească lucrurile. Ba, sf. ev. Ioan încheie evanghelia sa cu'n fel de scuză, că n'a putut scrie toate câte a făcut şi a învăţat Iisus. Alţii au negat deadreptul autenticitatea N Testament, zicând, că scrierile ce-l alcătuiesc n'au fost scrise

de autorii lor, ci de alţii şi, mult mai târziu, prin sec. 2 şi 3. După trecerea câtorva generaţii—zic criticii—, uşor s'a putut exagera vieaţa lui Iisus, cum se întâmplă, de obiceiu, cu toate miturile şi legendele. Nici obiecţiunea aceasta însă, nu-i serioasă. Cele 27 de cărţi ale N. Testament, au fost scrise de autorii lor, cei mai mulţi din ei fiind martori oculari şi discipoli ai lui Iisus, trăind unii chiar până la anul 100 d. Hr. *Sf. Ignatie,* episcopul Smirnei, care moare într'o persecuţie la 107, în unele din cele 7 epistole ale sale, ca în cele adresate Filadelfienilor, Efesenilor şi Smirnenilor, aminteşte atât de cele 4 evanghelii cât şi de celelalte epistole. Aceasta înseamnă că, canonul cărţilor N. Testament, era încheiat, iar scrierile lui erau răspândite şi cunoscute. Pe lângă aceasta, atât părinţii apostolici cât şi toţi scriitorii şi părinţii bisericeşti din cele 8 veacuri primare au cunoscut, au studiat şi au comentat N. Testament, ţinând de inspirată întreaga Biblie. Ea nu-i cartea unui veac, ori a unei generaţii, ci e cartea sfântă azi a peste 600 milioane de creştini şi tinde să ajungă cartea întregii omeniri! Cuvântul ei etern e mereu de actualitate. El nu oboseşte, nici nu plictiseşte, ci dimpotrivă. De 2000 de ani se citeşte continuu şi totuşi, ea nu s'a învechit. Cartea Cărţilor nu trebue să lipsească din nici o bibliotecă. Cine n'a citit-o măcar odată în vieaţa sa din scoarţă în scoarţă, nu se poate numi intelectual în adevăratul înţeles al cuvântului. E o datorie a fiecărui creştin de a face din ea o adevărată carte de căpătâiu.

De citit.

1). **Dumnezeirea Sf. Scripturi probată în viaţă.**

„Gladstone, marele bărbat de stat al Angliei, scrie următoarele în prefaţa unei ediţii populare a Sf. Scripturi: „In ce criză, nevoe sau încurcătură din vieaţă s'a arătat sau se va arăta fără efect această comoară nesecată? Care misiune, care situaţiune din vieaţă nu câştigă în fiecare zi, în fiecare ceas, prin aceste cuvinte, care nu pierd din putere repetindu-se, care au în ele şi azi, ca şi în ziua în care au fost pro-

nufate întâia oară, frăgezimea tinereții și a nemuririi? Dacă cercetătorul tăcut își deschide inima sa, lor, pentru a le primi în ea, osteneala sa nu va fi în zadar. In singurătatea unei odăițe, în liniștea nopții, pe patul de suferință și în fața morții, pretutindeni Sf. Scriptură stă alături de noi, cuvintele ei vindecă și alină, îndreptează, îi îndrumează, întăresc și dau îndemn spre tot ce e bun. Mai mult chiar: învălmășala statului, a comunei, a tribunalului, a străzii sau a pieții, când deșteptarea pornirilor egoiste, a afacerilor sau a poftelor pare a pune stăpânire deplin pe orice gând al oricărui suflet, chiar și atunci, tocmai atunci, se aude glasul Sfintei Scripturi, dulce și potolitor, și unul sau altul din cuvintele ei dă aripi sufletului, încât el își ia sborul ca o porumbiță și-și găsește pacea".

Kirchenfreund, 1898.

*

2). „După moartea scepticului și imoralului, dar genialului poet englez Lord Byron, s'au găsit în Biblia sa următoarele cuvinte, scrise cu propria lui mână: „In această preasfântă carte se cuprinde taina tuturor tainelor. Fericiți sunt acei muritori, cărora Dumnezeu le-a dat darul de a auzi, de a citi, de a rosti la rugăciune și a primi cu umilință cuvintele acestei cărți. Fericiți cei care sunt în stare să deschidă poarta și să meargă cu hotărîre pe calea arătată de ea. Iar cei care o citesc, numai ca să se îndoiască de spusele ei sau să le disprețuiască, aceia mai bine nu s'ar mai fi născut".

*

3). „Cel mai mare filosof german, Immanuel Kant, scria unui cunoscut al său: „Faci bine că-ți cauți liniștea în Evanghelie, pentru că ea este un izvor nesecat al tuturor adevărurilor, care nu se mai găsește nicăieri".

Allgemeine deutsche Biographie, Art. Jung.

*

4). „Poate propăși cultura spirituală oricât, pot să se extindă științele naturale oricât de departe și de adânc, și spiritul omenesc să-și lărgească oricât de mult orizontul, nu

vor întrece niciodată sublimitatea şi cultura morală a creştinismului cum străluceşte şi luminează în Evanghelie".

Eckermann, Gespräche mit Goethe.

*

5). „Intr'o zi s'a pus întrebarea într'o adunare de oameni serioşi, ce carte ar fi mai potrivit să-şi aleagă un osândit la închisoare pe viaţă şi căruia i s'ar îngădui să-şi ia cu el o singură carte. Erau de faţă la adunare catolici, protestanţi, filosofi şi materialişti. Toţi au fost de acord că numai Sf. Scriptură ar putea fi aleasă".

P. Plitz. Was beruhmte Manner über die Bibel sagen. [1]).

4. CREDINŢA CA IZVOR DE CUNOAŞTERE.

1). Ce este credinţa.

Credinţa este o virtute teologică. Creştinul cu ajutorul ei se poate înălţa până la Dumnezeu. Prin ea, credem atât în Dumnezeu cât şi în adevărurile ce el ni le-a descoperit. Sprijinită pe raţiune, ea ne ajută să înţelegem adevărurile de credinţă sau dogmele bisericii creştine, care se găsesc în Sf. Scriptură şi în Sf. Tradiţiune. In univers observăm lucruri şi fenomene supranaturale, pe care nu le putem pricepe decât folosindu-ne de izvorul credinţii. Lucrurile şi fenomenele naturale le putem pricepe numai cu ajutorul minţii. Iisus a zis: *„Mărturisescu-mă ţie, Părinte, Doamne al cerului şi al pământului, că ai ascuns acestea de cei înţelepţi şi pricepuţi, şi le-ai descoperit pe ele pruncilor."* (Mat. II; 25). Aici e vorba de minunile lui Iisus, pe care prin revelaţiune, pot ajunge să le înţeleagă până şi copiii. Tot ca lucruri supranaturale sunt şi proorociile, apoi puterea lui Dumnezeu, puterea harului, precum şi tot ce este din domeniul transcendentului, al supranaturalului, al lumii metafizice. Sf. ap. Pavel zice: *„Ca credinţa voastră să nu fie întru înţelepciunea oameni-*

1). Arhiereul Mihălcescu, op. cit. pag. 129-142.

lor, ci întru puterea lui Dumnezeu... Ci grăim înțelepciunea lui Dumnezeu cea întru taină, cea ascunsă, care a rânduit Dumnezeu mai înainte de veci spre slava noastră. Pe care nimeni din domnii veacului acestuia nu o a cunoscut; că de ar fi cunoscut-o, n'ar fi răstignit pe Domnul slavei". (I Cor. 2; 5; 7-8). Apostolul neamurilor definește credința astfel: *„Iar credința este adeverirea celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor celor nevăzute".* Și adaugă apoi: *„Că întru aceasta sunt mărturisiți cei de demult. Prin credință pricepem că s'au întemeiat veacurile cu cuvântul lui Dumnezeu, de s'au făcut din cele nevăzute cele ce se văd".* (Evrei, II; 1-3). In acest capitol, apostolul Pavel închină credinței cel mai frumos imn. Așa, cum a închinat și celeilalte virtuți,- dragostei, în ep. 1 Cor, 13. Prin credință spune el, că s'au făcut plăcuți lui Dumnezeu: Avel, Enoch, Avraam, Isac, Iacob, Moisi, precum și toți drepții și prorocii din Legea Veche. Iisus vindeca numai pe bolnavii, în sufletul cărora vedea că stă ascunsă ca un mărgăritar, credința. Mulți bolnavi așteptau turburarea apei pe țărmul lacului Vitezda, dar Iisus n'a vindecat decât pe slăbănogul ce suferea de 38 de ani. Celui ce adusese la el pe fiul să îndrăcit și se ruga să-l vindece, Iisus îi zice: *„De poți crede, toate sunt cu putință credinciosului. Și îndată strigând cu lacrămi tatăl copilului, a grăit: Cred, Doamne, ajută necredinței mele!".* (Marcu, 9; 23-24). Numai prin credință se arată și se menține strânsă legătură dintre om și Dumnezeu, de aceia și ap. Pavel zice că: *„Dreptul prin credință va fi viu".*

2) Cum am primit adevărurile dumnezeiești.

Răspunsul e simplu: numai prin descoperirea lui Dumnezeu, adică: *prin revelațiune.* In V. Testament, ea s'a făcut prin patriarhi, Moisi și proroci, iar în N. Testament, prin Iisus Hristos. In adevăr, numai prin credință, omul a putut să cunoască dogma despre facerea lumii, întruparea supranaturală a lui Iisus, jertfa răscumpărării învierea din morți, ca și celelalte dogme din Crez, ca și minunile de care ne vorbește Biblia. Prin rațiune, omul cunoaște lumea

fizică, prin credință, lumea spirituală. De unde se oprește rațiunea, omul înaintează prin puterea credinței.

3). Când devine credința izvor de cunoaștere.

Credința fiind un act intern al sufletului omenesc, ea se sprijină pe libertatea spirituală a omului. Când aceasta nu-i încătușată de păcate, omul poate crede cu ușurință. Căci, spre virtutea credinței, omul are o înclinare firească. Dar, această credință naturală, singură, nu poate deveni izvor de cunoaștere. Pentru a cunoaște și primi adevărurile dumnezeiești, credința mai are nevoie și de: *harul dumnezeiesc.* Credința noastră liberă trebue neapărat să fie susținută și de această putere divină. Căci, deși adevărurile eterne sunt luminoase și de neclintit, totuși, omul în fața lor ar rămâne înmărmurit, dacă n'ar avea în sufletul său credința înmiresmată de grația divină. Nu le-ar putea nici admite și nici pricepe. Cum, de altfel, nu pot toți cei cu sufletul ros de viermele necredinței. De aceia, și Iisus zice: *„Nimeni nu poate veni către mine, de nu-l va trage pe el Tatăl cel ce m'a trimis pe mine; și eu îl voi învia pe el în ziua cea de apoi".* (Ioan, 6; 44). *„Că fără de mine nu puteți face nimic".* (Ioan, 15; 5). Siguranța credinței noastre, se întemeiază pe autoritatea lui Dumnezeu. Și, dacă noi credem, de ex., cele afirmate de oameni de știință, de autorii didactici, ca și de alți oameni vrednici de toată încrederea, cu atât mai mult suntem datori, ca să primim adevărurile divine, pe care ni le chiezășuește autoritatea absolută și eternă a lui Dumnezeu.

4). Credința nu contrazice rațiunea.

S'a afirmat de către uniii, că credința ar contrazice rațiunea. Afirmația însă, e nedreaptă și fără temeiu pentru motivele ce le vom expune. Și rațiunea și credința au de autor pe Dumnezeu. Adevărurile d-zeiești, descoperite prin revelațiune, nici într'un caz nu pot contrazice rațiunea. Ci, dimpotrivă, ele le confirmă cu toată tăria și obiectivitatea. Funcțiunile sufletești împreună cu credința alcătuiesc un

tot unitar. Ele se ajută reciproc, deoarece, depind una de alta. Intr'un om sănătos şi bine echilibrat, armonia dintre credinţă şi raţiune constitue o vădită realitate şi nicidecum o ficţiune. S'a spus, de ex., că profeţiile şi minunile nu pot fi primite de raţiune. Acestea însă, nu sunt altăceva decât realităţi supranaturale, dar transpuse în forme naturale, tocmai cu scopul de a fi pricepute şi admise de om, cu mai multă uşurinţă. Acestea, chiar dacă nu pot fi cercetate în însăşi esenţa lor, totuşi, ele pot fi examinate în înfăptuirea lor naturală şi practică cu ajutorul raţiunii. Firește că, cu mintea nu putem dovedi, de ex., adevărul învierii lui Iisus şi nici întrarea lui la apostoli prin uşile încuiate, de oarece, moartea este antipodul şi opusul vieţii. Cu toate acestea însă, pe calea raţională, putem argumenta, că Iisus a murit şi a înviat, având la bază relatările scripturistice. Incoronat cu spini, biciuit, străpuns cu suliţa, şi batjocorit, un om nu mai poate supravieţui. Deci, Iisus a murit, a fost înfăşurat în giulgiu, îngropat, iar deasupra mormântului i s'a prăvălit o lespede grea de piatră, pe care au şi pecetluit-o, iar în jurul mormântului, duşmanii săi au aşezat o puternică strajă militară. Cine se mai putea apropia de trupul lui Iisus ? Apostolii, ca să-l fure ? ! Dar, ei erau oameni fricoşi, care l-au părăsit în chiar noaptea prinderii. Apoi, după inviere, când s'a arătat ucenicilor, le-a zis : *„Pipăiţi-mă şi vedeţi, că eu sunt"*. La fel, l-a pipăit şi Toma. Dacă, totuşi, cineva ne-ar arăta, pe ici pe colo, unele contraziceri între credinţă şi raţiune, apoi, acele contraziceri nu sunt decât numai aparente.

Raţiunea demonstrează uneori credinţei unele adevăruri dumnezeieşti şi pregăteşte sufletul omului, ca să le primească. Ea ajută credinţei, ca să se apere cu argumente raţionale de toate atacurile şi, n'o lasă să cadă în rătăciri primejdioase. Creştinul, în sufletul căruia credinţa şi cu raţiunea se ajută şi se complectează reciproc, păşeşte cu paşi siguri pe cărarea îngustă a acestei scurte vieţi.

5). Indemnuri la cercetarea raţională.

Dogmele, profeţiile şi minunile le găsim în Biblie, care e carte inspirată. Cu raţiunea putem argumenta autenticitatea ei, iar prin credinţă, primim cuvântul şi adevărul divin, revelat. Indemnul la cercetarea ei raţională, îl găsim tot în paginile ei. Căci, Iisus zice: *„Cercetaţi scripturile; că voua vi se pare întru dânsele a avea viaţă veşnică; şi acelea sunt cele ce mărturisesc pentru mine"*. (Ioan, 5; 39). Şi iarăşi: *„Cereţi şi se va da voua, căutaţi şi veţi afla, bateţi şi se va deschide voua. Că tot cela ce cere ia, şi cela ce caută află, şi celui ce bate, i se va deschide"*. (Mat. 7; 7-8). Credinţa premerge raţiunii. Nu trebuie însă, să confundăm credinţa religioasă cu încrederea ori cu celelalte credinţi lumeşti, care privesc materia şi lucrurile trecătoare, supuse schimbării şi închise în cercul restrâns al vremii şi spaţiului. Una e credinţa religioasă, şi alta este credinţa ştiinţifică. Nici într'un caz însă, ele nu trebuiesc confundate între ele. După cum nu putem confunda ploaia şi cu roua. Credinţa dar, este şi va rămânea un minunat izvor de cunoaştere. Creştinul care o păstrează adânc sadită în sufletul său, are tot dreptul să se socoată posesorul unuia din cele mai scumpe bunuri spirituale.

De citit.

1). Cum trăesc şi cum sfârşesc necredincioşii.

„Cel mai înverşunat duşman al credinţii în Dumnezeu, a fost în timpul din urmă filosoful german Friedrich Nietzsche, decedat în anul 1900. Nimeni n'a aruncat religiei săgeţi mai înveninate ca el, nimeni n'a pus mai multă ironie şi sarcasm în criticarea a tot ce stă în cea mai îndepărtată legătură cu credinţa în Dumnezeu. Necredinţa este presărată în toate operele sale literare, în cuvinte, reflexiuni, cugetări usturătoare la adresa credinţii, iar în Antichrist ia proporţiile unui adevărat flagel.... Cât de mult l-a costat pe el pierderea credinţii şi ce perspectivă întunecoasă şi desnădăjduitoare îi

deschidea necredința, ne-o spune tot el în următoarele cuvinte pline de duioșie: „Excelsior! De acum nu te vei mai ruga niciodată, nu vei mai adora niciodată, nici nu te-i mai odihni în încrederea fără margini; ți-ai închis calea către înțelepciunea supremă, către bunătatea supremă, către puterea supremă, căreia îi desvăluiai gândurile; nu mai ai un păzitor neadormit și prieten în cele șapte singurătăți ale tale; trăești fără perspectivă asupra muntelui care are zăpadă pe creștet și jăratic în inimă; pentru tine nu mai există răsplătitor nici îndrumător, nu mai e minte conducătoare în ceia ce se petrece, nu mai e dragoste în ceia ce ți se va întâmpla, nici un loc de odihnă nu mai e deschis inimii tale, loc în care să afli tot și să nu mai cauți nimic, te împotrivești oricărei păci și te întorci de veci către războiu, om al renunțării, vrei tu să renunți la toate acestea? Cine-ți va da puterea să le faci pe toate? Nimeni n'a avut această putere". O viață mai tristă, mai plină de griji și mai lipsită de nădejdi, cu un cuvânt, mai nenorocită decât viața necredinciosului, descrisă în chip magistral de Nietzsche în rândurile de mai sus, cu greu s'ar putea închipui".

2). „Ce să mai vorbim de filosoful Hobbes, care a pierit de frica de stafii? Sau de Budgell, marele învățat care, desgustat de viața ușuratică, izvorîtă din necredință, s'a înecat în Tamisa? Exemplele s'ar putea înmulți la infinit, dar e de prisos, pentrucă din toate se desprinde aceiaș învățătură: fără credință viața n'are nici un rost, iar progres adevărat, cultură sănătoasă și fericire nu există" [1]).

5. CONCEPȚIA CREȘTINĂ DE VIEAȚĂ.

După cum fiecare religiune își are cultul și morala ei aparte, tot așa își are și concepția ei deosebită despre vieață. Căci, una era în antichitate concepția de vieață de ex., la Iudei, și alta la păgâni; iar după ivirea creștinismului, care a înnoit omenirea, s'a predicat o nouă concepție

1) Arhiereul I. Mihălcescu și Em. Vasilescu, op. cit. pag. 108-113.

despre vieaţă, în opoziţie cu concepţia filosofică şi materialistă. Una din problemele, care a dat mult de gândit omului în decursul veacurilor a fost, firește, şi mult discutata şi controversata problemă a vieţii omeneşti. Cu legitimă curiozitate şi îngrijorare totodată, mulţi învăţaţi s'au întrebat; de unde vine omul, pentru ce trăeşte şi ce se întâmplă cu el după moarte? Răspunsurile date n'au fost deloc mulţumitoare. Aşa se şi explică, dece un om luminat ca Socrate, după îndelungate studii şi cercetări filosofice, ajunge să exclame la sfârşitul vieţii sale: *„Ştiu că nu ştiu nimic"*. Inainte însa de a vorbi despre concepţia creştină de vieaţă, socotim trebuitor, ca să enumerăm câteva din cele mai cunoscute concepţii despre vieaţă.

1). **Budismul.**

Indienii, care ţin religia lui Buda, văd in vieaţa aceasta pământească numai dureri şi lipsuri de tot felul. Scopul vieţii dar, nu poate fi altul decât distrugerea ei cu orice preţ şi pe orice cale. După moarte, sufletul intră în neant, în haos, de unde a venit, care se numeşte: *Nirvana*.

2). **Epicurianismul.**

Epicur, discipolul lui Socrate, punea drept scop al vieţii: *fericirea*. Pentrucă îl subjugă pe om cu totul plăcerilor trupeşti, făcând din el un simplu animal, această concepţie despre vieaţă s'a mai numit şi: *„concepţie sensualistă"*. Deviza acestui sistem a fost aceasta: *„Edite et bibite, post mortem nulla voluptas"*. Dar, fericirii rezultată din pofte trecătoare, şi ei îi urmează multe dureri, boli şi necazuri. *Locke* (1637—1704) a căutat să dea acestei concepţii o bază ştiinţifică.

3). **Stoicismul.**

Concepţia stoică susţine, că omul trebue să trăiască potrivit naturii. Adică, să asculte numai de glasul raţiunii. Dar, cum raţiunea diferă dela om la om, ceia ce pentru unul e bun, pentru altul poate fi socotit de rău şi nefolositor, urmează, că un astfel de traiu fără nici un suflu

spiritual n'a adus nici el fericirea omului. Unii din stoici ziceau, că în faţa durerii, omul trebue să se resemneze şi să se abţină; alţii, ca *Seneca*, îndemnau chiar la sinucidere. Deci, o cădere totală pe care o numim: *pesimism.*

4). **Pesimismul.**

Această concepţie vede totul numai în negru şi în rău. Vieaţa n'are nici un rost, deci ea n'ar trebui trăită. Omul are de îndurat în vieaţă mai mult chinuri şi amăgiri decât mulţumire şi fericire. Cel ce ţine cu orice preţ la această vieaţă, săvârşeşte o faptă rea şi se arată stăpânit de slăbiciuni. Singura salvare este deci: *sinuciderea.* Susţinătorii acestei greşite concepţii au fost: *Schopenhauer, Hartmann* şi *Nietzsche*, care a stat 11 ani într'un ospiciu de nebuni.

5). **Optimismul.**

Este tocmai opusul concepţiei pesimiste. Vieaţa este cel mai mare bun de pe pământ. Cine cunoaşte vieaţa, se poate numi om fericit. Această concepţie are o parte bună, întrucât dă curaj omului în lupta vieţii; dar ea greşeşte, când îl face pe om, ca să fie prea încrezător în puterile sale proprii, făcându-l să nu bage în seamă răul. Cel ce vede totul numai în trandafiriu. are prea mari decepţii în ziua când dau peste el, nenorocirile şi durerile vieţii, şi de aceia, uşor poate cădea în extrema cealaltă, adică: în pesimism.

6). **Moralismul lui Kant.**

Marele filosof german vede scopul vieţii numai în îndeplinirea conştiincioasă a datoriei. Pe aceasta, el o numeşte: *imperativ categoric.* Cel ce-şi face datoria, este un om virtuos. Prin virtute, omul ajunge la fericire. Cine nu o poate obţinea aici, o va dobândi în vieaţa viitoare. Virtutea e produs al voinţei, iar cum aceasta nu-i statornică, urmează că, omul nu întâlneşte în calea sa fericirea atât de des, cum ar voi. Lipsurile acestei concepţii, le-a recunoscut cu loialitate însuşi autorul ei.

7). **Evoluţionismul.**

Autorul acestei concepţii este Darwin. El pune originea vieţii în materie, din care au evoluat fiinţele prin aşa numita: *generaţie spontană*. Evoluţionismul biologic susţine cu încăpăţânare, că omul este scoborîtor din maimuţă. Scopul vieţii e perfecţiunea morală pe calea culturii. Deci, el mărgineşte vieaţa numai la materie, tăgăduind prin aceasta existenţa unei vieţi viitoare. Evoluţiunea îndeplinindu-se paralel cu selecţiunea naturală, urmează, că persoanele care corespund legii naturale sunt numai acelea, care pot izbuti în această vieaţă. Cei slabi trebue priviţi cu indiferenţă şi lăsaţi să se zbată în mizerie şi chiar să piară.

8). **Utilitarismul.**

Autorul acestei concepţii de vieaţă este *Hobbes* († 1679). Omul în faptele sale trebue să se conducă numai de sentimentul plăcerii, folosului şi fericirii. Unii înţeleg, ca aducătoare de fericire numai plăcerile morale, iar alţii, dimpotrivă, socot tot felul de plăceri şi distracţii. Sistemul acesta însă, e lipsit de unitate. Când se pune mai mult preţ pe ideia de plăcere, fie a individului, fie a societăţii, această concepţie se numeşte: *evdemonism* sau *hedonism*; iar când predomină ideia de folos şi interes, se numeşte: *utilitarism* propriu zis.

9). **Materialismul.**

Această concepţie, susţinută şi de sistemul lui Nietzsche, înlocueşte orice virtute creştină cu plăcerea, dorul de stăpânire şi egoismul. Omul ideal este numit: *supra-om*. Acesta, pentru ridicarea sa, poate recurge la orice mijloace. Se poate înălţa chiar şi peste cadavrele semenilor săi. In societate, nu există alt drept decât dreptul forţei, dreptul pumnului. Roadele acestei concepţii s'au văzut mai cu seamă în războiul mondial. Apoi, mai anii trecuţi în războiul italo-abisinian, iar azi se vede în Rusia bolşevică, în războiul civil din Spania şi în războiul chino-japonez.

10). Concepţia creştină.

Am enumerat în chip succint unele din cele mai însemnate concepţii despre vieaţă, tocmai pentru a scoate mai lesne la iveală superioritatea concepţiei creştine. Care este această concepţie? Ne-o arată biserica creştină şi Sf. Tradiţiune.

1). De unde venim?

Biserica singură ne dă un răspuns limpede şi precis. Omul nu-i un simplu animal, scoborîtor din maimuţă, şi nici nu-i produsul materiei; ci, el vine deadreptul de la Dumnezeu, care l-a creiat. Văzătorul de Dumnezeu Moisi scrie: *„Şi a făcut Dumnezeu pe om după chipul său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat şi femeie. Şi Dumnezeu i-a binecuvântat, zicând: „Fiţi rodnici şi vă înmulţiţi şi umpleţi pământul şi-l stăpâniţi şi... domniţi peste tot pământul!"*. (Fac. 2; 27-28). Iată dar, că omul nu este animal, ci chiar regele universului, înzestrat cu raţiune, sentiment, voinţă, libertate, grai, credinţă, nădejde, dragoste şi conştiinţă morală. Pe lângă trup, care este compus din materie—ca şi planta, mineralul şi animalul—, omul mai are pe deasupra şi suflet spiritual şi nemuritor, cu care se poate înălţa până la cer, până la Creatorul său.

2). Care e scopul acestei vieţi?

Scopul vieţii e acesta: Să-l cunoaştem pe Dumnezeu, să-i facem voia, să-l iubim, să-l adorăm prin rugăciune şi acte de cult. Să ne îndeplinim datoriile către noi, către familie, către neam, către biserică, către semeni. Să dobândim fericirea pământească şi să o arvonim şi pe cea cerească prin fapte bune şi prin virtuţi. Intr'un cuvânt: să tindem către *desăvârşirea morală*. Iisus a spus: *„Fiţi dar desăvârşiţi, precum şi Tatăl vostru cel din ceruri desăvârşit este"*. (Mat. 5; 48).

3). Unde mergem?

Tot singură biserica răspunde cu precizie: mergem tot

la Dumnezeu. Vieaţa aceasta este numai o punte de trecere către vieaţa cea viitoare. Despre aceasta, Iisus a vorbit adeseaori. Când vorbeşte despre judecata de apoi, încheie aşa: *„Şi vor merge aceştia în muncă veşnică, iar dreptii în vieaţa veşnică.* (Mat. 25; 46). Noi mărturisim acest adevăr în art. 12 din Crez: *„(Cred) şi în vieaţa veacului ce va să fie"*. Atunci îl vom vedea pe Dumnezeu *„faţă către faţă"*. Fer. Augustin a zis: *„Atunci mă voi sătura, Doamne, când mi se va arăta slava ta"*. Iată dar, cum răspunde biserica la aceste întrebări enigmatice, la care nici ştiinţa, nici filosofia n'au putut da încă un răspuns pe deplin satisfăcător.

Punctele principale ale acestei concepţii.

1). Scopul suprem al acestei vieţi este *mântuirea*, adică: dobândirea fericirii noastre atât aici cât şi în cer. Fiul lui Dumnezeu s'a întrupat tocmai în vederea acestei mântuiri. Ea e axa principală, axa centrală, către care gravitează toate rugăciunile, toate actele de cult şi întregul serviciu divin al bisericii noastre. Iată, numai câteva exemple de rugăciuni, din care reiese cu deplină claritate această concepţie: *Rugăciunea 3-a de la Vecernie: „Doamne... adu-ţi aminte de noi păcătoşii şi netrebnicii robii tăi; ci ne dărueşte nouă, toate cererile către mântuire". Rug. 4-a de la Utrenie: ....şi tuturor le dărueşte mila ta cea mare. Ca mântuiţi cu sufletul şi cu trupul, totdeauna rămânând, cu îndrăzneală să slăvim numele tău". Rug. 9-a: ....deschide ochii gândului nostru, spre înţelegerea evangheliceştilor tale învăţături. Pune în noi şi frica lăudatelor tale porunci, ca, călcând toate dorinţile trupului, vieţuire spirituală să petrecem, toate cele ce sunt spre bună plăcerea ta cugetând şi făcând". Rug. înainte de apostol: ....sfinţeşte sufletele şi trupurile noastre şi ne dă nouă să slujim ţie întru cuviinţă în toate zilele vieţii noastre". (Liturghier).*

2). Iată, după învăţătura bisericii noastre ortodoxe şi mijloacele prin care ne putem mântui:

1. *Prin credinţă şi fapte bune.*
2. *Prin cercetarea Sf. Scripturi.*
3. *Prin respectarea Sf. Tradiţiuni.*
4. *Prin primirea sf. taine.*
5. *Prin păzirea celor 9 porunci ale bisericii.*
6. *Prin îndeplinirea faptelor milosteniei trupeşti.*
7. *Prin îndeplinirea celor 7 fapte ale milosteniei sufleteşti.*
8. *Prin îndeplinirea învăţăturilor din cele 9 fericiri.*
9. *Prin punerea în faptă a virtuţilor creştineşti.*
10. *Prin stăruinţa în rugăciune.*
11. *Prin cererea ajutorului sfinţilor şi a Sf. Fecioare.*
12. *Prin respectarea — în călugărie — a sfaturilor evanghelice.*
13. *Prin cinstirea sf. icoane.*
14. *Prin cinstirea sf. moaşte.*
15. *Prin ferirea de păcatele de moarte.*
16. *Prin ferirea de păcatele împotriva Duhului Sfânt.*
17. *Prin ferirea de păcatele strigătoare la cer,*
18. *Prin aducerea aminte cât mai des: de moarte, de judecata de apoi, de munca iadului şi de împărăţia cea veşnică.*
19. *Prin iubirea aproapelui.*
20. *Prin căinţă curată, creştinul se poate mântui chiar pe patul de moarte, primind sf. împărtăşanie. Ex: tâlharul de pe cruce.* [1]).

Prin mijloacele de mântuire enumerate, concepţia aceasta se poate înfăptui. La strădania creştinului, se mai adăogă şi *graţia divină,* pe care creştinul o primeşte prin sf. taine. Nici o altă religiune nu pune omului la îndemână atâtea mijloace sigure pentru dobândirea mântuirii sale. Supremul scop dar al acestei vieţi rămâne tot vieaţa cea veşnică, căci Iisus a zis: *„Căutaţi mai întâi împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea lui, şi toate acestea se vor adăoga vouă".* (Mat. 6; 33). Concepţia creştină de vieaţă este: sublimă, spirituală, sfântă, morală şi cu putinţă de înfăptuit. E o concepţie demnă numai de om, de regele acestui univers.

1) Vezi: Pr. N. V. Hodoroabă: Mântuirea în biserica ortodoxă, Iaşi, 1937.

De citit.

1). Foloasele creştinismului.

„Creştinismul dă culturii omeneşti o bază largă democrată şi prin aceasta, în acelaşi timp, mai sigură. Numai pe baza constituită de el a fost cu putinţă dobândirea culturii de care se bucură popoarele europene de astăzi. El, prin aceia că a multiplicat centrele de energie, a făcut să crească şi energia totală a omenirii. Acesta este adevărul asupra creştinismului. El a fost pentru omenire o totală şi adâncă renaştere sufletească: un botez regenerator. El a purificat omenirea de păcatele trecutului şi a implântat în locul acestora motive noi de activitate. A deprins pe om cu lupta cea mai grea de dus, lupta cu sine însuşi. A desvoltat simţul prevederii; a întregit forţa de cucerire a omenirii, prin chemarea tuturor în rândurile societăţii! El a însemnat în istoria omenirii momentul celei mai intense încordări. Osânda contra creştinismului, scrisă de Fr. Nietzsche, trebue dar schimbată, pentru a corespunde adevărului, în apologie. Adevărata perioadă de sănătate a început în istoria culturii omeneşti după creştinism. Inainte de creştinism avem momente fericite, momente de luciditate, dar nu încă o viaţă sănătoasă. De altminteri la osânda lui Nietzsche au răspuns de mult faptele istorice. Şi acestea au scris răspunsul lor cu litere în veci nepieritoare, mai nepieritoare decât literile cu care e scrisă osânda lui Nietzsche. Faptele dovedesc că popoarele creştine sunt singurele popoare puternice şi cuceritoare! Istoricul cu judecată obiectivă nu poate decât să recunoască binefacerile creştinismului".

C. Rădulescu-Motru
Puterea sufletească

*

2. „Singur creştinismul poate da omului demnitatea de om".

„Rătăcind pe drumurile etnografiei, de la primitivi până la popoarele şi naţiunile cele mai înaintate, am ajuns să-mi pun cinstit întrebarea: poate fi cineva om deplin dacă nu e

creştin ? Ca geograf şi etnograf (nu ca teolog), răspund hotărât: Nu. Singur creştinismul poate da omului demnitatea de om, căci singur el întruneşte la un loc condiţiunile indispensabile pentru propresul social: 1) Prin doctrina lui de frăţie şi egalitate, creştinismul cere de la toţi respectul omenirii întregi. Iubeşte pe aproapele tău, fie că-l găseşti la fântâna din Samaria, fie că-l întâlneşti la marginile pământului, între Fuegieni sau Eschimoşii gheţurilor polare. 2). Prin morala şi pedagogia lui, care cheamă în ajutor libertatea determinării şi înteţeşte toate puterile de luptă ale omului, creştinismul ne deschide o cale de progres nemărginită, în loc de a ne paraliza, ca doctrina pesimistă a lui Buda sau cea fatalistă a lui Mahomed, sau a ne învenina cu mândria nesănătoasă a doctrinei mosaice". [1])

Simion Mehedinţi
Prof. de Geografie la Univ. Bucureşti

6. POSIBILITATEA MINUNILOR.

1. Ce este minunea?

Mântuitorul Hristos în timpul activităţii sale mesianice, a săvârşit mai multe minuni în văzul ucenicilor şi a mulţimilor. Le-a săvârşit, nu ca om, ci ca împărat cu putere dumnezeiască. Dar, minuni s'au săvârşit şi înainte de venirea sa, în Legea Veche. Pe lângă aceasta, la toate popoarele şi în tote religiunile, existenţa lor a fost şi cerută şi crezută, ca fiind un fapt mai presus de puterile omului. Prin minune ni se face cunoscut revelaţia dumnezeiască. Prin ea—ca şi prin profeţie—ajungem la cunoaşterea lui Dumnezeu, pe cale supranaturală. Deoarece minunea depăşeşte legile firesti ale naturii, ca şi puterile omului trebue atribuită lui Dumnezeu. Iată definiţia ei: *minunea este un fenomen religios extraordinar, neobişnuit, mai presus de puterea şi ordinea naturii, săvârşită în sfera perceptibilului, în văzul celor de faţă, fie de Dumnezeu, fie de alesul său,*

1) Arhiereul Mihălcescu, op. cit. pag. 155-158.

şi numai cu scop religioso-moral. Nu tot ce ni se pare nouă neexplicabil şi extraordinar, se poate numi minune. Căci, ceia ce ni se pare azi neexplicabil, mâine poate fi pe deplin lămurit. Pntruca un fenomen să poată fi numit minune, trebue să îndeplinească aceste 3 condiţiuni: să fie un fapt *sensibil şi înţeles;* să nu poată fi tăgăduit şi nici produs pe cale naturală, şi numai de Dumnezeu ori aleşii săi şi, în sfârşit, să aibă un scop religios şi moral.

2. Cine poate săvârşi minuni?

Nu poate fi săvârşită decât de cel ce este atotputernic, care a creiat universul şi i-a pus legi imutabile, adică de Dumnezeu. De aceia, şi biserica cântă: *„Cine este Dumnezeu mare ca Dumnezeul nostru? Tu eşti Dumnezeu, carele singuri faci şi minuni"* şi *„Minunat este Dumnezeu întru sfinţii săi.."* Dar, ea mai poate fi săvârşită şi de aleşii lui Dumnezeu, adică: de oamenii drepţi şi sfinţi. Aşa, din V. Testament, aflăm că Moisi a făcut minuni în fata lui Faraon cu toiagul, a despicat Marea Roşie şi a scos apă din stâncă. La o văduvă săracă din Sarepta Sidanului, în timpul secetei, profetul Ilie înmulţeşte făina şi oleiul, înviindu-i apoi pe fiul ei care murise. In faţa lui Ahab şi a poporului, pe muntele Carmel pogoară foc din cer. Alte minuni mai sunt: înălţarea cu trupul la cer a lui Enoh şi Ilie, stâlpul de foc şi norul luminos care conduceau pe Israeliţi în pustie, cele 10 plăgi ale Egiptului, Daniil scăpat din groapa leilor, cei 3 tineri scăpaţi din cuptorul de foc din Babilon, mana din pustie, etc. In N. Testament întâlnim minunea mai des. Iisus a început minunile sale, cu prefacerea apei în vin la nunta din Cana. A vindecat tot felul de bolnavi: orbi, şchiopi, slăbănogi, surdomuţi, gângavi, demonizaţi, leproşi. Ba, a înviat până morţii. Aşa, cum prezisese Isaia. Iisus însă, a lăsat această putere şi ucenicilor săi când le-a zis: *„Pe cei bolnavi vindecaţi, pe cei leproşi curăţiţi, pe cei morţi înviaţi, dracii scoateţi; în dar aţi luat, în dar daţi".* (Mat. 10; 8). Deci, şi apostolii au avut darul facerii de minuni. Ex: vindecarea slăbăno-

gului de la templu, etc. Alte minuni din N. Testament, mai sunt: minunile de la Naşterea şi Botezul Domnului, de pe Tabor şi Golgota, învierea, arătările şi înălţarea sa la cer, Pogorîrea Duhului Sfânt, ş. a. Intr'un cuvânt, întreaga Biblie e străbătută de o mulţime de semne şi de minuni dumnezeieşti. Poporul cerea de la Iisus semne, dar el le-a zis: *„Poporul acesta semn caută, dar semn nu i se va da lui, decât semnul lui Iona profetul . .“* In timpul judecăţii sale, Pilat l-a trimis şi la regele Irod al Galileiei, care se afla în Ierusalim *„că năddjduia să vadă un semn făcându-se de el“.* (Luca, 23; 8). Dar, el n'a făcut nici un semn. Fariseii şi cărturarii neputând tăgădui minunile lui, îl învinuiau, că le săvârşeşte în zi de Sâmbătă şi că, scoate dracii cu ajutorul lui Belzebut, domnul dracilor. Ei i-au mai cerut semn şi când era pe cruce: *„De este împărat al lui Israil, pogoară-se acum de pe cruce, şi să credem într'însul“.* (Mat. 27; 42).

3). Ce se cere de la săvârşitorul minunii ?

De la cel ce săvârşeşte o minune, se cere, ca să fie un om drept, cu vieaţă curată, morală, sfântă. Să fie un *ales* al lui Dumnezeu, aşa cum au fost: patriarhii, profeţii şi dreptii din V. Testament, iar din N. Testament, apostolii, părinţii apostolici, sf. părinţi şi ceilalţi sfinţi ai bisericii. Să o săvârşească în văzul oamenilor, să urmărească întărirea revelaţiei dumnezeieşti; deci, în vederea unui scop religios şi moral, şi să nu urmărească câştiguri de ordin material.

4). Minunile sunt posibile ?

La această întrebare nu se poate da decât un singur răspuns: da, minunile sunt cu putinţă. Dacă credem în existenţa unui Dumnezeu supranatural şi atotputernic, apoi trebue să credem, că el are puterea de-a interveni în lume, pe orice cale crede, ca să săvârşească minuni. Minunea există numai pentru cei ce cred în Dumnezeu. Pentru a·ei, panteişti şi materialişti ea nu există. Ea nu contrazice nici exis-

existența lui Dumnezeu, nici puterea și legile ordinei naturale din univers. Dumnezeu care a creiat lumea, o conservă și o guvernează, și fiind atotputernic, el poate interveni în mersul creaturilor sale când voiește, pentru a săvârși o minune. Scopul? E în vederea mântuirii omului. Prin minune, el își arată și bunătatea și dragostea sa față de om, creatura sa. Prin aceasta, el nu nimicește ordinea din univers și nici nu turbură legile lui imutabile. Ci, numai într'un moment dat, el suspendă o lege și face, ca ea să producă un efect deosebit decât cel firesc și obișnuit. Dacă Iisus a umblat pe apă ca pe uscat și dacă l-a înviat pe Lazăr cel mort de 4 zile și, dacă a potolit furtuna pe mare, asta nu înseamnă, că apa nu te înghite când e adâncă și nu știi să înnoți; că s'a nimicit puterea morții și că, marinarii să nu ia măsuri împotriva furtunilor de pe mare.

5. Obiecțiuni.

Ateii, materialiștii și pozitiviștii nu vor să admită minunea. Ei obiectează, că universul are legi fixe cunoscute de știință și că, a crede în minune, ar însemna să nimicim știința. La aceasta răspundem: Minunea având un scop religioso-moral, nu intervine în ordinea științifică a lucrurilor. In biserica creștină, nu s'a săvârșit niciodată o minune cu scopul de a stabili o ipoteză științifică. Apoi, legile naturii sunt contingente și nicidecum fixe. Aceste legi sunt și ele supuse câteodată unor excepțiuni, așa că, nu sunt chiar în totul imutabile. Dumnezeu când săvârșește o minune, nu suprimă o lege, ci numai în baza atotputerniciei sale, ii impune o suspendare de scurtă durată. Iată, de ex., că apa face excepție de la legea generală a dilatării corpurilor prin căldură, căci la frig, ea își mărește volumul. Potrivit legii gravitațiunii, toate corpurile sunt atrase de pământ. O minge, o piatră, un proiectil de tun aruncate, cad la pământ. In cădere, mingea poate fi prinsă de mâna omului, fără ca legea gravitațiunii să sufere ceva. Oprirea poate veni de la o cauză naturală; dar când provine de al o cauză supranaturală, atunci s'a produs o minune, fără

ca această lege să fi fost suprimată. Datorită hidrogenului, care e mai uşor decât aerul, balonul se ridică până în stratosferă. Magnetul atrage corpurile spre sine. Nu se porte însă spune, că balonul şi magnetul au suprimat legea gravitaţiunii. Nu. Nici cel puţin n'o prejudiciază. E drept, că prin maşinile de tot felul, ca şi prin sumedenia de invenţiuni ştiinţifice, omul a ajuns să biruiască unele legi naturale, supuindu-le voinţii sale, dar acest fapt nu înseamnă, că chiar le-a desfiinţat. Chirurgii prin operaţii reuşite, isbutesc adesea, ca să scape de la o moarte sigură pe unii bolnavi. Se poate oare spune, că prin aceasta, ei au învins inevitabila putere a morţii? Nu. Suspendarea unei legi firești prin o cauză supranaturală, nu înseamnă desfiinţarea acelei legi; iar minunea ce s'a săvârşit de Dumnezeu în acest caz, n'a turburat întru nimic ordinea legală din univers. Aceste obiecţiuni nu pot rezista în faţa adevărului, căci nu s'a ajuns încă să se cunoască toate legile naturale. Pentrucă ştiinţa, în investigaţiile sale în tainele naturii, descopere mereu legi noi, care însă nu sunt imutabile. S'a mai obiectat, că de oarece Dumnezeu a creiat lumea perfectă şi cu legi perfecte şi fixe, a interveni prin minuni, ar însemna, ca el să-şi corijeze opera sa, ceia ce nu-i de admis. Dar, această intervenţie nu-i împotriva legilor naturale, căci acestea nu sunt decât mijloace rânduite a servi vieaţa. Dacă Dumnezeu a putut creia lumea numai prin cuvânt, oare el nu poate să săvârşească şi o minune? Nu poate oare să zică slăbănogului: *„Fiule, iartăţi-se ţie păcatele tale, iaţi patul tău şi mergi la casa ta?"* Căci Iisus zice: *„Dar, pentruca să ştiţi voi că putere are fiul Omului a ierta păcatele, de aceia a zis slăbănogului: „Fiule, iartăţi-se ţie păcatele tale"*. S'a mai obiectat, că dacă Iisus şi ucenicii săi au săvârşit minuni, de ce nu se mai fac minuni şi azi? Minuni însă se fac şi încă multe, dar nu le observăm noi. Insuşi universul cu legile lui—această imensă uzină—e cea mai mare minune, dar pentrucă noi trăim în el, nu dăm destulă atenţie la minunile ce se săvârşesc în el şi ele trec neobservate.

5. Cum deosebim adevărata minune de cea falşă?

Deosebirea acesta se face uşor, dacă avem în vedere, că adevărata minune trebuie să fie un act extraordinar şi demn, care urmăreşte un scop religios şi moral, iar săvârşitorul trebue să fie ori Dumnezeu ori alesul său. Ca efect, ea întrece cauzele naturale. Aşa, de ex., vindecarea unui bolnav printr'un tratament ori prin operaţie, e ceva natural. Vindecarea însă numai cu cuvântul şi de la distanţă a fiicei cananiencei, şi a slugii sutaşului, nu mai este un fapt natural, căci el nu s'a săvârşit pe cale naturală, ci este o adevărată minune. Nu pot fi socotite ca minuni, faptele pe care le săvârşiau cu mijloace ascunse, preoţii şi vrăjitori de profesie, cum erau preoţii asiro-babiloneni şi egipteni; haruspicii şi augurii la Romani, fachirii la Indieni, etc. In toate religiile naturaliste, atare fapte naturale, au fost uşor luate drept minuni. De asemenea fapte abundă şi mitologia greco-romană, indiană, etc. Din asemenea fapte, nu se întrevede lămurit scopul religios şi moral. Ele s'au săvârşit, ori pentru a măguli şi satisface curiozitatea mulţimilor, ori în vederea unui scop dubios şi material. Minunile lui Iisus sunt recunoscute şi istoriceşte. A nu le da crezare, înseamnă a tăgădui însuşi realitatea lor istorică, înseamnă a nega însăşi istoria. Iisus zice şi Iudeilor şi duşmanilor săi totdeauna: *„De n'aş fi făcut lucruri între ei, pe care nimeni altul n'a făcut, păcat nu ar avea; iar acum au şi văzut şi m'au urît şi pe mine şi pe Tatăl meu"*. (Ioan, 15; 24).

De citit.

1. Ce este aşa dar minunea?

„Este ceva ce nu înţelegem, pentrucă nu se potriveşte cu ideile şi experienţele noastre, pentrucă nu se împacă cu puţinul ce noi cunoaştem despre legile lumii sau universului, în scurt, este ceva neexplicabil; fie că noi înţelegem aceasta

ca acţiune a unor legi necunoscute, sau ca intervenire nemijlocită a unui Dumnezeu atotputernic. Din această definiţie a minunii, se vede clar că este absurd a tăgădui dinainte posibilitatea ei. Fiindcă, cum ziceam aiurea, aceasta ar duce la concluzia: „că noi, care abia suntem de ieri pe pământ, cunoaştem toate legile, toate puterile, toate posibilităţile universului. Cunoaştem toate manifestările în viaţa fiecăruia şi a popoarelor de 6000 ani şi ştim deasemenea cum şi pentru ce se petrec aşa. Putem din experienţa noastră, în timpul acestor scurte momente, să scoatem concluzii negreşite despre tot ce a fost cândva şi ce a fost vreodată. Cunoaştem ce este posibil, şi ştim că nu există inexplicabilul". Dar aceasta ar fi, după cum fiecare înţelege, o prea mare îngâmfare; căci, chiar materialiulst şi ateistul L. Buchner afirmă, „că este îndrăzneala neştiinţei omeneşti de a lua un lucru ca imposibil, pentrucă pare neînţeles". (Energie şi materie, p. 181). Niciodată nu va putea ştiinţa omenească fixa posibilul. Prin urmare s'a dat posibilitatea minunii. La aceasta răspund unii: „admitem, că natura încă este plină de noui mistere; însă noi facem deosebire între mistere, despre care nădăjduim şi credem că vor fi explicate din ce în ce mai bine prin legile existente şi cunoscute ale naturii, şi între aşa numita minune, care stă în directă contrazicere cu aceste legi". Dar această deosebire este samavolnică şi inaplicabilă, căci pentru a hotări ce se potriveşte cu legile naturii şi ce nu se potriveşte, ar trebui să cunoaştem mai întâi aceste legi şi chiar pe toate. Cunoaştem noi toate legile creaţiunii?"

F. Betex
Minunea, fragment, trad. de Pr. I. Mihălcescu şi Pr. I. Negoiţă.

7. PROBLEMA RĂULUI.

I. Ce este răul.

Una din însemnatele probleme care au dat în decursul veacurilor mult de lucru învăţaţilor, teologilor şi filosofilor,

a fost fără îndoială şi această problemă a răului. Ce este răul? De unde provine răul? Putem sau nu, scăpa de el? Iată întrebările la care vom încerca să răspundem în lecţia aceasta. Răul există în lume. Il vedem, îl simţim, ne luptăm cu el. Trăim împreună cu dânsul. Ce este dar răul? Este opusul binelui, după cum: prostia este opusul înţelepciunii, sluţenia opusul frumuseţii, frigul opusul căldurii, seceta opusul belşugului, încetineala opusul vitezei, lăcomia opusul cumpătării, laşitatea opusul curajului, sărăcia opusul bogăţiei, egoismul opusul mărinimiei, ura opusul dragostei, viciul opusul virtuţii, pesimismul opusul optimismului, ş. a. La toate popoarele şi în toate religiunile problema răului a fost mult discutată. Oamenii luminaţi au căutat întotdeauna mijloace de luptă împotriva răului. Ce sunt oare virtuţile filosofilor din antichitate, decât mijloace de a înălţa pe om şi de a-l face în stare să biruiască răul în lupta vieţii? Aşa, în religiunea Perşilor, lumea era socotită ca o arenă de luptă între cele două principii, între cei doi zei. Principiul binelui se numia *Ormuz*, iar principiul răului *Ahriman*. Până la sfârşit, răul va fi învins, iar binele va ieşi biruitor. Acestei concepţii i s'ă alăturat mai târziu erezia Maniheilor şi Agnosticilor din veacurile primare ale bisericii. In lupta cu răul, unii oameni văzându-se slabi, au căzut în scepticism, pesimism şi ateism. Alţii, că Aristoteles şi filosofii deişti de mai târziu, au negat deadreptul providenţa, adică purtarea de grijă a lui Dumnezeu faţă de lume. Iar alţii, neputând da nici o deslegare problemei răului, au socotit-o ca pe o problemă ce nu mai poate fi deslegată.

II). Concepţii filosofice despre rău.

1). *Concepţia evoluţionistă.* Autorii acestei concepţii— *Lamark, Darwin, Spencer şi Haeckel*— susţin în scrierile lor, că omul nu-i decât un animal, care în vieaţă se conduce de aceste două instincte: *egoismul şi altruismul.* Ei suprimă libertatea omului şi socot sancţiunea faptelor, ca neavând nici un rost.

2). *Concepţia monistă.* Lumea în care trăim îşi are o singură cauză, care nu-i în afară de ea însăşi. Din ea pleacă atât binele cât şi răul. Neputând înţelege multe lucruri şi aspecte ale universului şi vieţii în genere, omul le socoate drept rele. Dacă ar înţelege însă viaţa mai bine, răul n'ar mai exista, sau cel mult ar apare ca un aspect momentan al binelui.

3). *Concepţia sociologică.* Autorul ei este *F. Durkheim.* Această concepţie mai poartă numele de *„concepţia solidarităţii".* Fapta celor mulţi, constitue binele, iar ceia ce displace, constitue răul. După această concepţie, binele poate să devină rău, şi răul bine. Societatea poate să aprobe sau nu faptele individului.

4). *Concepţia panteistă.* Aceşti filosofi confundă pe Dumnezeu cu lumea, şi lumea cu Dumnezeu. Tăgăduesc existenţa răului. Dacă el ar exista, ar trebui să-l atribuim lui Dumnezeu însuşi. Dar, cum Dumnezeu este atotputernic şi sfânt, acest fapt ar constitui nu numai o absurditate, dar chiar şi o impietate. Socotind ca rele unele manifestări ale vieţii, dovedim prin aceasta, că cu mintea noastră mărginită nu putem cunoaşte deplin pe Dumnezeu.

5.) *Concepţia fatalistă.* E un punct central al religiei musulmane, cuprinsă în Coran. Omul nu-i liber şi deci, ceia ce face el, e fără voia lui. Nu poate fi deci vorba de bine şi de rău. Răsplata şi pedeapsa, ce se aplică pentru anumite fapte, trebuiesc socotite, ca iraţionale. Pentru faptele rele, omul nu merită nici un fel de sancţiune, întrucât el e mânat de o soartă. De aici a rămas proverbul şi la noi: *„Ce ţi-e scris, în frunte ţi-i pus".*

6). *Concepţia deterministă.* Tot ce se petrece în univers este hotărît mai dinainte. După cum omul se supune legilor fiziologice,—se nutreşte, doarme, etc.— tot aşa e silit, ca să se supună în mod automat şi unor tainice legi spirituale, care îl îndeamnă să săvârşească bătăi, crime, hoţii, etc. Tăgăduind libertatea omului, problema răului rămâne

definitiv înlăturată. Nu se întrevede deci, nici o credinţă şi nici o nădejde spre mai bine, şi nici o păşire spre un ideal superior, ca ultim scop al acestei vieţi.

7). *Concepţia predestinaţiei.* E o concepţie creştină greşită, pe care o propagă protestantismul reformator al lui Calvin. Răul există în vieaţă, dar omul nu-l poate înfrânge. Dumnezeu a predestinat din veci pe unii oameni spre fericire, iar pe alţii spre osândă. După care criteriu? Nu vor să ne-o spună. Această concepţie e asemănătoare cu cea deterministă şi cu cea fatalistă. In rezumat dar, toate aceste concepţii filosofice amintite, n'au putut da o satisfăcătoare deslegare problemei răului. Şi aceasta din două cauze: pentrucă au despre Dumnezeu idei confuze şi nedrepte, iar pe om îl desarmează cu totul, deposedându-l de una din cele mai esenţiale însuşiri cu care l-a înzestrat Creatorul: *libertatea.*

III). Concepţia creştină.

De unde vine răul? La această întrebare numai biserica creştină ne dă adevăratul răspuns. Potrivit revelaţiunii dumnezeşti, ea învaţă, că originea răului nu poate fi pusă în Dumnezeu, care e perfect, şi a creat lumea perfectă. Nu poate fi pusă nici în univers şi nici în materie. Nu poate fi pusă deasemenia nici în om, ci numai în libertatea cu care Dumnezeu a înzestrat fiinţele personale pe care le-a creat: pe îngeri şi pe om. Deci, răul pe care îl cunoaştem sub atâtea aspecte, nu se datoreşte decât numai libertăţii individuale a omului. Această libertate a fost recunoscută de Iisus prin cuvintele: „*Oricine voeşte să vie după mine, să se lepede de sine, şi să-şi ia crucea sa şi să-mi urmeze mie*". (Mat. 16; 24). Iar pe mulţi bolnavi, înainte de a-i vindeca, obişnuia să-i întrebe: „*Vrei să te faci sănătos?*". In Cartea Facerii, Moisi scrie că, în Eden era şi un pom despre care Dumnezeu i-a poruncit lui Adam, zicând: *Iar din pomul cunoştinţei binelui şi răului să nu mânânci, căci în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreşit*". (2;17).

Aşa dar, cei dintâi oameni au introdus răul în lume prin neascultare. El a mai venit şi prin răsvrătirea unor îngeri, care mândrindu-se, au voit să fie asemenea cu Dumnezeu. El i-a pedepsit, căci îndată au devenit îngeri răi, care se pun în cale mântuirii omului. Mântuitorul spune : *„Văzutam pe Satana ca un fulger din cer căzând"*. (Luca 10; 18) *„Ci fie cuvântul vostru: aşa, aşa; nu, nu; iar ceia ce este mai mult decât aceste, dela cel rău este"*. (Mat 5; 37). Deci, răul mai vine şi dela diavolul. Satana a ispitit şi pe Mântuitorul de trei ori în pustie. Iisus a vindecat mai mulţi bolnavi demonizaţi în care intraseră dracii. Femeiei cananience, care l-a rugat să-i vindece fiica, îi zice: *„Pentru acest cuvânt, mergi, a ieşit dracul din fiica ta"*. (Marcu 7; 29). Iar diavolilor pe care îi scosese dintr'un demonizat, în ţinutul Gadarenilor, le-a dat voe, după cererea lor, să intre într'o turmă de porci, care apoi s'a înecat în mare. (Luca, 8; 32—33).

IV). De câte feluri este răul.

După felul cum se manifestă în lume, răul poate fi socotit de trei feluri.

1). *Răul fizic.* Sunt socotite ca rău fizic unele fenomene şi turburări din univers, precum sunt : cutremurele de pământ, inundaţiile, erupţiunile vulcanice, uraganele, seceta, molimile, ş. a. Tot ca rău fizic mai sunt socotite durerile omului şi ale animalului. Aşa, multele turburări sau dezordini din natură ne apar ca un rău, din pricină că ele nu se produc la date fixe. Producându-se după legi naturale, ele nu pot fi socotite ca rele. Împotriva urmărilor dezastruoase ale acestor fenomene naturale, ştiinţa prin descoperirile ei, a pus la îndemâna omului mai multe mijloace preventive şi de profilaxie.

Biblia ne spune, că Dumnezeu a întrebuinţat uneori astfel de fenomene pentru a pedepsi pe om pentru păcat şi neascultare, ca de ex. : potopul din vremea lui Noe, grindina de foc care a mistuit Sodoma şi Gomora, seceta de trei ani şi şase luni din vremea profetului Ilie, ş. a. Tot

ca un rău fizic, trupesc, mai este socotită şi durerea. Clasică este durerea lui Iov. Dar, câte urmări bune n'a avut ea!? Aceasta este însă, o însuşire a tuturor vieţuitoarelor în al căror organism se află şi un sistem nervos. Fără ea, nu ne-am putea da seama şi nici nu ne-am putea apăra de cauzele şi de tot ceia ce ne primejdueşte sănătatea şi viaţa. Aceasta însă, deşi-i socotită ca un rău, totuşi, ea are şi o parte bună. Pentru a micşora suferinţele şi a combate cu succes bolile vătămătoare, ştiinţa medicinei şi chirurgia au făcut însemnate descoperiri. Tot în scopul amintit, în societate s'au întemeiat diferite societăţi de binefacere şi ajutor reciproc, al căror real folos este în deobeşte cunoscut şi aureolat de ideia creştină a iubirii aproapelui.

2). *Răul moral.* Ca rău moral este socotit tot păcatul şi viciul cu mulţimea lor de urmări vădit usturătoare şi dezastruoase. El nu-i numai lipsa binelui, ci o tristă realitate, o existentă concretă şi în totul simţită. Nefiind o creaţie a lui Dumnezeu, el e ceva anormal, care n'ar trebui să existe. Răul însă, există în om şi dela însăşi omul, datorită, cum am văzut, libertăţii sale individuale. Spre păcat, omul e împins de rău, adică de ispite, de pofte şi de diavol. Sf. ap. Pavel spune: *„Că nu fac binele pe care-l voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc, pe acela îl fac"*. (Rom. 7; 19). Pe cel ce calcă legea, Dumnezeu îl pedepseşte: *„Pentrucă plata păcatului este moartea"*. In vederea mântuirii omului de acest păcat, Mântuitorul a pus în biserica sa sf. taine, prin care creştinismul primeşte graţia divină. Se înnoeşte şi-şi poate lucra mântuirea cu puteri sporite. Ca zice acelaş sf. ap.: *„Iar acum slobozindu-vă de păcat, şi făcându-vă robi lui Dumnezeu, aveţi roada voastră spre sfinţenie, iar sfârşitul viaţa veşnică"*. (Rom. 6; 22-23). Prin aceasta, am răspuns şi la a treia întrebare pusă la începutul acestei lecţiuni.

3). *Răul metafizic.* De obiceiu, se socoate ca rău metafizic, orice lipsă de perfecţiune ce se observă la toate fiinţele create de Dumnezeu. Numai Dumnezeu singur întruneşte

în sine perfecţiunea absolută, iar creaţiunile sale întrunesc în sine o perfecţiune cu mult mai mică, o perfecţiune relativă şi foarte mult diminuată. Aşa de ex. lipsa de simţire a materiei şi lipsa de judecată a animalelor nu pot fi socotite ca un rău, de oarece aceste însuşiri sunt proprietatea altor lucruri şi fiinţe din altă categorie de creaturi. Nu e un rău pentru piatră, că nu simte şi nici pentru animal, că nu raţionează. Deci, acest rău nu există în realitate, ci este numai o închipuire a minţii omului.

Cu privire la răul în genere, unii au obiectat, zicând: Dumnezeu, ca cel ce este atotputernic şi atotînţelept, de ce n'a creat o lume, în care să nu fi existat răul? Răspunsul e limpede: Firește, că Dumnezeu putea să creieze şi o astfel de lume, dar ea ar fi fost lipsită de suflet raţional şi de libertate. E drept, că prin această libertate, s'a strecurat răul în lume. Dar, Dumnezeu în marea sa dragoste şi bunătate faţă de om, a găsit şi mijlocul prin care omul să poată scăpa de păcat: *întruparea şi jertfa Fiului său.* Deci, decât o lume fără de libertate, dar şi fără de păcat, e mai de preferat o lume ca aceasta existentă, cu libertatea şi cu existenţa răului, dar în care omul se luptă de bună voie, ca un bun ostaş al lui Hristos, nu numai cu propriile sale puteri, ci şi cu ajutorul harului dumnezeiesc. Având dar putinţa de a birui răul şi a săvârşi binele, e firesc ca el să aibă dreptul şi la răsplată, care va culmina în vieaţa cea veşnică, cum spune Iisus în Predica de pe munte. La această luptă împotriva răului ne îndeamnă şi sf. ap. Pavel, când zice: *„Nu te birui de rău, ci birueşte cu binele pe rău“.* (Rom. 12; 21).

8. BISERICA ORTODOXĂ.

1). Ce înţelegem prin biserică?

Prin cuvântul de biserică înţelegem pe de oparte casa lui Dumnezeu, locaşul anume zidit şi sfinţit, în care se adună creştinii pentru rugăciune şi unde slujitorii altarului

canonic hirotoniţi săvârşesc serviciul divin. Se mai înţelege însă întreaga adunare a credincioşilor, care cred în învăţătura lui Iisus şi se silesc să o pună în fapte.

2). **Cine a întemeiat biserica?**

Mântuitorul Hristos aducând în lume Evaghelia sa,— vestea cea bună, a întemeiat biserica sa, în care a pus ca într'un tezaur, cele două mijloace de mântuire: *învăţătura sa şi sf. taine.* Biserica, această împărăţie cereească, această instituţie spirituală, a fost întemeiată de el pentru întreaga omenire din toate veacurile. Durata ei este veşnică. Nimeni şi nimic n'o va putea distruge şi cu atât mai mult împiedica în răspândirea ei. Despre această însuşire, Iisus spune lui Petru: *„Pe această piatră (adică pe mărturia lui) voi zidi biserica mea şi porţile iadului n'o vor putea birui"*. Conducători în biserică a rânduit pe ucenicii săi, când le-a zis *„Precum m'a trimis pe mine Tatăl şi eu vă trimet pe voi"*. (Ioan 20 ; 21). *„Drept aceia, mergând învăţaţi toate neamurile, botezându-i în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh. Învăţându-i să păzească toate câte v'am poruncit vouă, şi iată, eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârşitul veacurilor. Amin"*. (Mat. 28 ; 19-20).

In această biserică, Iisus a rânduit, ca pururea să se facă pomenirea despre sângeroasa şi mântuitoarea sa jertfă de pe Golgota. Să se aducă sub forma pâinii şi a vinului, care prin puterea Sf. Duh se pre'ac în însuşi trupul şi sângele său, jertfă nesângeroasă. Aceasta-i taina sf. împărtăşanii, întemeiată la Cina cea de taină. Ea-i punctul central şi culminant al serviciului divin, aşezat de el în biserica sa. Pe aceasta, s'o săvârşească ucenicii şi urmaşii lor, căci le porunceşte: *„Aceasta să o săvârşiţi întru pomenirea mea"*. Deci, numai lor le-a dat însărcinarea de a conduce biserica în chip văzut şi puterea de a învăţa şi de a săvârşi sf. taine. Le-a dat dar deodată, două puteri: *putererea învăţătorească şi puterea sacramentală.* El le zice: *„Oricâte veţi lega pe pământ, vor fi legate şi în cer, şi câte veţi deslega pe pământ, vor fi deslegate şi în cer"*.

(Mat. 18; 18). Inceputul bisericii creştine, în deplină formă şi rânduială, cu mijloace harice pentru ajungerea scopului ei, s'a pecetluit în ziua Pogorîrii Duhului Sfânt peste apostoli, la 10 zile după Înălţarea la cer. In această zi în urma cuvântării sf. ap. Petru, s'au botezat 3000 de oameni.

3). In câte se împarte biserica?

Ca aşezământ divin, biserica se împarte în: biserică învăţătoare şi biserică ascultătoare. Biserica învăţătoare sau conducătoare e alcătuită din ierarhia bisericească, rânduită de Intemeietorul bisericii şi care are trei trepte: *diaconatul, preoţia şi arhieria.* Aceşti slujitori bisericeşti se mai numesc şi păstori duhovniceşti. Biserica, deşi instituţie divină şi spirituală, însă ca ori ce aşezământ, având şi un însemnat rol social, trebuie să aibă şi conducători văzuţi. Biserica ascultătoare e formată din totalitatea credincioşilor. Ea se mai numeşte şi turmă cuvântătoare. Toţi oamenii, care au intrat în biserică prin uşa botezului, se numesc fiii şi membrii ei. De sub oblăduirea ei, au ieşit toţi acei, care i-au tăgăduit învăţăturile drepte şi sfinte şi au nesocotit canoanele sf. sinoade ecumenice. Ceata acestora o alcătuesc toţi eretecii, schismaticii şi apostaţii.

Biserica se mai împarte apoi în biserică luptătoare şi biserică triumfătoare. Biserica luptătoare e alcătuită din toţi creştinii în vieaţă, care se luptă din greu cu tot felul de pofte, de ispite, ca şi cu puterea celui rău, cu diavolul: *„care răcneşte zilnic ca un leu, căutând pe cine să apuce".* Biserica triumfatoare e alcătuită din totalitatea credincioşilor, care murind, s'au mutat la cele veşnice, şi care, înarmaţi în vieaţă cu virtuţile creştineşti şi ajutaţi şi de graţia divină, au biruit puterea celui rău. Sunt toţi cei ce şi-au dat obştescul sfârşit *„întru nădejdea învierii şi vieţii veşnice".*

Biserica fiind mijlocul prin care se arată în lume lucrarea lui Dumnezeu, putem spune, că şi Vechiul Testament a avut biserica sa, căci şi sub acest regim, Dumnezeu a lucrat la mântuirea omului. In biserica Noului Testament însă, prin Iisus Hristos, opera mântuirii neamului omenesc

s'a desăvârşit, urmând apoi, ca ea să se perpetueze în viitor, cât va trăi omenirea.

4). **Biserica ortodoxă.**

Intemeiată de Mântuitorul, ea s'a constituit în chip formal în ziua Cincizecimii, când s'au implinit spusele lui către ucenici, că vor primi pe Mângâietorul; *„Să nu vă depărtaţi de Ierusalim, până ce vă veţi îmbrăca cu putere de sus"*. De atunci, prin apostoli, părinţi apostolici, sf. părinţi şi urmaşii lor, ea a lucrat continuu în mijlocul omenirii, încât s'au adeverit parabolele profetice ale lui Iisus cu privire la biserică. Căci, Iisus le-a zis: *„Veniţi după mine şi vă voi face pe voi, vânători de oameni"*. (Mat. 4; 19). Se numeşte pravoslavnică, de răsărit, drept măritoare sau ortodoxă, pentrucă, ea a păstrat neştirbită atât învăţătura Mântuitorului, predicată de apostoli, cât şi Sf. Tradiţiune şi hotărîrile sinoadelor ecumenice. Ea nu s'a abătut întru nimic de la învăţăturile primite prin dumnezeeasca descoperire.

Până la 1054, biserica creştină a fost una. Atunci însă, biserica de apus sau papală s'a despărţit de cea de răsărit. Această mare schismă a rupt trupul bisericii în două. Dar, răul şi durerea pentru biserică, nu s'a oprit aici, căci după cinci veacuri, din trupul bisericii de apus, la 1517, prin reforma lui Luther, se desprind o bună parte din credincioşi, alcătuind o a treia biserică, şi anume biserica reformată sau protestantă. Aşa că, azi sunt 3 biserici, ca să nu mai vorbim de cele peste 400 de secte, ieşite din protestantism. Din aceste trei biserici, singură biserica ortotoxă a păstrat învăţătura şi practicile bisericii ecumenice din cele 8 veacuri primare. Căci, trebue să se ştie, că adevărata biserică întemeiată de Mântuitorul, pe care au organizat-o ucenicii săi şi au păstrat-o neschimbată urmaşii lor şi sf. părinţi, este biserica din cele 8 veacuri primare. Pe această neclintită temelie de ecumenicitate, stă biserica noastră creştină ortodoxă până în ziua de azi. Deci, ea se poate numi urmaşa şi continuatoarea directă şi credincioasă a bisericii ecumenice. Ea nici n'a schimbat

nimic, nici n'a adăogat nimic la tezaurul păstrat cu sfinţenie de către biserica ecumenică din cele 8 veacuri primare. Ea cuprinde epoca de glorie, epoca martirică şi epoca patristică a creştinismului clasic, aşa cum l-a conceput şi întemeiat Fiul lui Dumnezeu. Adevărurile dogmatice şi uzuale cât şi cultul divin s'au păstrat neştirbite şi sunt aceleaşi pe care le-au cunoscut şi practicat creştinii din epoca patristică. Esenţialele adevăruri de credinţă, dogmele bisericii, scoase din Sf. Scriptură, sf. părinţi le-au cristalizat odată pentru totdeauna, la sinoadele ecumenice Niceo-Constantinopolitan de la 325 şi 381, alcătuind Simbolul credinţii, care cuprinde 12 atricole. Biserica noastră ortodoxă l-a păstrat cu sfinţenie, întocmai. De asemenea, ea a mai păstrat şi învăţătura şi canoanele stabilite şi de celelalte sinoade ecumenice, ultimul fiind cel pentru icoane la 787. La aceste sf. sinoade au luat parte reprezentanţii bisericii din toată lumea, aşa că hotărîrile lor sunt obligatorii nu numai pentru clerici, ci şi pentru toţi creştinii din toate timpurile. Hotărîrile sinoadelor ecumenice sunt lipsite de greşeli. Pentrucă, sinoadele au lucrat şi au luat hotărîri sub paza sf. Duh. Formula tuturor hotărîrilor acestor sinoade este una şi aceiaşi: *„Părutu-ni-s'a nouă şi Duhului Sfânt"*.

Deasemenea, ea a păstrat cu sfinţenie şi neştribită şi Sf. Tradiţiune. Ea cheamă în ajutorul fiilor ei prin rugăciuni, şi ajutorul Sf. Fecioare şi al tuturor sfinţilor. Pe Maica Domnului, ea nu o adoră, ci numai o supravenerează; iar pe sfinţi, pe icoane şi pe sf. moaşte le cinsteşte, adică: le venerează, aşa cum s'a rânduit din epoca patristică.

Din cauza acestui sever conservatism şi tradiţionalism, biserica ortodoxă a fost invinuită de adversarii săi, că s'a anchilozat, că nu-i capabilă de nici un progres, că a rămas în urmă şi nu merge paralel cu evoluţia şi civilizaţia vremii. Da, e drept. Dar, numai că ea a rămas pe adevărata sa linie conservatoare. Căci, adevărurile eterne şi dumnezeieşti, au fost aceleaşi pentru ieri, sunt aceleaşi pentru

azi, vor fi sigur pentru mâine şi chiar pentru totdeauna. Ea s'a ferit cu multă grijă de progresul cu care se mândresc alte biserici, care au adaos inovaţiuni şi diferite învăţături nu numai greşite, dar chiar şi periculoase. Biserica ortodoză a înţeles progresul, dar numai în îmbogăţirea şi înfrumuseţarea formei, adică a cultului divin, fără a atinge însă adevărul neclintit al fondului, fără a schimba şi a clinti câtuşi de puţin temelia credinţii ortodoxe şi ecumenice.

4). **Insuşirile bisericii.**

Singură biserica noastră ortodoxă întruneşte atributele neştirbite ale adevăratei biserici a Mântuitorului, aşa cum le-au stabilit sf. părinţi în art. 9 din Crez: *„Şi întru una sfântă, sobornicească şi apostolească biserică"*.

a). *Biserica este una,* pentrucă *unul* este Intemeietorul ei şi *unul,* Capul ei nevăzut. *Una* este învăţătura şi unitatea credinţii, şi *unul* este scopul ce-l urmăreşte: mântuirea credincioşilor, cum a zis Mântuitorul: *„Că a venit Fiul Omului, să caute şi să mântuiască pe cel pierdut"*. (Luca, 19; 10). Iar sf. ap. Pavel zice: *„Un Domn, o credinţă, un botez şi un singur Dumnezeu, Tatăl tuturor, care este peste toţi, şi prin toţi şi întru toţi"*.

La Cină, Iisus s'a rugat fierbinte pentru această unitate: *„Ca toţi una să fie, precum tu, Părinte, întru mine şi eu întru tine, ca şi aceştia întru noi una să fie"*. (Ioan, 17;21). Deşi biserica e împărţită în 3, totuşi, având în vedere, că miezul învăţăturii este unul şi acelaş şi că, toţi creştinii acestei biserici cred în Iisus Hristos ca Mântuitor,—cu unele deosebiri, firească—se poate afirma, că ea este: *una.* Pentru unirea bisericilor, biserica noastră ortodoxă se roagă zilnic lui Dumnezeu: *„Încă ne rugăm pentru bună starea sfintei lui Dumnezeu biserici şi pentru unirea tuturor"*. O apropiere între cele trei biserici, urmăresc şi unele conferinţe internaţionale, care se ţin anual, mai mult în apus. In timpul de faţă, biserica anglicană caută o apropiere de biserica noastră ortodoxă. Vizita unor înalte feţe bisericeşti anglicane la Bucureşti, ca şi vizita Patriahului nostru la Londra

sunt semnificative, şi la timp, au fost mult comentate atât de presa laică cât şi de cea bisericească, de la noi şi de peste hotare.

b). *Biserica este sfântă,* pentrucă Intemeitorul ei este Sfântul Sfiinţilor. Ea are de scop de a sfinţi pe credincioşi prin Duhul Sfânt. Prin sf. taine creştinul primeşte harul dumnezeiesc. Prin jertfa sa pe cruce, Iisus a sfinţit biserica sa, cum zice sf. ap. Pavel: *„Şi s'a dat pe sine pentru ea, că să o sfinţească prin cuvânt, după ce-a curăţit-o prin baia botezului"* (Efes, 5; 25).

c). *Biserica este sobornicească sau universală,* pentrucă numai ea se întemeiază pe hotărîrile celor 7 sinoade ecumenice. Apoi, învăţătura sa e pentru toate popoarele şi pentru toate veacurile.

d). *Biserica este apostolească,* pentrucă păstrează neştirbită învăţătura Mântuitorului predicată în lume de apostoli, care s'au jertfit pentru ea. Apostolii sunt numiţi stâlpii de temelie ai bisericii.

5). Biserica în raport cu statul.

Ea nu urmăreşte ca scop suprem, scopuri materiale. Trăeşte cu statul în bună armonie, având ca deviză cuvintele Mântuitorului: *„Daţi Cezarului ce este al Cezarului, iar lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu"*. Ea nu-i deloc stat în stat, — ca alte biserici — şi de aceia, predică supunerea autorităţii statului: *„Orice suflet să se supună stăpânirii, căci nu este stăpânire fără numai dela Dumnezeu; iar cele ce sunt: de Dumnezeu sunt rânduite. Pentru aceea, cine se împotriveşte stăpânirii, se împotriveşte rânduelii lui Dumnezeu. Iar împotrivitorii vor lua osânda asupra lor"*. (Rom. 13; 1—3). Ea nu admite principiul *cezaro-papist* — amestecul capului statului în treburile bisericeşti. Şi nici principiul *papo-cezarist* — amestecul capului bisericii în treburile statului. Biserica ortodoxă e naţională şi nu cosmopolită, ca cea romano-catolică. Toate bisericele din statele ortodoxe alcătuesc la un

loc o singură biserică ordotoxă, din sânul căreia facem parte şi noi.

In urma stării actuale din Rusia sovietică, biserica română stă în fruntea bisericii ortodoxe, deoarece ea are populaţia cea mai numeroasă.

De citit.

Românism şi Biserică.

„Universală în dogmă şi naţională în mijloacele de a întrupa dogma în viaţă, Biserica ortodoxă e cea mai potrivită formă de creştinism pentru desvoltarea morală şi spirituală a unui popor. Ea nu-i sileşte natura etnică, ci i-o desăvârşeşte. Pacea şi buna învoire între oameni, adică scopul ei social, se realizează prin ridicarea oamenilor la un nivel spiritual, acelaş pentru toţi. Dar în această operă de transformare şi de omogenizare socială pe un plan superior, Biserica ortodoxă ţine seamă de toate elementele pe care natura însăşi le pune la dispoziţie. Neamul e unitate socială naturală. Ca organizaţie militantă, Biserica porneşte dela această unitate, potrivindu-şi forma pe măsura ei. Câte neamuri sunt ortodoxe, atâtea forme naţionale crează Biserica. Această plasticitate formală o deosebeşte fundamental de romano-catolicism care, peste unităţile naturale ale popoarelor şi nevrând să ţină seama de ele, impune forma unică, universală, juridică şi rigidă a statului papal. Istoria occidentului e plină de conflictele războinice dintre puterea papală şi diversele naţiuni, care refuzau pe rând să adere la statul juridic universal şi căutau să-şi întemeieze state naţionale independente. Aceste conflicte durează acolo din Evul Mediu până în zilele noastre când le actualizează într'o formă atât de răsunător statul hitlerist în luptă cu Vaticanul.

In ortodoxie, asemenea conflicte sunt necunoscute, Biserica ortodoxă nu concepe un Stat juridic supranaţional, pe care să-l impună popoarelor. In această privinţă ea nu e rigidă, ci plastică, adică se organizează după unităţile naturale ale neamului. Biserica ortodoxă e una în dogmă şi spirit, dar multiplă în formele de organizaţie socială. Sub acest raport,

ea e cu totul apolitică, pe când romano-catolicismul are un caracter politic acuzat. Pacea pe care o urmăreşte ortodoxia nu e uniformitatea juridică a statului papal (Pax romana), ci armonia liber consimţită a diversităţilor naţionale în sfera sublimă a ecumenicităţi spirituale...

Principiul dela care pleacă ortodoxia în acţiunea ei pământească e respectarea unităţii naturale a colectivităţii naţionale a neamului. Idealul ei social de pace şi de bunăînvoire între oameni îşi găseşte elementele naturale în alcătuirea omogenă a neamului: sângele comun, sufletul comun, organizaţia politică comună. Toate aceste elemente sociale naturale alcătuesc baza organică de la care porneşte acţiunea de spiritualizare sau de perfecţionare a ortodoxiei. Departe de a stingheri aceste elemente ale vieţii naţionale, ortodoxia le ajută să se perfecţioneze". [1])

Prof. Nichifor Crainic
Din rev. „Sfarmă-Piatră"

9. BISERICA UNITĂ.

1). Propaganda catolică în Ardeal.

Legătura religioasă şi culturală dintre Principate şi Românii de peste Carpaţi, s'a rupt prin *unirea* unei părţi a Românilor din Ardeal cu biserica Romei la anul 1700.

Iată, cum s'a petrecut acest eveniment de tristă memorie. După ce Ungurii din Ardeal au trecut la calvinism, Românii de peste munţi au fost persecutaţi şi siliţi să treacă la calvinism, vreme de un veac şi jumătate. Dar, această primejdie trecând, s'a abătut o alta asupra acestor ţinuturi româneşti. Căci, la 1688, *Leopold I*, împăratul Vienei, biruind pe Turci şi cucerind Ardealul, se întăreşte o altă propagandă şi mai înverşunată de cât cea calvină, şi anume: *propaganda catolică*. Curtea imperiala din Viena, prin misionarii catolici de la Roma, a început să ademenească pe ortodoxi la catolicism şi să făgăduiască elerici-

1) Arhiereul I. Mihălcescu şi Em. Vasilescu op. cit. pag. 186-188.

lor, că dacă se vor uni cu Biserica Romei, vor fi scutiți de biruri și se vor bucura și ei de toate privilegiile, ca și preoții romano-catolici. Pentru ca această ademenire să aibă mai mulți sorți de izbândă, împăratul s'a și grăbit să dea un decret în acest senz, în 1672. In propaganda lor stăruitoare, călugării iezuiți erau sprijiniți și de *Leopold Colonoci*, arhiepiscopul catolic din Strigoniu, primatul Ungariei. Propaganda catolică se intensifică. Acesta trimite în Ardeal un agent al său special, pe iezuitul *Barany*. Văzând că, catolicismul e proteguit de stăpânire în dauna bisericilor protestante – calvină și luterană—, și că li se fac atâtea făgăduieli unii din clericii Români ortodoxi au început să încline spre unire. Catolicii n'au întrebuințat metoda calvinismului—teroarea; ci ei s'au silit, ca să atragă pe Români de partea lor, printr'un pact formal, mai mult printr'un *act juridic* de suprafață, care nu prea încătușează conștiința creștinului, și anume : *prin unire, sau uniație.* Deci, aceasta nefiind tot una cu o contopire integrală cu biserica Romei, lesne ne putem explica, de ce Românii din Ardeal au căzut in cursă.

2). Mitropolitul Teofil. (1692-1697).

Potrivit tradiției, a fost hirotonit de Mitropolia Ungro-Vlahiei. In timpul păstoriei sale încep tratativele de unire. Din partea lui Colonici, iezuitul Barany, îl sfătuește stăruitor, ca să nu piardă prilejul fericit – cu atâ ea privilegii —ce li se oferă prin decretul imperial. Clericii români nu numai că vor fi simțitor ușurați de sarcini, dar vor putea lua și dijmă de la popor. Tratativele se duceau în secret. Teofil, neputând rezista acestei propagande abile, în 1697, convoacă o adunare a protopopilor la Alba-Iulia, pentru a discuta propunerea romano-catolicilor. Desbaterile au fost duse în jurul celor 4 puncte dogmatice, impuse de iezuiți: *filioque, purgatoriul, azima la sf. împărtășanie și primatul papal.* Teofil s'a învoit, ca să recunoască primatul papal, adică: drept cap văzut al bisericii pe Papă în locul patriarhului din Constantinopole. Mitropolitul, protopopii și preoții

semnează la 10 Iunie un act de unire prin care cer, ca să li se acorde toate privilegiile făgăduite, pe care le au clericii catoloci. Toate celelalte rânduieli ortodoxe şi calendarul să rămână neatinse.

Această unire însă, a rămas numai ca un act de arhivă. Ea nu s'a putut înfăptui din cauză, că Teofil a murit chiar în acel an.

3). Mitropolitul Atanasie Anghel (1697-1714).

Unirea începută sub Teofil s'a desăvârşit sub Atanasie. A fost ales mitropolit, susţinut de Calvini, firește, în schimul unor făgăduieli. A fost hirotonit la Bucureşti de către Mitropolitul *Teodosie Veştemeanul.* Svonul despre un proiect de unire pătrunse şi în Ţara Românească. Atât Teodosie cât şi Dosofteiu, patriarhul Ierusalimului,—care pe atunci se afla în ţară—, i-au dat mai multe sfaturi, cum să păstorească biserica ardeleană, ca mitropolit ortodox. După depunerea jurământului, după obiceiu, Dosofteiu i-a dat o învăţătură cu 22 de puncte, care cuprindea, în special, cele 7 taine, cultul sfinţilor, al icoanelor şi al sf. moşte, precum şi alte îndatoriri canonice, de care trebuia să ţină seama. Apoi, la plecare, Constantin Brâncoveanu i-a făcut mai multe daruri, ca: odoare şi cărţi bisericeşti de ritual, făgăduindu-i un venit de 2000 galbeni pe an, şi pe deasupra, i-a mai donat şi Moşia Merişani din jud. Argeş.

Atanasie a făgăduit solemn, că va păzi ortodoxia. Ajuns însă la reşedinţa sa, el nu putu rezista insistenţelor de unire ale iezuiţilor catolici. La 6 Octombrie 1698, el convoacă o adunare la Alba-Iulia, în scop de a discuta unirea cu Roma. In manifestul redactat în latineşte, iezuiţii au adăogat, că toţi Românii primesc unirea cu cele 4 puncte dogmatice esenţiale. Dar, în manifestul românesc se spunea, că unirea o primesc numai semnatarii şi nu toate cele 4 puncte, ci numai unul : *primatul papal.* In Septembrie 1700, Atanasie convoacă un nou sinod, la care iau parte 58 protopopi, reprezentând circa 1600 preoţi. Acest sinod a întărit unirea proiectată de Teofil. El lucra

diplomatic. Aşa, împăratului i se prezintă actul de unire semnat de el şi de protopopi, în scop de a obţine privilegiile făgăduite; iar fraţilor de peste munţi se pretexta, intenţia de a reorganiza biserica ardeleană. In 1700, Atanasie se duse la curtea imperială din Viena, pentru a perfecta unirea şi a obţine privilegiile făgăduite. Împăratul Leopold I ii conferi titlul de *consilier împărătesc*—pentru el şi urmaşii săi în scaun—, şi-i făcu cadou un lanţ de aur cu chipul său. Reinturnat la reşedinţă, Atanasie e instalat în scaun, însă nu ca mitropolit, cum fusese până atunci, ci ca *simplu episcop!* Această retrogradare a scandalizat pe mulţi ortodoxi. Şi mitropolia a fost astfel scoborîtă la rangul de episcopie şi pusă sub jurisdicţia arhiepiscopiei catolice din Strigoniu.

Când s'a aflat de unire la Bucureşti, mitropolitul Teodosie l-a mustrat aspru pe Atanasie. Ajungând vestea şi la Constantinopol, sinodul patriarhal l-a destituit, ca pe un trădător al credinţii ortodoxe, supranumindu-l: „*Satanasie*".

Murind în scurtă vreme, la 1714, el n'a putut vedea cu ochii roadele unirii.

4. Cauzele unirii.

Este lucru vădit, că la baza acestui act de unire, n'au stat nici decum convingerile religioase, ci numai interesele de ordin material. N'au crezut nicidecum cei trecuţi la unire, că ortodoxismul este inferior catolicismului, dar în schimb, s'au dovedit setoşi de avantagii de ordin material, făgăduite clerului. Dorinţa de a scăpa cât mai curând de sărăcie, de persecuţii şi de iobăgie. Nădejdea, că se vor bucura şi ei de libertate şi de aceleaşi privilegii ca şi clericii celorlalte naţionalităţi din monarhia habsburgică.

5). Urmările unirii.

Urmările acestei uniri au fost parte rele, parte bune, într'o măsură oarecare.

a). *Rele.* Unitatea religioasă dintre Românii din Ardeal şi cei din Principate, înfăptuită cu greutăţi în secolele pre-

cedente, s'a sdruncinat şi s'a rupt, 2). Mitropolia din Alba-Iulia a fost scoborită la rangul de episcopie. 3). Mitropolitul a fost retrogradat la treapta de episcop şi pus sub jurisdicţia arhiepiscopului catolic din Strigoniu. 4). Mitropolitului i s'a impus un călugăr iezuit, care să-i cenzureze toate actele. Cu alte cuvinte, un spion deghizat. I s'a luat astfel libertatea. 5). Românii ardeleni au fost împărţiţi în două mari tabere, gata de luptă: ortodocşi şi uniţi, care au început să se dușmănească, în paguba unităţii neamului. 6). Românii ortodocşi, pe lângă că au rămas multă vreme fără un cârmuitor spiritual, dar au fost şi prigoniţi, nu numai de stăpânirea laică şi bisericească catolică, dar ce-i mai dureros, chiar de proprii lor fraţi, uniţi cu Roma. 7). Înstrăinarea clerului şi a nobilimei româneşti. O bună parte din nobilime, de teamă ca să nu-şi piardă moşiile, s'a catolicizat şi maghiarizat. Unii din aceşti renegaţi, au devenit cei mai mari duşmani ai neamului. 8). Excomunicarea lui Atanasie Anghel de sinodul şi patriarhul ecumenic din Constantinopol. 9). Prin această unire, duşmanii seculari ai neamului şi-au ajuns scopul. Căci, prin unire, ei au slăbit unitatea şi puterea de rezistenţă a Românilor.

b). *Bune.* 1). Clericii uniţi au primit numai o parte din privilegiile materiale făgăduite. 2). Tineretului român studios i s'a înlesnit putinţa de studii, atât la şcolile catolice din imperiu, cât şi la cele din apus. In faţa pleiadei de cărturari uniţi, care au adus reale foloase culturale şi naţionale întregului neam românesc, stau cu cinste: *Samuil Micu* (Klein), *Gh. Şincai* şi *P. Maior.* Din Blajul unit au făcut un însemnat centru cultural.

6. Situaţia actuală a Bisericii Unite.

După războiul mondial şi încheierea păcii generale, ni s'a întregit neamul, dar nu ni s'a întregit şi biserica naţională. Prin constituţia modificată în 1923, biserica unită dobândeşte o poziţie privilegiată faţă de celelalte culte din ţară, căci e recunoscută ca biserică română în locul al doilea, după biserica ortodoxă română naţională, care e

dominantă. Intr'un timp începuse o apropiere între ortodocşi şi uniţi. Sate întregi de Români uniţi au trecut la ortodoxie. Concordatul însă, încheiat la 10 Mai 1927 de ţara noastră cu Vaticanul, a stingherit mult acest bun început de revenire la matcă. Prin acest act, biserica română unită se îndepărtează de biserica ortodoxă naţională, îndrumată fiind mai mult spre catolicismul exagerat şi şovin, cu care are comune doar cele 4 puncte dogmatice. Biserica unită numără azi 1.200.000 suflete. Are o mitropolie la Blaj şi patru episcopii: La Cluj, Oradea, Baia-Mare şi Lugoj. Această unire n'a atins structura religioasă şi sufletească a Românilor uniţi cu Roma, de oarece cele 4 puncte dogmatice, admise de clerul lor, n'au prea interesat mult pe popor, care nu-i prea predispus spre meditaţie şi speculaţiuni teologice şi metafizice. Având serviciul divin, ca şi noi în limba maternă, şi nu latină, toate slujbele sfinţitoare fiind aceleaşi ca ale noastre, apoi sărbătorile praznice împărăteşti şi ale sfinţilor, fiind serbate cu noi după calendarul îndreptat, costumul preoţesc fiind la fel cu acel al preoţilor ortodocşi, ş. a., ar urma, ca după unirea politică a tuturor Românilor, să se înfăptuiască acum, în sec. al XX-lea şi unirea bisericească. De ce ? Pentrucă, nu le mai stau azi în faţă, fraţilor noştri uniţi, nici nevoile materiale şi nici cele spirituale, şi nici persecuţiunile de la 1700. La cele 14.000.000 de Români ortodocşi, printr'un act firesc, ar trebui să li se adaoge şi cei 1.200.000 Români uniţi. După unirea cea mare, cel mai însemnat eveniment ar fi, negreşit, şi revenirea fraţilor noştri la matca credinţii. Abia atunci se va putea vorbi şi de o deplină unitate sufletească a întregului nostru neam. Cine va reuşi să înfăptuiască acest mare act naţional şi bisericesc, va binemerita deapururi dela neamul şi biserica noastră.

De citit.

Actul dela 1700.

„Noi subsemnaţii, Episcopul, protopopii şi tot clerul bisericii româneşti din Transilvania şi din părţile unite cu dânsa,

facem cunoscut prin aceasta tuturor celor ce se cuvine şi mai ales ordinelor ţării Transilvaniei: că considerând nestatornicia vieţii omeneşti şi nemurirea sufletului (de care trebuie să avem cea mai mare grije dintre toate) am încheiat liber şi de bună voie, din îndemnul lui Dumnezeu, unirea cu biserica romano-catolică şi ne declarăm prin această comembri ai Sf. Matri rom. catolice, primind, mărturisind şi crezând toate cele ce primeşte, mărturiseşte şi crede aceia, mai vârtos cele 4 puncte în cari ne părem până acum a fi desbinaţi, cari ni se propun şi prin graţiosul Decret şi prin diploma Maiestăţii sale imperiale şi prin Eminentisimul Arhiepiscop, din care cauză vrem ca şi noi să ne bucurăm de toate acele drepturi şi privilegii de care se bucură preoţii aceleiaşi sfinte mari biserici după sfintele canoane şi după legile foştilor regi ai Ungariei, aşa şi noi după prenumitul decret al Majestăţii sale imperiale Regale şi al Eminentisimului Arhiepiscop, să ne bucurăm de acum înainte ca membri ai aceleiaşi biserici. Intru mai mare credinţă şi tărie a acestora, am întărit acest manifest al nostru cu subscripţiunea mânei noastre şi cu sigiliul sf. Mitropolit din Alba-Iulia şi cu sigiliile proprii şi uzuale.

Alba-Iulia în 5 Septembrie anul 1700.

(L. S.) ss. Mitropolitul Atanasie

Urmează iscăliturile a 54 protopopi, cu 1563 preoţi, după Şincai: 55 protopopi cu 1583 preoţi". [1])

10. BISERICA ROMANO-CATOLICĂ.

După o durată de o mie de ani, biserica creştină, întemeiată de Domnul Hristos, se rupe în două prin marea schismă de la 16 Iulie 1054. Biserica de apus din pricina unor certuri, ambiţiuni şi deosebiri dogmatice, s'a despărţit de cea de răsărit, ieşind astfel din cadrul ecumenicităţii. Ea a alcătuit de atunci o biserică aparte sub numele de: bi-

1) Alex. Pop: Desbinarea din Biserica Românilor, din Ardeal şi Ungaria, 1697—1701. Buc., 1921, pag. 51.

serica latină, biserica Romei, biserica papală, biserica papistaşă, biserica de apus ori biserica romano-catolică.

I. Cauzele care au dus la marea schismă.

1). Cele 4 puncte. Biserica de apus a început să se abată dela dreapta cale a ecumenicităţii încă de prin sec. al 5-lea. Aşa, ea a introdus în crez adaosul *filioque*, învăţătura nouă, că Sf. Duh purcede şi de la Fiul; apoi, *purgatorul, azima* la sf. împărtăşanie, şi *supremaţia papei.*

2). *Cearta între cele două biserici.* Din pricina acestor înnoiri, în sec. 9 izbucneşte o ceartă între papa Nicolai I şi patriarhul Fotie de la Constantinopol. Nemulţumirile bisericii de răsărit şi-au găsit ecou public în Fotie (820—891). Acesta într'o enciclică trimisă celorlalţi patriarhi răsăriteni, acuză pe faţă biserica de apus de inovaţiuni. Această ceartă poate fi socotită ca prologul marei schisme.

3). *Disputa în privinţa bisericii bulgare.* Bulgarii au primit creştinismul de la Constantinopol, de care patriarhie şi depindeau. Dar principele *Mihail Bogoris*—din calcule politice—cere papei Nicolai I episcopi şi preoţi latini, care au alungat pe cei greci.

4). *Deosebirea între firea popoarelor din răsărit şi apus.* Grecii înclinau mai mult spre meditaţiuni şi discuţiuni metafizice, spre probleme teoretice şi abstracte. Popoarele apusene însă, înclinau mai mult spre concret, spre realităţile practice ale vieţii. Dovadă despre aceasta, este şi faptul, că cele mai multe erezii, schisme şi certe dogmatice s'au iscat în biserica de răsărit. Din cele 7 sinoade ecumenice, nici unul nu s'a ţinut în apus, ci toate în răsărit.

După despărţirea imperiului şi mutarea capitalei din Roma, papii voiau să exercite ei puterea lumească pe care mai înainte o avuseră împăraţii. Deci, nu numai supremaţie asupra întregei biserici, ci şi asupra puterilor lumeşti.

II. Punctele deosebitoare ale bisericii romano-catolice.

Principalele erori dogmatice, care au dus la schisma cea

mare, au fost cele 4 puncte dogmatice amintite. Să insistăm puţin asupra lor.

1). *Învăţătura despre filioque.* Cam de pe la 650 d. Hr., biserica de apus a început să înveţe, că Duhul Sfânt purcede nu numai dela Tatăl, ci şi dela Fiul. Această inovaţie n'are temeiu în Sf. Scriptură. Nuanţa deosebitoare între *„născut"* şi *„purces"*, noi n'o putem pricepe cu mintea. Prin aceasta, apusenii subordonează pe Sf. Duh Tatălui şi Fiului. Ori, atributele persoanelor Sf. Treimi sunt acestea: Tatăl este şi rămâne din veci născător şi purcezător, adică: nu este nici născut, nici purces; Fiul este numai născut, iar Sf. Duh numai purces. Nici Fiul nu mai naşte pe nimeni, nici Sf. Duh nu mai purcede pe nimeni. Dacă Sf. Duh ar purcede şi dela Fiul, ne-ar fi spus-o lămurit Iisus. Dar, ele zice: *„Duhul adevărului care dela Tatăl purcede"*. (Ioan, 15 ; 26).

2). *Purgatorul.* E credinţa greşită, că după moarte, sufletele creştinilor, care în vieaţă nu s'au putut curăţi de anumite păcate, trec printr'un foc curăţitor. Ei înterpretează greşit cuvintele sf. ap. Pavel: *„Dacă lucrul lui va arde, va fi păgubaş de plată, dar el se va mântui, aşa însă ca prin foc"*. (I Cor. 3; 15). Logica însă, nu admite existenţa acestui foc curăţitor pentru motivul, că sufletul omului, care este spiritual, nu se poate curăţi de păcate printr'un foc material. Noi ştim, că pentru curăţirea tuturor păcatelor, Iisus a întemeiat sfintele taine.

3). *Azima la sf. împărtăşanie.* Biserica ecumenică, dela începutul ei, a întrebuinţat la sf. împărtăşanie pâinea dospită. Azima apusenilor este o inovaţie. Iisus, la Cina cea de taină, n'a mâncat azimă, ci pâine dospită, căci el n'a serbat Paştele iudaice, ci Paştele creştineşti, ale legii celei noi, căci a zis: *„Beţi dintru acesta toţi, acesta este sângele meu, al legei celei noue"*. Vineri dimineaţă—după prinderea sa—când Iisus era judecat, Iudeii se pregăteau pentru praznicul Paştelui... *„Şi ei n'au intrat în divan, ca să nu se*

sparce, ci ca să mănânce Paştele". (Ioan, 18; 28). Şi în alt loc: „*Ca să nu rămână pe cruce trupurlle Sâmbăta, de vreme ce Vineri era, că era mare ziua Sâmbetei aceia*". (Ioan, 19; 31).

4). *Supremaţia papală.* E învăţătura greşită, că papa este singurul cap văzut al bisericii şi că, el singur are puterea de jurisdicţie asupra întregei biserici. Işi întemeiază această inovaţie pe faptul, că papa singur e urmaşul—zic ei — al sf. ap. Pavel, care ar fi fost 25 ani episcop în cetatea Romei. Dar, această afirmaţie nu se adevereşte istoriceşte. Sf. ap. Pavel, care a stat în două rânduri închis la Roma, în epistola către Filipeni, scrisă de acolo şi trimisă prin Epafrodit, aminteşte de alţii, dar de Petru, nu. (Filip. 4; 21-22) Mai zic, că Iisus a spus lui Petru, că pe el va zidi biserica sa şi-i va da lui cheile împărăţiei cerurilor. Dar, biserica ecumenică, întotdeauna a înterpretat aceste cuvinte, că Iisus a înţeles credinţa lui Petru şi nici decum persoana sa. Apoi, că la Marea Tiberiadei, după înviere, i-a spus de 3 ori numai lui aceste cuvinte : „*paşte oile mele*".

Prin această întreită întrebare însă, Iisus nu face alta, decât îl repune în treapta apostoliei din care căzuse în noaptea prinderii, prin întreita lepădare. El n'a fost mai marele apostolilor, ci a avut numai un primat de onoare, din pricina vârstei. La sinodul din Vatican (1870), apusenii i-au dat acestei învăţături putere de dogmă. Au stabilit astfel : *infailibilitatea papei.* Adică : episcopul Romei nu poate greşi. L-au pus aşa dar, mai presus de sinoade. E o profundă eroare. Pentrucă, papa, oricine ar fi el, nu-i un supraom, ci un om ca fiecare, şi deci, supus greşalelor. Biserica ecumenică a învăţat, că numai sinodul ecumenic nu poate greşi, pentrucă el lucrează sub paza Sf. Duh. In cadrul acestui principiu, apusenii au introdus sistemul de conducere *cezaro-papist*, că adică, papa este în rând cu împăraţii şi că, de el trebue să asculte toţi catolicii. La aceste 4 puncte de căpitenie, biserica rom-catolică a mai adăogat

cu vremea şi alte rătăciri şi înnoiri, pe care biserica ortodoxă nu le are. Iată-le :

1). Săvârşesc botezul prin turnare şi nu prin afundare. Nu pronunţă formula : „*Se botează*", ci : „*Eu te botez*", ca şi cum preotul şi nu Iisus ar fi săvârşitorul tainelor.

2). De prin sec. 13-lea numai episcopii săvârşesc taina mir-ungerii şi numai asupra copiilor între 7—14 ani. I-au dat un caracter mai mult pedagogic şi o numesc : *confirmaţiune.*

3). Nu împărtăşesc pe copii decât după ce au primit confirmaţiunea, între 7—14 ani. De prin sec. 7-lea, împărtăşesc pe credincioşi numai sub o singură formă, adică : numai cu trupul Mântuitorului. Cu amândouă formele se împărtăşesc numai clericii.

4). Taina mărturisirii nu o săvârşesc de faţă, ci în un aşa numit : „sicriu confesional". Duhovnicul nu-l vede pe credincios.

5). Au introdus *indulgenţele,* care se dau numai în schimbul banilor şi prin care, papa iartă creştinului nu numai păcatele săvârşite până atunci, dar chiar şi pe cele viitoare ! Abuzul cu aceste indulgenţe a fost una din principalele cauze ale reformei lui Luther.

6). La taina nunţii, săvârşitorul sunt înşişi mirii. Dar, oare în biserică, şi laicii pot săvârşi sfintele taine ?!

7). Taina sfântului maslu o săvârşesc numai când bolnavul e pe patul de moarte. De aceia. o şi numesc ei; *extrema ungere.* Untdelemnul e sfinţit de episcop.

8). Au introdus celibatul preoţilor. S'a avut, de sigur, în vedere faptul, că preoţii necăsătoriţi—deci neîmpovăraţi de familie—pot fi mai lesne la dispoziţia papei.

9). Postesc sâmbăta, mânâncă oricând carne de animale sugrumate.

10). In postul mare mânâncă : lapte, brânză şi ouă. Intrerup cântarea „Aleluia".

11). In privinţa faptelor bune învaţă, că sunt unele persoane, înzestrate cu diferite daruri, şi care săvârşesc în

vieaţă mai multe fapte bune decât le-ar trebui pentru mântuire. Din acest prisos, papa poate împărţi acelor credincioşi, care n'au putut săvârşi numărul legal de fapte, necesare mântuirii lor proprii.

12). Au introdus în biserică statuile şi muzica instrumentală.

13). Concepţia imaculată a Sf. Fecioare. Adică: că şi Sf. Fecioara Maria s'a născut fără de păcatul strămoşesc ca şi Mântuitorul.

14). Cultul inimii Mântuitorului Hristos.

15). Limba latină în biserică. In orice ţară, în biserica romano-catolică, serviciul divin se săvârşeşte numai în limba latină.

16). Au înfiinţat ordinele călugăreşti, care sunt la dispoziţia papei. Iezuiţii au ca deviză cuvintele: *„scopul scuză mijloacele"*. Deviză, care nici într'un caz, nu poate fi socotită ca morală.

17). Au introdus *indexul*, adică: boicotarea cărţilor socotite contra bisericii.

18). Au desfiinţat pe mitropoliţi, socotind, că aceştia ar putea face o oarecare umbră magnificei aureoli papale.

19). Biserica rom-catolică face abuz de autoritate şi de disciplină, şi n'admite toleranţa ca biserica ortodoxă. In evul mediu, ea a înfiinţat *Inchiziţia*, care a fost o adevărată persecuţie sângeroasă, îndreptată împotriva creştinilor de alte rituri. Pe rugurilei ei au ars şi s'au prefăcut în scrum, mulţi oameni nevinovaţi şi mulţi oameni de ştiinţă.

20). Au înfiinţat: *statul papal.* Papa voeşte cu orice preţ, ca să se măsoare cu regii şi împăraţii pământului. Până la 1929, papii se socoteau captivi în cetatea Vaticanului. In acel an, statul italian a recunoscut formal, statul papal. Ca orice conducător de stat, papa are miniştrii săi, armata sa, steagul său, moneda sa, poşta sa. Cu celelalte state, încheie alianţe prin aşa numitele: *concordate.* In fiecare ţară, el are ministrul său de externe, numit: *nunţiu papal.* După ultimile statistici, din populaţia globului de 2.021 milioane suflete, biserica de apus numără singură

351.839,000 suflete. Trebue să recunoaştem, că această biserică, prin opera sa culturală şi ştiinţifică, prin opera sa misionară, prin numeroasele ei ordine călugăreşti, prin rarul ei spirit legalist şi organizator, ca şi prin imensele ei averi, constitue în omenire, o forţă cu adevărat uriaşă.

Dar, nu-i mai puţin adevărat, că faţă de inovaţiile şi rătăcirile amintite, ea s'a îndepărtat de dogmele şi tradiţia adevăratei biserici din cele 8 veacuri primare. De aceia, biserica rom-catolică nu poate întruni însuşirile bisericii din art. 9 din Crez de a fi : *„una, sfântă, sobornicească şi apostolească"*. Aceste însuşiri le are numai biserica noastră ortodoxă.

De citit.

„Noi avem un Patriarh ecumenic la Constantinopol. Dar faţă de el, din punct de vedere al organizaţiei formale, fiecare biserică naţională e independentă sau autocefală. Această autocefalie se obţine cu uşurinţă când respectiva naţiune ortodoxă a ajuns la un stadiu de conştiinţă independentă. Regimul acesta e necunoscut în romano-catolicism. In locul principiului autocefal, romano-catolicismul cunoaşte compromisul concord telor. Din imperiul medieval, fărâmiţat prin războaiele de independenţă ale naţiunilor occidentale, statul papal e redus azi la petecul de pământ al cetăţii Vaticanului. El n'a renunţat însă la universalismul juridic. In această perspectivă, el îşi revendică pe catolicii din toate statele unde trăesc. Peste calea naturală naţională de cetăţean naţional al statului unde trăeşte, un catolic e cetăţean al statului juridic roman. Regimul concordatelor dintre Vatican şi diferite state naţionale unde trăesc catolici, e un compromis între puterea politică şi puterea politică, prin care se recunoaşte, pe plan juridic, existenţa statului papal şi dreptul lui imistiune în lăuntrul graniţelor statelor naţionale. Pentru noi, ortodocşii, e greu de conceput un asemenea regim. E ca şi cum am fi odată cetăţeni ai statului românesc, iar pe deasupra cetăţeni ai patriarhatului din Constantinopole. Dacă guvernul român, bună oară, ar lua anume măsuri, care n'ar stânjeni întru nimic interesele noastre religioase, dar ar stân-

jeni interesele politice ale Patriarhatului de Constantinopole, am primi imediat ordin să luăm atitudine împotriva statului nostru național. E cam ceia ce se întâmplă azi între Vatican și statul german. Pentru mentalitatea noastră ortodoxă ar fi o situație absurdă". [1]

Prof. Nichifor Crainic

11. BISERICA PROTESTANTĂ.

După o trecere de cinci veacuri de la marea schismă din 1054, peste capul bisericii rom-catolice s'a abătut o grea nenorocire. Și această biserică prin marea reformă protestantă dela 1517, se rupe în două. Așa că, astăzi, în loc de o singură biserică, puternică și înfloritoare, sunt trei. In privința apropierii de biserica ecumenică, situația lor e aceasta: biserica ortodoxă, apoi biserica rom-catolică, iar la extrema bisericii ortodoxe, se situiază biserica protestantă.

1). Cum s'a născut biserica protestantă.

Printre premergătorii protestantismului, trebue să amintim pe *Ioan Wicliff* în Anglia. Acesta a încercat să supună examenului mintal, dogmele bisericii. Ideile lui au fost împărtășite și propagate la Praga de preotul profesor *Ioan Huss*. Acesta însă, a plătit îndrăzneala sa cu arderea pe rug, din ordinul Inchiziției papale. Dar, ideile lor n'au putut fi arse și nici oprimate, și de aceia, în chip fatal, împotriva abuzurilor papale, reacțiunea a luat proporții crescânde, până când într'o bună zi, reforma a izbucnit ca un vulcan. Deci, din pricina multelor inovațiuni, introduse în biserica apuseană, din pricina vieții libertine a papilor și a luxului exagerat dela curtea papală, precum și din pricina abuzului exagerat cu indulgențele pe care călugării dominicani îl practicau în Germania, foarte mulți credincioși catolici din pătura cultă s'au scandalizat. Insă, spre o reacțiune cu proporții a mai împins și renașterea în știință, în artă și literatură. Ecoul tuturor acestora, s'a făcut călugărul Martin

1) Arhiereul Irimeu Mihălcescu și Em. Vasilescu, op. cit pag. 187.

Luther, profesor la universitatea din Witemberg. Pentru indisciplina lui, papa îl condamnă şi-l excomunică. Luther însă, nu se intimidează, ci arde bula papală în piaţa publică, iar în 1517, afişează pe uşa catedralei din Wittemberg 95 de propoziţii, prin care condamnă primatul papal, abuzurile clericilor, precum şi celelalte inovaţiuni ale bisericii rom-catolice. Indignarea acestui reformator era deci, intr'o oare care măsură, justificată. Numai că, el vroind, ca să combată abuzurile amintite, a lovit în însăşi dogmele fundamentale ale bisericii. A voit să combată pe papă, care ca om este trecător şi supus greşalelor, şi a lovit în însăşi biserica, care este depozitara învăţăturii şi harului dumnezeiesc. A confundat biserica cu omul. Dintr'o extremă, a căzut în alta. Aceasta a fost marea greşală a lui Luther, părintele reformei protestante.

2). **Punctele principale ale reformei lui Luther.**

Enumerăm pe scurt cele mai esenţiale puncte din învăţătura cea nouă a lui Luther.

1). Omul, se poate mântui numai prin credinţă — sola fide —, adică: numai prin graţia lui Dumnezeu. Faptele bune nu sunt de nici un folos, ci le crede chiar păgubitoare. Noi ştim însă, că atât Iisus cât şi sf. ap. Iacob, au spus: *„Credinţa fără fapte, moartă este"*.

2). Respinge ierarhia. Pentrucă biserica de apus punea prea mare preţ pe ierarhie, de aceia Luther, din spirit de contrazicere, o respinge. Nu vrea să ştie de nici o autoritate bisericească. Nu-i nevoie de nici un mijlocitor între om şi Dumnezeu. Orice om poate sta şi singur în imediată şi directă legătură cu Creatorul. Orice creştin poate fi preot. Nu este deosebire între laici şi preoţii lor, care se numesc: *pastori*. Credincioşii îi aleg din mijlocul lor, din cei care au oarecare studii teologice. Deci, pastorul e ales, ca orice funcţionar. Nici vorbă de o taină harnică a preoţiei, cu punerea mâinilor şi invocarea Duhului Sfânt.

3). *Sfânta Scriptură* e singurul izvor de credinţă. A dlstrus autoritatea învăţătoricească a bisericii. Orice creştin

poate citi şi interpreta Biblia, aşa cum crede el şi cum îl ajută puterile sale mintale. Cel ce o citeşte, dobândeşte o iluminare internă, capătă o deosebită putere, datorită căreia nu numai că e în stare să o înţeleagă, dar chiar să o şi interpreteze. Această libertate însă în citirea Bibliei, a fost dusă la exces, iar rezultatele dezastruoase n'au întârziat să se arate. Biserica protestantă numără astăzi peste 400 de secte, care de care mai îndepărtată de adevărata biserică a Mântuitorului Hristos.

4). *Resping Sf. Tradiţiune.* Aceasta nu-i al doilea izvor de credinţă, cum învaţă biserica ortodoxă şi cea rom-catolică. O socoate operă curat omenească, şi de aceia zic, că nu trebue să se ţină seamă de ea.

5). Din taine primesc numai botezul şi împărtăşania.

Cele 7 taine ale bisericii, întemeiate de Iisus în vederea mântuirii omului, el le reduce numai la 2: botezul şi împărtăşania. Unii mai admit şi pocăinţa. Botezul îl fac prin stropire. Despre împărtăşanie învaţă *consubstanţierea* sau *impănarea*, adică: pânea şi vinul nu se transformă în trupul şi sângele Domnului; ci acesta se află în pâine şi vin. Celelalte taine sunt nişte simple ceremonii religioase. Deci, la protestanţi, nu aflăm principiul religios în senz de taină, căci poziţia lor în faţa lui Dumnezeu este o poziţie *raţionalistă.* Incercând să treacă sf. taine prin filtrul raţiunii, au ajuns să le şi nege.

6). Au tăgăduit minunile Mântuitorului sau le dau o interpretare alegorică, morală, etc. Intr'o lume cu legi fixe şi neschimbătoare, nu se poate admite minunea.

7). Din persoana Mântuitorului au făcut un mit legendar. Ii tăgăduiesc d-zeirea, socotindu-l numai ca pe un simplu om perfect, ca pe un geniu, a cărui cale e vrednică de urmat pentru a putea ajunge un om virtuos.

8). Resping cultul Sf. Fecioare, al sfinţilor, al icoanelor şi sf. moaşte. Nu fac cruce. Nu ţin icoane în casă.

9). Miezul luteranismului, originea sa este: *misticismul.* Centrul serviciului divin nu mai este jertfa cea fără de sânge,

ci *predica*, căreia îi dau o importanţă exagerată. Protestantismul este raţionalist şi individualist. Mântuirea e un lucru personal. Orice om poate zice la un moment dat, că e mântuit.

3). **Ioan Calvin.**

E urmaşul reformator al lui Luther din Elveţia. Primeşte punctele principale ale lui Luther, cu care e de acord în privinţa poziţiei raţionaliste. A căutat însă, să mai modereze pe ici pe colo, din unele exagerări ale lui Luther. Admite predestinaţiunea. Dumnezeu a predestinat adecă din veci pe unii oameni la fericire, iar pe alţii la osândă. Omul n'are nici un merit în faptele sale. A introdus o disciplină de fier în orgnizarea bisericii. Biserica calvină e *presbiterială* şi e condusă de un *consistoriu*. Impărtăşania e un act pur spiritual.

4). **Zwingli.**

E şi el un urmaş reformator al lui Luther. A căzut însă în cealaltă extremă. Nota sa caracteristică este: *interesul practic şi moral*. S'a ocupat de purificarea cultului şi de restabilirea disciplinei bisericeşti. Biserica ca instituţiune spirituală se confundă cu statul. Scopul suprem al acestei reforme este, de a da statului cât mai buni cetăţeni. Impărtăşania e numai o simplă: *comemorare*. Reforma lui n'a prea avut răsunet. Discipolii lui se tot împuţinează.

Luteranismul s'a localizat mai mult în Germania şi in ţările scandinave. Singur calvinismul are aderenţi în mai toate ţările.

Dintre toate bisericile protestante, singură biserica anglicană a rămas mai aproape de catolicism şi de ortodoxism. Ea păstrează sf. taine şi are şi ierarhie. De aceia, ea se mai numeşte şi: *biserică episcopală*. In timpul de faţă, această biserică, cum am spus şi în altă parte, încearcă o apropiere de biserica ortodoxă.

Rezumând cele expuse, vedem, că biserica protestantă cu principiile sale de negaţie, mistice şi pesimiste, de un

raţionalism şi individualism exagerat, a denaturat aproape complect creştinismul. Prin lipsa sa de autoritate şi unitate învăţătorească, l-a bolşevizat. Indepărtându-se atât de mult de învăţătura şi tradiţia bisericii ecumenice, nici ea nu poate pretinde, că posedă însuşirile adevăratei biserici d'n art. 9 din Crez. Deci, atât biserica rom-catolică cât şi cea protestantă, alunecând de pe temeiul unităţii dogmatice, canonice şi tradiţionale a bisericii din cele 8 veacuri primare, urmează, că numai biserica ortodoxă este şi rămâne singura biserică adevărată, aşa cum a întemeiat-o Mântuitorul, cum au consolidat-o ucenicii săi şi sf. părinţi.

De citit.

Despre protestantism.

„Putem cumva face apel la protestantism? Nicidecum, pentrucă el nu este decât un sistem religios, analog diferitelor sisteme filosofice; el este chiar o compoziţie din diverse sisteme contrazicătoare, fără altă temelie decât afirmaţiunea cutărui ministru (preot), profesor sau întemeietor de şcoală. Un astfel de sistem aşează cu necesitate inteligenţele în afară de creştinism şi nu poate să le ofere decât anumite concepţiuni mai mult sau mai puţin conforme cu creştinismul. Cât pentru creştinism însuşi, el este un fapt; şi un fapt nu se inventează. O doctrină revelată se primeşte, se păstrează, se transmite, ea nu este nici pe departe rezultatul unor observaţiuni sau speculaţiuni. Protestantantismul, tocmai în virtutea principiului său fundamental, care este libera examinare, nu poate oferi lumii creştinismului ca un fapt primit dintru'nceput şi transmis aşa după cum a fost primit. Pentru a oferi lumii creştinismul aşa cum a fost el predicat de către apostoli, trebuie o societate permanentă, care să fi trăit în epoca apostolică şi a cărei viaţă să fi fost una, începând de la apostoli şi până în zilele noastre. O astfel de societate există: aceasta este Biserica ortodoxă. Ei i s'a imputat imobilitatea sa. Această imobilitate este

care a mântuit adevărata noţiune despre creştinism, pierdută prin activitatea periculoasă a celorlalte biserici". [1]

Wladimir Guettée
Preot catolic trecut la ortodoxie

12. INTERPRETAREA LEGII ŞI STATUTULUI DE ORGANIZARE BISERICEASCĂ.

1). Scopul legii şi statutului bisericesc.

După războiul mondial, neamul nostru s'a întregit şi ţara ni s'a mărit prin alipirea la trupul patriei mame a celor 3 provincii desrobite: Basarabia, Bucuvina şi Ardealul. Fiecare din ele aveau legiuiri deosebite din timpul ocupaţiei străine respective. Făcându-se unificarea etnică, politică şi administrativă a statului, în chip firesc trebuia, ca să urmeze şi unificarea bisericească. Pentrucă, era nefiresc şi nelogic, ca bisericia noastră ortodoxă să fie condusă mai departe de 4 legi bisericeşti deosebite: a vechiului regat, a Basarabiei, a Bucovinei şi a Ardealului. Trebuia deci, o lege de unificare, o lege generală pentru întreaga biserică.

In 1923, modificându-se constituţia ţării, în art. 22, se hotărăşte cu privire la situaţia şi organizaţia internă a bisericii, aceste 2 principii de bază: 1). Organizarea internă a bisericii cu participarea clerului şi mirenilor şi 2). Dreptul bisericii de regulamentare, conducere şi administraţie proprie, sub controlul statului.

Pe baza acestor 2 principii esenţiale şi în scop de a se alcătui o iege democratică, potrivită şi cerinţelor vremii, s'a hotărît şi chemarea laicilor la conducerea bisericii. De aceia, s'a luat de bază statutul mitropolitului Andrei Şaguna al Ardealului, care prin această lege bisericească, a adus mult bine neamului său. In acest scop dar, s'a alcătuit: *„Legea şi Statutul de organizarea bisericii ortodoxe române"*. Senatul a votat-o la 24 Martie, iar Camera la 3

1) Arhiereul Irineu Mihălcescu şi Em. Vasilescu, op. cit. pag. 171.

Aprilie 1925. Sancţionată prin Decret Regal No. 1402 din 4 Mai, s'a publicat în Monit. Oficial No. 97 din 6 Mai 1925.

2). **Ce cuprinde legea şi statutul?**

In cele 46 de articole, legea cuprinde principiile generale de conducere şi de organizare autonomă şi unitară a bisericii. Statutul, care cuprinde 173 de articole, nu-i decât un regulament al legii —cum au şi celelalte legi civile, regulamentele lor. In el, se stabileşte în amănunt, modalitatea de aplicare a legii. Faţă de celelalte confesiuni şi culte din ţară, situaţia bisericii înlăuntru este de: *biserică dominantă.* Faţă de celelalte biserici din afară, situaţia ei este de: *autocefală,* adică: *independentă, neatârnată.* Pentru unitatea de organizare, legea a stabilit atât organele de cârmuire centrală ale bisericii, cât şi părţile constitutive ale ei, care sunt: *parohiile, protopopiile şi mitropoliile.*

I. **Organele cârmuirii centrale.**

1) **Sf. Sinod.**

In orânduirea canonică şi administrativă, legea stabileşte 5 mitropolii şi 13 episcopii. Mitropoliţii, episcopii şi arhiereii vicari alcătuiesc Sf. Sinod. El ţine şedinţe primăvara şi toamna sub preşidenţia patriarhului. La nevoie, poate fi convocat şi în şedinţă extraordinară. Pentru chestiile de credinţă, morală şi cult, el este cea mai înaltă şi legală autoritate bisericească.

2). **Congresul naţional bisericesc.**

E alcătuit din câte 6 reprezentanţi ai fiecărei eparhii— 2 clerici şi 4 mireni—, aleşi pe câte 6 ani. Din el, fac parte şi membrii Sf. Sinod. In chestiunile administrative şi materiale ale bisericii, el este cea mai înaltă autoritate bisericească. Se întruneşte odată la 3 ani şi ţine şedinţe sub preşidenţia patriarhului. Congresul alege pe episcopi şi mitropoliţi. La aceste alegeri mai votează şi membrii adu-

nării eparhiale, din episcopia sau mitropolia vacantă. Pot lua parte la aceste alegeri—ca membri de drept—, întrucât sunt ortodocşi: preşedintele consiliului de miniştri, ministrul Cultelor, preşedintele Senatului, preşedintele Adunării deputaţilor, primul preşedinte al Inaltei Curţi de Casaţie, preşedintele Academiei Române, rectorii universităţilor şi decanii Facultăţilor de Teologie.

3). **Consiliul central bisericesc.**

Este organul executiv al hotărîrilor Sf. Sinod şi al Congresului naţional bisericesc. E alcătuit din 15 membri, câte 3 din fiecare mitropolie, adică: 1 cleric şi 2 mireni. Pe aceştia îi alege Congresul naţional bisericesc pe 6 ani. El cuprinde 3 secţiuni: administrativă, culturală şi economică.

4). **Eforia bisericească.**

E alcătuită din 3 membri: 1 numit de Ministerul de Culte de acord cu cel al Finanţelor; iar 2,—un cleric şi un laic—, aleşi de Congresul naţional bisericesc. Ea lucrează la ordinile Consiliului Central şi e supusă controlului Ministerului Cultelor. Eforia administrează *fondul general bisericesc*, toată averea comună a bisericii şi a sumelor acordate de stat, rezolvind toate chestiunile de ordin economic şi financiar.

5). **Consistorul spiritual central.**

Unitatea de organizaţie bisericească mai e îndeplinită şi prin funcţionarea instanţelor disciplinare şi judecătoreşti pentru personalul bisericesc. Ele sunt alcătuite din clerici şi sunt 3: a). *Consistorul eparhial spiritual* pe lângă fiecare episcopie şi mitropolie; b). *Consistorul spiritual mitropolitan*, compus din 5 membri numiţi pe 6 ani de Sf. Sinod, după propunerea mitropoliei respective. Sunt 3: la Bucureşti, Iaşi şi Sibiu. c). *Consistorul spiritual central* la Bucureşti, ca instanţă de recurs şi pentru asigurarea unităţii de jurisprudenţă.

II. **Părţile constitutive ale bisericii.**

1). *Parohia.* E comunitatea credincioşilor alcătuită din

clerici şi mireni, care sub conducerea unui preot paroh, ajută cu mijloacele lor morale şi materiale bisericile cu personalul şi aşezămintele lor. Organele ei reprezentative sunt: a). *Adunarea parohială*, alcătuită din toţi creştinii majori, religioşi şi cu drept de vot. b). *Consiliul parohial*, compus din 10-30 membri,—după mărimea parohiei. E ales pe timp de 6 ani de adunarea parohială şi este organul ei executiv. c). *Epitropia parohială* e alcătuită din 3-5 membri. E aleasă de adunarea parohială cu scop de a administra averea bisericii.

Ele activează la îndemnul şi sub preşedenţia preotului paroh.

2). *Protopopiatul.* E alcătuirea mai multor parohii dintr'un judeţ, 20-50, în fruntea căreia se află protopopul, numit de episcop. Şi el are ca şi parohia, organele sale administrative: adunarea protopopească, consiliul protopopesc şi epitropia protopopească. Sunt alcătuite dintr'o treime clerici şi două treimi laici. Pe lângă fiecare protopop există şi o *judecătorie protopopească*, cu un regulament special, care judecă abaterile mai mici ale preoţilor şi cântăreţilor bisericeşti. E alcătuită din trei preoţi, numiţi de episcop.

3). *Mănăstirile.* Ele sunt comunităţile religioase de călugari sau călugăriţe, care s'au hotărît, potrivit sfatului evanghelic, de a trăi în mănăstire,—în sărăcie, în înfrânare şi supunere necondiţionată. In fruntea lor stă starețul ori—stareţa, care le conduce cu ajutorul *consiliul economic.* Acesta are în seama sa gospodăria mănăstirii; iar atribuţiunile de ordin duhovnicesc le are în seama sa: *consiliul spiritual.* Ele au de scop de a promova: evlavia, vieaţa morală şi dragostea creştinească. Conducătorul lor canonic este episcopul respectiv, de ale cărui ordine trebue să asculte toţi călugării.

4). *Episcopia.* Este reunirea mai multor protopopiate şi mănăstiri în frunte cu un episcop sau arhiepiscop. El este cogducătorul lor canonic şi legal. E dator să lucreze pentru conducerea clerului şi poporului din eparhia sa, cât şi

pentru promovarea vieţii creştineşti în genere, şi pentru buna stare a bisericilor şi mănăstirilor. In conducerea eparhiei sale, el e ajutat de două organe administrative: a). *Adunarea eparhială.* Aceasta e alcătuită din 45-60 membri, în proporţie de 1/3 clerici şi 2/3 mireni, aleşi pe timp de 6 ani de adunările eparhiale. E convocată odată pe an în duminica Samarinencei. In caz de novoie, ea poate fi convocată şi în seziune extraordinară. Ţine şedinţe sub preşidenţia episcopului, pe care-l ajută în conducerea eparhiei, discutând şi hotărînd în chestiunile de ordin cultural, administrativ şi economic. b). *Consiliul eparhial* e organul executiv al adunării eparhiale, care îl alege din sânul ei. Adunarea lucrează prin el în chip restrâns. Are 18 membri şi trei secţiuni: administrativă, culturală şi economică. Fiecare secţie are în frunte un cleric, cancelarist permanent, numit consilier referent. Proporţia e tot de o treime clerici şi două treime laici.

5). *Mitropoliile.* O mitropolie e alcătuită din mai multe episcopii sufragane. Are în frunte pe mitropolit, care este arhiepiscopul eparhiei centrale din acel ţinut. El are aceleaşi drepturi şi datorii ca oricare episcop. Fiecare mitropolie are un Vicar arhiereu, iar cea din Bucureşti are doi. Ca şi episcopul, şi mitropolitul lucrează cu aceleaşi organe administrstive.

6). *Invăţământul religios.* Invăţământul religios ortodox pentru tineretul de ambele sexe din şcolile primare, secundare şi profesionale, publice şi particulare, e obligator şi-i pus sub controlul bisericii şi al Ministerului Educaţiei Naţionale. Pentru formarea cântăreţiler sunt şcolile de cântăreţi, de pe lângă unele episcopii. Pentru formarea clericilor, sunt seminariile teologice, Facultăţile de Teologie şi Academiile teologice din Ardeal.

7). *Episcopia armatei.* Armata are preoţii ei militari proprii. Ei sunt duhovnicii oştirii. In fruntea lor stă un episcop militar cu gradul de inspector de armată şi general de brigadă. Sub raport canonic, el atârnă de Sf. Sinod, al cărui membru este. Are reşedinţa la Alba-Iulia.

8). *Fondul religionar din Bucovina.* Acest fond are averi însemnate. El rămâne o fondaţiune specială, de sine stătătoare şi-i denumit: *„fondul bisericesc ortodox român al Bucovinei"*. E persoană juridică, condus de consiliul eparhial, sub preşedenţia mitropolitului Bucovinei. Statul exercită controlul său prin Ministerul Domeniilor şi Ministerul Cultelor. Excedentul bugetar se varsă anual la „fondul bisericesc".

9) *Inzestrarea episcopiilor şi mitropoliilor.* Din proprietăţile sale, statul a dat, spre folosinţă, episcopiilor şi mitropoliilor pentru bunul lor mers, aceste terenuri:

Episcopii { 100 ha. teren arabil
300 ha. pădure

Mitropolii { 200 ha. teren arabil
500 ha. pădure

10). *Averea episcopilor şi mitropoliţilor.* Toată averea rămasă la moartea episcopilor şi mitropoliţilor, rămâne eparhiei unde au păstorit. Dacă însă, ei au moştenitori, atunci jumătate din avere revine lor, iar restul instituţiei. Averea călugărilor însă, adusă cu ei în mănăstire, ca şi cea dobândită în orice chip în timpul vieţii călugăreşti rămâne întreagă mănăstirei de care aparţin. In rezumat, această lege de organizare cu caracter democratic, întemeiată pe principiul reprezentativ, care a chiemat la conducerea bisericii naţionale şi elementul mirean, are părţi bune. Totuşi, ea se află încă în perioada de experimentare.

Dimineața, la intrarea în clasă.

1. Mărire Ție, Dumnezeul nostru, mărire Ție!

Impărate ceresc, Mângâietorule, Duhul adevărului, carele pretutindinea ești și toate le împlinești. Vistierul bunătăților și dătătorule de vieață, vino și te sălășluește intru noi și ne curățește pe noi de toată spurcăciunea și mântuește, Bunule, sufletele noastre.

*

După amează, la intrarea în clasă.

2. Tatăl nostru, carele ești în ceruri, sfințească-se numele tău. Vie împărăția ta, facă-se voia ta, precum în cer, așa și pe pământ. Pânea noastră cea spre ființă, dă-ne-o nouă astăzi. Și ne iartă nouă greșalele noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri. Și nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăvește de cel viclean. Amin.

*

Dimineața și după amează la ieșirea dela clasă.

3. Cuvine-se cu adevărat să te fericim pe tine, Născătoare de Dumnezeu, cea pururea fericită și prea nevinovată și Maica Dumnezeului nostru. Ceea ce ești mai cinstită decât Heruvimii și mai slăvită fără de asemănare decât Serafimii, care fără stricăciune pe Dumnezeu Cuvântul ai născut, pe tine cea cu adevărat, Născătoare de Dumnezeu, te mărim.

4. Pentru rugăciunile Sfinților Părinților noștri, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, miluește-ne pe noi. Amin.

*

Dela Paște până la Inălțare.

La intrarea în clasă dimineața și după amează.

5. Invierea lui Hristos văzând, să ne închinăm Sfântului Domnului Iisus, unuia celui fără de păcat. Crucii tale ne închinăm Hristoase și sfântă Invierea ta o lăudăm și o mărim, că tu ești Dumnezeul nostru, afară de tine pe altul nu știm, numele tău numim. Veniți toți credincioșii să ne închinăm sfintei Invieri a lui Hristos, că iată a venit prin cruce bucurie la toată lumea. Totdeauna binecuvântăm pe Domnul, lăudăm Invierea lui, că răstignire răbdând pentru noi, cu moartea pe moarte a stricat.

La ieșirea din clasă și dimineața și după amează.

6. Luminează-te, luminează-te, noule Ierusalime, că slava Domnului peste tine a răsărit. Saltă acum și te bucură Sioane; iar tu curată Născătoare de Dumnezeu, veselește-te intru Invierea celui născut al tău.

*

7. Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcând și celor din mormânturi, vieață dăruindu-le.

8). Cred într'unul Dumnezeu, Tatăl atotțiitorul, făcătorul cerului și al pământului, văzutelor tuturor și nevăzutelor. Și într'unul Domnul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, unul născut, carele din Tatăl s'a născut mai înainte de toți vecii. Lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, nu făcut, cel de o ființă cu Tatăl, prin carele toate s'au făcut. Carele pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire, s'a pogorît din ceruri și s'a întrupat de la Duhul Sfânt și din Maria Fecioara, și s'a făcut om. Și s'a răstignit pentru noi în zilele lui Ponțiu Pilat, și a pătimit, și s'a îngropat, și a înviat a treia zi după Scripturi. Și s'a suit la ceruri și șede deadreapta Tatălui. Și iarăși va să vie cu mărire să judece viii și morții, a cărui împărăție nu va avea sfârșit. Și întru Duhul Sânt, Domnul de viață făcătorul, carele din Tatăl purcede; cela ce împreună cu Tatăl și cu Fiiul este închinat și mărit, carele a grăit prin profeți. Într'una sfântă, catolicească și apostolească Biserică. Mărturisesc un Botez întru ertarea păcatelor. Aștept învierea morților. Și viața veacului ce va să fie Amin.

Psalmul de pocăință
(al 50-lea)

Milueşte-mă Dumnezeule după marea mila ta, și după mulțimea îndurărilor ta'e, șterge fărădelegea mea. Mai vârtos mă spală de fărădelegea mea, și de păcatul meu mă curățește. Că fărădelegea mea eu o cunosc și păcatul meu înaintea mea este pururea. Tie unuia am greșit și rău înaintea Ta am făcut, ca să te îndreptezi întru cuvintele Tale și să biruești când vei judeca Tu. Că iată întru fărădelegi m'am zămislit și în păcate m'a născut maica mea. Că iată adevărul ai iubit, cele nearătate și cele ascunse ale înțelepciunii Tale, mi-ai arătat mie. Stropi-mă-vei cu isop și mă voi curăți. Spala-mă-vei și mai vârtos decât zăpada mă voi albi. Auzului meu vei da bucurie și veselie, bucura-se-vor oasele mele cele smerite. Intoarce fața ta de către păcatele mele și toate fărădelegile mele, șterge-le. Inimă curată zidește întru mine, Dumnezeule și duh drept înnoiește întru cele dinlăuntru ale mele. Nu mă lepăda pe mine dela fața ta, și duhul Tău cel sfânt nu-l lua dela mine. Dă-mi mie bucuria mântuirii Tale, și cu duh stăpânitor mă întărește. Invăța-voiu pre cei fărădelege căile Tale, și cei necredincioși la Tine se vor întoarce. Izbăvește-mă de sângiuri, Dumnezeule, Dumnezeul mântuirii mele. Bucura-se-va limba mea de dreptatea Ta.

Domne, buzele mele vei deschide şi gura mea va vesti lauda Ta. Că de-ai fi voit jertfă, aşi fi dat. Arderile de tot nu le vei bine-voi. Jertfa lui Dumnezeu, duhul umilit; inima înfrântă şi smerită, Dumnezeu nu o va urgisi. Fă bine, Domne întru bunăvoirea Ta, Sionului, şi să se zidească zidurile Ierusalimului. Atunci bine vei voi jertfa dreptăţii, prinosul şi arderile de tot. Atunci vor pune pe altarul tău viţei".

TABLA DE MATERIE.

		Pagina
	Prefaţă	3
1.	Dumnezeirea lui Iisus Hristos . . .	7
2.	Dumnezeirea creştinismului	18
3.	Biblia, cartea cărţilor	25
4.	Credinţa ca izvor de cunoaştere . . .	37
5.	Concepţia creştină de vieaţă . . .	42
6.	Posibilitatea minunilor	50
7.	Problema răului	56
8.	Biserica ortodoxă	62
9	Biserica unită	70
10.	Biserica rom-catolică	76
11.	Biserica protestantă	83
12.	Citirea şi interpretarea legii de organizare bisericească şi a statutului ei	88

DE ACELAŞ AUTOR :

	Lei. B.
1. Luxul la sate. Iaşi, 1914	0.20
2. Războiul în Bucovina şi Galiţia. Iaşi, 1915 .	0.50
3. Preoţimea şi armata. Iaşi, 1915 . . .	0.50
4. Învăţături şi sfaturi. Dorohoi, 1916 . .	1.—
5. Învăţăminte din războiu. Iaşi. 1919 . .	2.—
6. Un îndemn pentru reclădirea unei biserici şi construirea unei case parohiale. Iaşi. 1919 .	2.—
7. Cuvinte către ostaşi. (Recomandată Corpurilor de către Marele Stat Major al Armatei cu ord. No 105/921). Iaşi. 1921 . . .	7.—
8. Bolşevismul în lumina satelor. (Autorizată pentru a se desface la Corpuri de către Marele Stat Major al Armatei, cu ord. No. 963 din 1922 ; recomandată Corpurilor de către Comandamentul Militar al Basarabiei cu ord. No. 1703/932 ; recomandată preoţilor din Mitropolia Moldovei şi Sucevei cu ord. No. 3009/922. Iaşi. 1921	3.—
9. Cântece ostăşeşti culese de pe front. (Autorizată pentru a se desface la Corpuri de către Marele Stat Major al Armatei cu ord. No. 3931/922. Iaşi. 1922	5.—
10. Din războiul de reîntregire, note şi impresii din campania 1916-1918. (Premiată de Academia Română cu 3000 lei din Marele premiu Dr. C. Păcuraru-Bianu ; premiată cu 2000 lei de către Societatea Scriitorilor Români). Buc., ed. II, 1926	45.—
11. In slujba steagului. Iaşi. 1925 . . .	6.—
12. In luptă cu adventiştii. Iaşi. 1925. . .	6.—
13. Din faţa altarului. Iaşi. 1925. . . .	40.—
14. Din umbra satelor. Iaşi. 1926 . . .	16.—
15. Imnuri—Note—Impresii. Iaşi. 1926 . .	40.—
16. George Enescu—Contribuţiuni la cunoaşterea vieţii sale, cu 16 clişee în text. Iaşi. 1927	40.—
17. Un gest de solidaritate preoţească. Iaşi, 1928.	25.—

DE ACELAŞ AUTOR :

	Lei. B.
1. Luxul la sate. Iaşi, 1914	0.20
2. Războiul în Bucovina şi Galiţia. Iaşi, 1915 .	0.50
3. Preoţimea şi armata. Iaşi, 1915 . . .	0.50
4. Invăţături şi sfaturi. Dorohoi, 1916 . .	1.—
5. Invăţăminte din războiu. Iaşi. 1919 . .	2.—
6. Un îndemn pentru reclădirea unei biserici şi construirea unei case parohiale. Iaşi. 1919 .	2.—
7. Cuvinte către ostaşi. (Recomandată Corpurilor de către Marele Stat Major al Armatei cu ord. No 105/921). Iaşi. 1921 . . .	7.—
8. Bolşevismul în lumina satelor. (Autorizată pentru a se desface la Corpuri de către Marele Stat Major al Armatei, cu ord. No. 963 din 1922 ; recomandată Corpurilor de către Comandamentul Militar al Basarabiei cu ord. No. 1703/932 ; recomandată preoţilor din Mitropolia Moldovei şi Sucevei cu ord. No. 3009/922. Iaşi. 1921	3.—
9. Cântece ostăşeşti culese de pe front. (Autorizată pentru a se desface la Corpuri de către Marele Stat Major al Armatei cu ord. No. 3931/922. Iaşi. 1922	5.—
10. Din războiul de reîntregire, note şi impresii din campania 1916-1918. (Premiată de Academia Română cu 3000 lei din Marele premiu Dr. C. Păcuraru-Bianu ; premiată cu 2000 lei de către Societatea Scriitorilor Români). Buc., ed. II, 1926	45.—
11. In slujba steagului. Iaşi. 1925 . . .	6.—
12. In luptă cu adventiştii. Iaşi. 1925. . .	6.—
13. Din faţa altarului. Iaşi. 1925. . . .	40.—
14. Din umbra satelor. Iaşi. 1926 . . .	16.—
15. Imnuri—Note—Impresii. Iaşi. 1926 . .	40.—
16. George Enescu—Contribuţiuni la cunoaşterea vieţii sale, cu 16 clişee în text. Iaşi. 1927	40.—
17. Un gest de solidaritate preoţească. Iaşi, 1928.	25.—

Lei. B.

18. Cazanul cu rachiu, piesă în 3 acte, M-rea Neamțu, 1928 . . . . . 15.—
19. O vizită la M-rea Neamțu și Secu; 1928 . 10.—
20. Păcatul furtului. Iași, 1929. . . . . 6.—
21. Indemnuri pastorale. Iași, 1930 . . . 12.—
22. Pocăința unui ocnaș. M-rea Neamțu, 1931 . 5.—
23. Monografia parohiei Sf. Atanasie și Kiril cu biserica filială „Vulpe" din Iași cu 25 figuri în text, Iași, 1934 . . . . 50.—
24. Tainele bisericii ortodoxe—cu deosebirile dintre noi, catolici și sectanți— Iași, 1936 . 20.—
25. Cuvântări ocazionale, Iași, 1936 . . . 32.—
26. Mântuirea în biserica ortodoxă, Iași, 1937 . 10.—

*

In „Editura Românească G. Iliescu", București, din Colecția Basmelor Românilor, au apărut:

27. Fata de împărat fără noroc. No. 1 . . 3.—
28. Murăruș și Zâna Zorilor. No. 2 . . . 4.—
29. Povestea proștilor. No. 3 . . . . 4.—
30. Ciocârtici finul lui Dumnezeu. No. 4—5 . 6.—
31. Răpirea fetei de Impărat. No. 6, 7, 8. . 10.—

*

Didactice:

32. Istoria Sfântă a Vechiului și Noului Testament, pentru cl I-a secundară, Iași, 1937 . 70.—
33. Parabolele și învățămintele Domnului nostru Iisus Hristos, pentru cl. II secundară, Iași, 1937. 67.—
34. Istoria Bisericească Universală, pentru cl. III-a secundară, Iași, 1937 . . . . 56.—
35. Istoria Bisericii Române pentru cl. IV secundară, Iași, 1935 . . . . . 72.—
36. Dogmele Bisericii creștine ortodoxe, pentru cl. V secundară, Iași, 1937 . . . 60.—
37. Morala Creștină, pentru cl. VI sec. Iași, 1937. 57.—
38. Apologetica pentru cl. VII sec. Iași, 1938. 44.—
39. Religie pentru cl. I Liceele și Gimnaziile Comerciale, Iași, 1938 . . . . 33.—
40. Religie pentru cl. II Liceele și Gimnaziile Comerciale, Iași, 1938 . . . . 44.—
41. Religie pentru cl. I Liceele și Gimnaziile Industriale, Iași, 1938.
42. Religie pentru cl. II Liceele și Gimnaziile Industriale, Iași, 1938.

10

BCUIASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCUIASII/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY